

Α. ΠΑΤΣΗ — Ι. ΠΛΕΣΣΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Καθαρευουσιάν

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
836

ΚΑΘΟΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ν. ΔΛΙΚΙΩΤΗΣ & ΥΙΟΙ
ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 6 — ΑΘΗΝΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

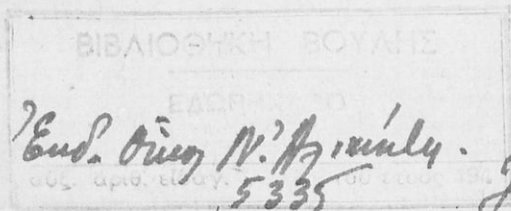
9 69 7213
Α. ΠΑΤΣΗ — Ι. ΠΛΕΣΣΑ

Πάτση (Α) Πλέσσα (Ι.)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ

ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

Ἐκδοτικός Οἶκος Ν. Ἀλκιώτης & Υἱοὶ
Ἀριστείδου 6 — Ἀθήναι

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
836

Πάν γνήσιον αντίτυπον φέρει την υπογραφήν τῶν συγγραφέων
καί την σφραγίδα τοῦ ἐκδότου.

Handwritten signature and scribbles

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ν. ΑΛΙΚΙΩΤΗ & ΥΙΩΝ
ΟΔΟΣ ΨΑΡΩΝ 12 — ΑΘΗΝΑΙ

Πρὸς τοὺς κ. Συναδέλφους

Ἡ «Γραμματικὴ τῆς καθαρευούσης διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως» τῶν δημοτικῶν μας σχολείων, ἐγγράφη μὲ ἀρκετὴν ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα οὕτως, ὥστε νὰ βοηθῆ καλύτερον πάσης ἄλλης τὴν διδασκαλίαν τῆς ὑποχρεωτικῆς διὰ τὰ σχολεῖα μας καθαρευούσης.

Ἡ ὕλη ἐκτίθεται ἀπλᾶ, μὲ σαφήνειαν καὶ πληρότητα. Τὰ παραδείγματα εἶναι ζωντανὰ καὶ αἱ ἀσκήσεις πλούσιαι καὶ κατάλληλοι δι' ἕκαστον μάθημα.

Πρὸς ἐμπέδωσιν ἑκάστου μαθήματος τῆς Γραμματικῆς παραθέτομεν **θέματα**. Τὰ θέματα ταῦτα νὰ δίδωνται εἰς τοὺς μαθητὰς δι' **ὀρθογραφίαν**. Τὴν ἄλλην ἡμέραν νὰ γίνεται ἐπ' αὐτῶν τεχνολογία, ἀνάλυσις δηλαδὴ τῶν λέξεων. Τὸ θέμα ἔχει παραδείγματα δι' ἐξάσκησιν τοῦ διδαχθέντος μαθήματος.

Ἐπὶ πλέον πλεῖστα θέματα καὶ ἀσκήσεις εἶναι παρμένα ἀπὸ τὰ ἀναγνωστικὰ τῆς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως. Ὅπου τοῦτο γίνεται τὸ ἀναφερόμεν ἐντὸς παρενθέσεως. Π. χ. τὸ (Ε' 127) σημαίνει, ὅτι τὸ μῆμα αὐτὸ ἐλήφθη ἐκ τοῦ Ἀναγνωστικοῦ τῆς Ε' καὶ εἶναι εἰς τὴν σελίδα 127. Ἐλήφθη φροντίς, ὅπως τὰ ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ συμπίπτουν, εἰ δυνατόν, μὲ τὸν χρόνον καθ' ὃν θὰ διδαχθῆ καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτὸ τοῦ ἀναγνωστικοῦ καὶ τὸ σχετικὸν μάθημα τῆς γραμματικῆς.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ γραμματικὴ συνδυάζεται μὲ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνωσεως, ἀλληλοσυμπληρώνεται καὶ δίδει ἀφορμὴν ἐφαρμογῆς τῶν γραμματικῶν κανόνων ἐπὶ τοῦ ἀναγνωστικοῦ κειμένου.

Τὸν συνδυασμὸν αὐτὸν συνιστῶμεν εἰς τοὺς κ. κ. συναδέλφους, ὅταν διδάσκουν τὰ ἀποσπάσματα τῆς καθαρευούσης τοῦ ἀναγνωστικοῦ των. Θὰ ἐλέγομεν μάλιστα τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν κυρίως διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς καθαρευούσης καὶ ἐφαρμογὴν τῆς γραμματικῆς τῆς.

Ἀθῆναι—Σεπτέμβριος 1947

Οἱ συγγραφεῖς

Μέρος Α'

Φθογγολογικόν

Ἡ γλῶσσα μας

Μὲ τὴν κατοχὴν μᾶς ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίσωμεν διαφόρους λαούς. Ὁ καθεὶς ἐξ αὐτῶν ὠμίλει ἴδιαν γλῶσσαν. Ἐκαστος λαὸς λοιπὸν ὀμιλεῖ τὴν γλῶσσαν του. Γλῶσσαι ὁπάρχουν πάρα πολλαὶ εἰς τὸν κόσμον. Μία ἀπὸ ἀπὸ τὰς γλῶσσας αὐτάς εἶναι καὶ ἡ δική μας γλῶσσα, ἡ Ἑλληνική, τὴν ὁποίαν ὀμιλοῦμεν καὶ γράφομεν ὄλοι οἱ Ἕλληνες.

Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη γλῶσσα, ἀποτελεῖται ἀπὸ σειρὰς λέξεων γραφομένας ἢ προφερομένας ὀτως, ὄστε νὰ ἐκφράζωμεν ἐκεῖνο τὸ ὄποῖον σκεπτόμεθα.

Παρατηρήστε τὸ αὐτὸ εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν σας βιβλίον. Δὲν θὰ ἴδῃτε παρὰ σειρὰς λέξεων, ἀπὸ τὰς ὁποίας λέξεις σχηματίζονται αἱ προτάσεις καὶ αἱ περίοδοι. Ἴδου ἔν παραδείγμα ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικὸν σας.

«Εἰς μίαν μεγάλην πόλιν ἔζη κάποιος πολλὸ πλούσιος ἄνθρωπος».

Αὐτὸ εἶναι μία πρότασις. Ἄν ἐξετάσωμεν μὲ προσοχὴν τὴν πρότασιν αὐτὴν θὰ ἴδωμεν, ὄτι ἀποτελεῖται ἀπὸ λέξεις. Ἄλλὰ καὶ ἐκάστη λέξις πάλιν διαιρεῖται εἰς μικρότερα τμήματα, τὰς συλλαβὰς, π.χ. πό—λιν. Ἐκάστη συλλαβὴ πάλιν ἀποτελεῖται ἀπὸ γράμματα, π.χ. π—ο. Εἰς τὰ γράμματα τελειώνει ἡ ἀνάλυσις τὴν ὁποίαν ἐκάμομεν. Τὰ γράμματα εἶναι τὰ στοιχεῖα πάσης γλώσσης. Μὲ τὰ γράμματα γίνονται αἱ συλλαβαί, μὲ τὰς συλλαβὰς αἱ λέξεις, μὲ τὰς λέξεις αἱ προτάσεις.

Τὰ γράμματα

Τὰ γράμματα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι 24. Σὰς εἶναι ἤδη γνωστὰ ἀπὸ τὴν Α' τάξιν.

Μικρά: α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ, τ, υ, φ, χ, ψ, ω.

Κεφαλαῖα: Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ
Τ Υ Φ Χ Ψ Ω.

Τὰ γράμματα χωρίζονται εἰς 17 σύμφωνα καὶ εἰς 7 φωνήεντα.

Τὰ σύμφωνα εἶναι : β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ.
 Τὰ φωνήεντα εἶναι : α, ε, η, ι, ο, υ, ω.

Τὰ 17 σύμφωνα διαιροῦνται εἰς διαφόρους ομάδας. Καλὸν εἶναι νὰ μάθητε τὴν ὀνομασίαν τῶν, διότι θὰ μᾶς χρειασθῆ εἰς τὴν κλίσιν τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ρημάτων.

Χειλόφωνα	Ὀδρανισκόφωνα	Ὀδοντόφωνα	φιλά
π	κ	τ	μέσα
β	γ	θ	δασέα
φ	χ	ψ	

Τὰ μ, ν λέγονται *ἔνρινα*, τὰ λ, ρ *ὄγρᾶ*, τὰ ζ, ξ, ψ *διπλᾶ* καὶ τὸ σ *συριστικόν*.

Τὰ φωνήεντα διαιροῦνται εἰς μακρὰ, βραχέα καὶ δίχρονα.

Μακρὰ εἶναι τὰ : η - ω.

Βραχέα εἶναι τὰ : ε - ο.

Δίχρονα εἶναι τὰ : α - ι - υ.

Ἐφαρμογή.—Νὰ γράψετε εἰς τὸ τετράδιον τῆς γραμματικῆς σας τὰ 24 γράμματα καὶ μὲ μικρὰ καὶ μὲ κεφαλαῖα. Ἐπίσης νὰ γράψετε τὰ 17 σύμφωνα καὶ νὰ τὸ χωρίσετε εἰς χειλόφωνα, ὀδοντόφωνα κλπ., καθὼς καὶ τὰ 7 φωνήεντα χωρισμένα εἰς μακρὰ, βραχέα καὶ δίχρονα.

Δίφθογγοι

Δίφθογγοι λέγονται δυὸ φωνήεντα προφερόμενα μὲ μίαν φωνήν. Αἱ δίφθογγοι εἶναι 11 : αἰ, εἰ, οἰ, υἰ, αυ, ευ, ηυ, ου καὶ λέγονται *κύρια*. Ἐνῶ αἱ δίφθογγοι α, η, φ λέγονται *καταχρηστικαί*.

Παραδείγματα λέξεων μὲ δίφθογγους

Αἶμα, ἐκεῖνος, τοῖχος, υἱός, αὐλή, εὐχή, ἠῤῥησα, οὐρανός, «ἐν τῇ ἐρυθρῇ θαλάσῃ...», «ἐν τῷ ναῶ...»

Κατών: «Ὅλοι αἱ δίφθογγοι εἶναι μακροί. Μόνον αἱ αἰ καὶ οἰ δὲν εὐρεθοῦν εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως, χωρὶς σύμφωνον κατόπιν τῶν, εἶναι βραχεῖαι.

Ἐφαρμογή.—Γράψατε ἐκ τοῦ σημερινοῦ σας μαθήματος τὰς λέξεις εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχει δίφθογγος.

Συλλαβισμός

1) **Μονοσύλλαβος** λέγεται μία λέξις δταν ἔχει μίαν συλλαβὴν π. χ. φῶς, ναί, ὄ, πῶς, ποῦ κλπ.

2) **Δισύλλαβος** λέγεται ή λέξις πού έχει δυο συλλαβάς : *σάββα, πένα, έχω, γράφω, παίζω.*

3) **Τρισύλλαβος** λέγεται ή λέξις πού έχει τρεις συλλαβάς : *Ξεδοσ, χωρικός, εργάτης, μαθητής.*

4) **Πολυσύλλαβοι** λέγονται αί λέξεις πού έχουν περισσοτέρας τών 3 συλλαβών : *σιδηρόδρομος, αυτοκίνητον.*

Συλλαβισμός λέγεται ό σωστός χωρισμός τών λέξεων εις τας συλλαβάς των. Διά νά είναι σωστός ό χωρισμός ούτος πρέπει νά γνωρίζωμεν ότι :

α) Έν σύμφωνον εύρισκόμενον μεταξύ δύο φωνηέντων συλλαβίζεται μέ τό δεύτερον φωνήεν π. χ. *πό-λε-μος, πα-ρά-θυ-ρον.*

β) Δύο ή τρία σύμφωνα συλλαβίζονται μέ τό έπόμενον φωνήεν, άν υπάρχει λέξις πού νά αρχίξη από αυτά τά σύμφωνα π. χ. *κα-πνός (πνοή, πνεύμα), ά-στρα-πή (στρατός, στροφή).*

γ) Αν όμως δέν υπάρχει λέξις πού νά αρχίξη μέ αυτά τά σύμφωνα τότε αυτά χωρίζονται π.χ. *άν-θη, άρ-τος.*

δ) Δύο όμοια σύμφωνα πάντοτε χωρίζονται π.χ. *μέ-λισ-σα, άλ-λά.*

ε) Αί σύνθετοι λέξεις χωρίζονται εις τά μέρη των : π. χ. *πε-ζο δρό-μιον.*

Τονισμός

Οί τόνοι είναι δύο : *όξεϊα (´) βαρεϊα (˘) και περισπωμένη (-).*

Δέν δυνάμεθα νά λέγωμεν, ότι ξεύρομεν νά γράφωμεν τήν γλώσσαν μας, άν δέν γνωρίζωμεν νά τονίζωμεν όρθώς τας λέξεις, νά ξεύρωμεν δηλαδή πότε πρέπει νά βάζωμεν όξεϊαν και πότε περισπωμένην (Τήν βαρεϊαν σπανίως χρησιμοποιούμεν)

Διά νά τό κατορθώσωμεν αυτό πρέπει νά προσέχωμεν πολύ και όταν γράφωμεν και όταν διαβάζωμεν. Πρέπει όμως άπαρχιτήτως νά έχωμεν ύπ' όψιν τά κατωτέρω.

1) Διά τας συλλαβάς

Αήγουσα λέγεται ή τελευταία συλλαβή μιΐς λέξεως π. χ. *πό-λε-μος.*

Παραλήγουσα λέγεται ή πρό της ληγούσης συλλαβή π. χ. *τρά-πε ζα.*

Προπαραλήγουσα λέγεται ή πρό της παραληγούσης συλλαβή π. χ. *άν-θρώ-πος.*

Τόνο παίρνει μόνον ή λήγουσα, παραλήγουσα και ή προπαραλήγουσα τών λέξεων.

2) Συλλαβαί μακραί καὶ βραχεῖαι

1) Μία συλλαβὴ λέγεται *μακρὰ* ὅταν ἔχη μακρὸν φωνῆεν (η - ω) ἢ διφθογγον (πλὴν τῆς αι· σι ὅταν εἶναι εἰς τὴν λήγουσαν χωρὶς σύμφωνον) π.χ. μῆ - λον, πρῶ - τος, τοῖ - χος, σφαῖ - ρα, εὐ - χή.

2) Μία συλλαβὴ εἶναι *βραχεῖα* ὅταν ἔχη βραχὺ φωνῆεν (ε - ο) π. χ. τό - πος, ἐ - πο - χή, πρό - λε - μος ἢ ὅταν ἡ λήγουσα ἔχη μία ἀπὸ τὰς διφθογγούς σι - αι, π.χ. κῆ - ποι, σφαῖ - ραι.

3) Πότε βάζομεν ὀξεῖαν καὶ πότε περισπωμένην

1) Ἡ προπαραλήγουσα παίρνει πάντοτε ὀξεῖαν π.χ. πό - λεμος, ἀνθρῶπος.

2) Στὸ ε - ο βάζομε πάντοτε ὀξεῖαν π.χ. ἔτος, τόπος νομός.

3) Εἰς τὴν παραλήγουσαν βάζομεν ὀξεῖαν, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρά π.χ. Κρήτη, τρώγω, μήτηρ.

Περισπωμένην βάζομεν 1) Εἰς τὴν μακρὰν παραλήγουσαν, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχεῖα π.χ. μῆ - λον, κῆ - πος, τοῖ - χος, δῶ - ρον, πεῦ - κον.

2) Εἰς τὴν μακρὰν λήγουσαν βάζομεν περισπωμένην α) εἰς τὴν γενικήν, ὡς θὰ ἴδωμεν, τῶν ὀνομάτων (τῆς πηγῆς, τοῦ οὐρανοῦ, τῶν ἐχθρῶν). β) Εἰς τὰ ῥήματα τὰ ὁποῖα τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν (πεινῶ, διψῶ, γελῶ, τραγουδῶ).

Ἐφαρμογή.—1) Τονίσατε ὀρθῶς τὰς λέξεις: Χρόνος, μηλο, ἔχω πολεμος, τῆς σκηνῆς, ἔτοιμο, φόρτωμα, σχολεῖο, αἶθουσα, εἰσοδος, τραπέζα, κηπος, χαρτῆς.

2) Τονίσατε εἰς τὸ κατωτέρω κείμενον:

«Οἱ χωρικοὶ θὶ περνοῦν τὰς ὄχθας, χωρὶς να φοβουνται πλεον μηπως ἔπανω εἰς τον θυμον πνιξη τα σπαρτα, τα ζωα, τα καλυβια καὶ αὐτοὺς τους ἰδιοὺς».

3) Ἀπὸ τὸ σημερινόν σας μάθημα δύνασθε νὰ μᾶς δικαιολογήσῃτε εἰς μίαν περίοδον διατὶ μία λέξις, παίρνει ὀξεῖαν καὶ διατὶ ἄλλη παίρνει περισπωμένην;

Ἄτονοι λέξεις

Ἐπάρχουν μερικαὶ μονοσύλλαβοι λέξεις αἱ ὁποῖαι δὲν παίρνουν τόνον καὶ λέγονται *ἄτονοι*. Αἱ ἄτονοι λέξεις εἶναι αἱ ἑξῆς:

- α) Τὰ ἄρθρα: δ, ἦ, οἶ αἶ
 β) Αἱ προθέσεις: ἐν, εἰς, ἐκ, ἐξ
 γ) Ὁ σύνδεσμος: ὧς

Ἐγκλιτικαί λέξεις

Πολλάκις εἰς τὸ βιβλίον σας θὰ συναντήσητε λέξεις χωρὶς τόνον ἐνῶ δὲν εἶναι ἄτονοι. Αἱ λέξεις αὗται ἢ χάνουν τὸν τόνον τῶν ἦ τὸν ἀναβιβάζουν εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης λέξεως, ἢ ὁποῖα τότε παίρνει δύο τόνους. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται ἐγκλιτικαὶ ἢ ἁπλῶς ἐγκλιτικά. Αἱ σπουδαιότεραι ἐγκλιτικαὶ λέξεις εἶναι *μου, μοι, με, σε, σου, μας, σας, τον, της, των, τας, τα, τις*.

Παραδείγματα.— *Ἡ μήτηρ μου, ὁ πατήρ σου, τὸ βιβλίον του—κῆπος τις, ὁ ἀνθρώπος σας* κλπ.

Πνεύματα

Εἰς τὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆν ἢ δίφθογον βάζομεν πνεύμα. Τὰ πνεύματα εἶναι δύο: ἡ *ψιλὴ* (°) καὶ ἡ *δασεῖα* (*).

Αἱ περισσότεραι λέξεις παίρνουν ψιλὴν. Αἱ λέξεις αἱ ὁποῖαι παίρνουν δασεῖαν εἶναι ὀρισμένοι καὶ ὀλίγοι. Ἄμα τὰς μάθωμεν θὰ ξεύρωμεν, ὅτι εἰς ὅλας τὰς ὑπολοίπους λέξεις; ὀχι ζήζωμεν ψιλὴν.

Αἱ λέξεις λοιπὸν αἱ ὁποῖαι παίρνουν δασεῖαν εἶναι:

α) Τὰ ἄρθρα δ, ἦ, οἶ, αἶ.

β) Ὅσοι ἀρχίζουν ἀπὸ ὕ π.χ. ὕψος, ὕπνος, ὕλη.

γ) Αἱ ἐξῆς ἄλλαι λέξεις.

Ἄδης, ἄβρος, ἄγιος, ἄγνός, ἄλμυρός, ἄλμα, αἷμα, ἄμα, ἄμαρτία, αἵρεσις, ἀμαξία. ἄμιλλα, ἀρπάζω, ἀπαλός, ἀλωσις, ἀπλοδός, ἀπλώνω, ἄλυσις, ἄψις.

Ἐδρα, ἐβραῖος, εἶς, ἐν, ἐξ, ἐπτά, ἐκατόν, ἐλιξ, ἔλκος, ἔλος, Ἑλλάς, Ἑλλην, Ἑλληνικά, Ἑλένη, Ἑλικών, Ἑρμῆς, Ἑλβετία εἰρκτή, ἐβδόμας, ἐταιρία, ἐλξις, ἐξις, ἐορτή, ἐσπέρα, ἐστία, ἐρμηνεῖα, εὐρίσκω, ἕτερος, ἕκαστος, ἐπόμενος.

Ἡβη, Ἡρα, Ἡρακλῆς, Ἡρόδοτος, Ἡφαιστος, Ἡρώδης, ἠδονή, ἠλικία, ἡμέρα, ἡμερος, ἠλιος, ἠνίον, ἠρως, ἠσυχος, ἠσυχία, ἠμισυ, ἠπαρ, ἠγεμών.

Ἰδρώς, ἰδρύω, ἰδρυτής, ἶνα, ἱερός, ἱκανός, ἱκετεύω, ἵππος, ἱστορία, ἱστός, Ἰσπανία, Ἰπποκράτης.

Ὄδος, ὁμοῖος, ὁμάς, ὁμίχλη, ὅμως, ὄλος, ὄπλον, ὁμοῦ,

δρος, ὁποῖος, ὄπως, ὀρίζων, ὀρμῶ, ὄσιος, ὄριον, ὄταν, ὄσοι, ὄστις, ὄτι : ὄρα, ὄραϊος, ὄριμος, ὄς.

Ἐφαρμογή. 1) Βάλετε σεις τὰ πνεύματα ὀρθῶς εἰς τὰς κάτωθι λέξεις:

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης εορτάζεται τὴν εβδόμην Ἰανουαρίου. Ἡ Ἑλλάς εἶναι ἀρχαῖον καὶ ἱστορικὸν κράτος. Οἱ Ἕλληνες ἀγαποῦν τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Χασμωδία

Ὅταν μιὰ λέξις τελειῶνῃ εἰς φωνῆν ἢ δίφθογγον καὶ ἡ ἐπομένη ἀρχίζῃ πάλιν ἀπὸ φωνῆν ἢ δίφθογγον, παρατηρεῖται κάποια *χασμωδία* εἰς τὸν λόγον μας, ἢ ὁποῖα δὲν εἶναι ἀρεστή. Δι' αὐτὸ ἔν ἀπὸ τὰ δύο φωνήεντα χάνεται ἡ ἐνώνεται καὶ τὰ δύο καὶ τότε ἔχομεν τὴν *ἐκθλιψιν*, τὴν *κρᾶσιν* καὶ τὴν *συναίρεσιν*. Διὰ τὴν ἐκθλιψιν θὰ ὀμιλήσωμεν παρακάτω εἰς τὰς προθέσεις.

Κρᾶσις

Τὸ ἐναντίον=τούναντίον, τὸ ἐλάχιστον=τούλάχιστον, τοῦ οὐρανοῦ=τούρανοῦ, τὰ ἄλλα=τᾶλλα.

Κρᾶσις λοιπὸν λέγεται ἡ συγχώνευσις τοῦ τελευταίου φωνήεντος καὶ τοῦ πρώτου δυὸ λέξεων.

Συναίρεσις

Πηδά-ω=πηδῶ, καλέ-ω=καλῶ, ἀμυγδαλέ-α=ἀμυγδαλή, *Συναίρεσις* λέγεται ἡ συγχώνευσις δυὸ φωνηέντων εἰς ἓν μακρὸν φωνῆν, τὸ ὁποῖον πάντοτε κατόπι περισπᾶται.

Σημεῖα τῆς στίξεως

Ὅταν ὀμιλοῦμεν ἢ γράφωμεν διδομεν πάντοτε ἓναν τόνον, ἓνα χρῶμα εἰς τὴν ὀμιλίαν μας. Ἄλλῶς θὰ εἴπωμεν κάτι ὅταν ἐρωτῶμεν, ἀλλῶς, ὅταν θαυμάζωμεν. Ἐπίσης δὲν διαβάζομεν ὄλα διὰ μιᾶς. Σταματῶμεν ὀλίγον ἢ πολὺ εἰς ὀρισμένα σημεῖα. Τὸ χρῶμα αὐτὸ τοῦ λόγου μας τὸ δεῖχνουν εἰς τὰ βιβλία διάφορα μικρὰ σημεῖα, τὰ καλούμενα *σημεῖα τῆς στίξεως*. Εἶναι δὲ τὰ ἑξῆς:

- 1) **Ἡ τελεία** (.) ἢ ὁποῖα τίθεται εἰς τὸ τέλος τῆς περιόδου.
- 2) **Ἡ ἄνω τελεία** (') ἢ ὁποῖα χωρίζει δύο τμήματα τῆς αὐτῆς περιόδου.

- 3) *Τὸ κόμμα (,)* τὸ ὁποῖον χωρίζει τὰς προτάσεις ἢ καὶ τὰς λέξεις.
- 4) *Τὸ ἐρωτηματικὸν (;)* τὸ ὁποῖον τίθεται ὅταν ἐρωτῶμεν.
- 5) *Τὸ θαυμαστικὸν (!)* ὅταν θαυμάζωμεν, λυπούμεθα, πονῶμεν κλπ.
- 6) *Τὰ εἰσαγωγικὰ («...»)* τὰ ὁποῖα τίθενται ὅταν θέλωμεν νὰ ἀποδώσωμεν ὁμιλίαν, ὅπως ἀκριβῶς ἐλέγθη.
- 7) *Ἡ παρένθεσις ()* ἐντὸς τῆς ὁποίας γράφομεν τὰς λέξεις τὰς ὁποίας θέλομεν νὰ ἐξηγήσωμεν.
- 8) *Ἡ παύλα (—)* τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὸν διάλογον προσώπων.
- 9) *Τὸ ἐνωτικὸν (-)* τίθεται, ὅταν κόβωμεν μίαν λέξιν.
- 10) *Τὰ ἀποσιωπητικὰ (.....)* ὅταν παραλείπωμεν κάτι τὸ ὁποῖον δὲν θέλομεν νὰ ἀναφέρωμεν.

***Εφαρμογή.**—Προσέξατε τὸ κατωτέρω κείμενον. Εἰς αὐτὸ συναντᾶτε ὅλα σχεδὸν τὰ σημεῖα τῆς σιζέως. Ἀντιγράψατέ το μὲ προσοχή.

—Πρώτην φορὰν ἀκούεις τοῦ Ρήγα τὸ τραγούδι; ἠρώτησεν ἔκπληκτος ὁ ταξιδιώτης.

—Ὅχι ἀπεκρίθη ὁ νέος· κάθε φορὰν πού περνοῦν ἀπ' ἐδῶ ἄνθρωποι, πού ξέρουν γράμματα, τοὺς παρακαλῶ καὶ μοῦ τὸ διαβάζουν. Τὸ ἔχω ἀκούσει πολλὰς φορές.

—Καὶ πάντοτε μὲ τὴν συγκίνησιν αὐτὴν;

—Ναί, πάντοτε! Ἀπεκρίθη ὁ Ηπειρώτης.

(Ἀναγν. Στ' σελ. 133)

Β'. ΤΥΠΙΚΟΝ

«Μίαν φορὰν ἔν πλοῖον ἀπὸ τὴν Φώκαιαν τῆς Ἰωνίας ἔπλεε πέραν τῆς Τυρηνικῆς θαλάσσης. Ἐπειδὴ κατελήφθη ἀπὸ τρικυμίαν, οἱ ναῦται ἐζήτησαν καταφύγιον πρὸς τὴν ξηράν....»

(Ἀν. Ε'. σελ. 111)

Τὰ μέρη τοῦ λόγου

Ὅταν ὁμιλῶμεν ἔχομεν τὸν *προφορικὸν λόγον*, ὅταν γράφωμεν τὸν *γραπτὸν λόγον*. Ἀλλ' ἂν κοί ὁ προφορικός καὶ ὁ γραπτὸς λόγος ἀποτελοῦνται ἀπὸ σειρὰν προτάσεων. Εἶπομεν δέ, ὅτι αἱ προτάσεις σχηματίζονται ἀπὸ λέξεις.

Αἱ διάφοροι τῶρα λέξεις ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποτελεῖται ὁ λόγος λέγονται *μέρη τοῦ λόγου*. Εἶναι δὲ τὰ μέρη τοῦ λόγου 10, τὰ ἑξῆς:

Α) Κλιτὰ

- 1) Ἄρθρον
- 2) Ὄνομα οὐσιαστικόν
- 3) Ὄνομα ἐπίθετον
- 4) Ἀντωνυμία
- 5) Ρῆμα
- 6) Μετοχή

Β) Ἄκλιτα

- 7) Προθέσεις
- 8) Ἐπιρρημα
- 9) Σύνδεσμοι
- 10) Ἐπιφώνημα

Τὰ κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου ἀλλάζουν εἰς τὸ τέλος· π.χ. τὴν λέξιν *πλοῖον* θὰ τὴν ἀπαντήσητε καὶ *πλοίου* καὶ *πλοῖα* κλπ. Λέγομεν λοιπόν, ὅτι ἡ λέξις αὕτη κλίνεται. Ἐνῶ ἡ λέξις ἀπὸ μένει πάντοτε ἀπὸ, δὲν ἀλλάσσει, δὲν κλίνεται δι' αὐτὸ καὶ λέγεται ἄκλιτος.

Ἡ γραμματικὴ θὰ σᾶς κάμῃ ἱκανοὺς νὰ διακρίνητε εὐχερῶς τὴν μέρη τοῦ λόγου εἶναι κάθε λέξις, τὴν ὁποῖαν συναντᾶτε. Ὄταν τὸ κατορθώσητε αὐτό, θὰ μάθετε καὶ νὰ ὀρθογραφήτε, διότι ὅταν ξεύρωμε τί εἶναι ἐκάστη λέξις, ξεύρομεν καὶ νὰ τὴν γράψωμεν ὀρθῶς. Εἰς τὴν περίοδον π.χ. τοῦ ἀναφέραμεν εἰς τὴν ἀρχὴν, κάθε λέξις ἀνήκει καὶ εἰς ἕν μέρος τοῦ λόγου.

ΣΗΜ. — Συνιστῶμεν, ὅπως, οἱ μαθηταί, ἐπωφελοῦμενοι τῆς καθ' ἡμέραν ἀναγνώσεως λαμβάνουν μικρὰς περιόδους ἐκ τοῦ Ἀναγνωστικοῦ πρὸς τεχνολόγησιν. Οὕτω ἐξασκοῦνται εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῶν μερῶν τοῦ Λόγου ἀσχετῶς, ἐάν δὲν ἔχωσι ἀκόμη διδαχθῆ ὅλα τὰ μέρη τοῦ λόγου.

Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου

Τὰ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου περιλαμβάνουν τὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι δὲν κλίνονται εἶναι δὲ γνωσταὶ αἱ λέξεις αἰτιαί. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀρχίζομεν ἀπὸ τὰ ἄκλιτα ἐπειδὴ εἶναι λιγότερα καὶ εὐκολωτέρα ἢ ἐκμάθησίς των.

Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου εἶναι αἱ προθέσεις, τὰ ἐπιρρήματα, οἱ σύνδεσμοι καὶ τὰ ἐπιφωνήματα

1) Προθέσεις

Προθέσεις λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται πρὸ τῶν κλιτῶν λέξεων. Αἱ κύριαι προθέσεις εἶναι 18. Ἐξ αὐτῶν αἱ 6 εἶναι μονοσύλλαβοι καὶ αἱ 12 δισύλλαβοι.

Μονοσύλλαβοι: ἐν, εἰς, ἐκ (ἐξ), σύν, πρὸς, πρὸ.

Δισύλλαβοι: ἀνά, κατά, διὰ, μετὰ, παρὰ, ἀντί, ἐπί, περὶ, ἀμφί, ἀπὸ, ὑπὸ, ὑπέρ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς κυρίας αὐτὰς 18 προθέσεις ἔχομεν καὶ τὰς ἑξῆς :

Καταχρηστικά : *ἀνευ, χωρὶς, ἔνεκα, ἔνεκεν, ἀχρι, μέχρι, πλὴν, ἄμα.*

Προτάσεις μὲ προδέσεις

Μετὰ τὸ δεῖπνον καταβαίνω εἰς τὴν αὐλὴν ἀπὸ τὴν ὁποίαν παρατηρῶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας. Ἄνεχώρησεν ἐκ Πειραιῶς κατευθυνόμενος πρὸς τὰς Καλάμας. Χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ πατρός μου δὲν μεταχειρίζομαι τὸ ραδιόφωνόν μας.

Σύνθετοι λέξεις μὲ προδέσεις

Σύνθετοι λέξεις λέγονται ὅσαι ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο ἄλλας λέξεις π. χ. *διάδρομος, πρόλογος*. Πλεῖστα ὀνόματα καὶ ῥήματα ἐνώνονται μὲ προθέσεις καὶ ἀποτελοῦν συνθέτους λέξεις: *ἐκλογή, προσβολή, προσοχή, εἴσοδος, ἀνάβασις, κατὰ-πτῶσις, μετὰ-θεσις, παρά-κλησις, ἀντί-πραξις, ἐπί-ταξις, περί-φραξις, ἀμφι-βολία, ἀπο-βολή, ὑπο-χώρησις, ὑπερ-έχω* κλπ.

Συχνάκις ὁμως τὸ τελευταῖον γράμμα τῶν προθέσεων αἱ ὁποῖαι ἐνοῦνται μὲ ἄλλας λέξεις ἢ φεύγει ἢ τρέπεται σὲ ἄλλο γράμμα: *παρά+έχω=παρέχω, διά+έρχομαι=διέρχομαι* κλπ.

Τὸ (ν) τῆς προθέσεως σὺν καὶ ἐν παθαίνει πολλὰς μεταβολάς.

α) *φεύγει* : *συν+ζητῶ=συζητῶ, συν+ζῶ=συζῶ.*

β) *ἀφομοιώνεται* μετὰ τοῦ ἐπομένου συμφώνου: *συν+μαθητής=συμαθητής, σύν+λογος=σύλλογος, ἔν+μονος=ἔμμονος, συν+οἴτιον=συσοἴτιον.*

γ) *τρέπεται* εἰς **μ** : *συν+πονῶ=συμπονῶ, συν+βουλή=συμβουλή, ἐν+φαίνομαι=ἐμφαίνομαι.*

δ) *τρέπεται* εἰς **γ** : *συν+γενής=συγγενής, συν+κάτοικος=συγκάτοικος, συν+χαίρω=συγχαίρω.*

Ἡ πρόθεσις **ἐκ**, πρὸ φωνήεντος γίνεται **ἐξ**· π.χ. *ἐκ Πειραιῶς, ἐκ Κορίνθου, ἐξ Ἀθηνῶν, ἐξ Ἡρακλείου, ἐξ ἐφόδου, ἐξ ἀποστάσεως...*

Ἐκθλιψις

Ἐκθλιψις λέγεται ἡ ἀποβολὴ τοῦ τελικοῦ φωνήεντος προθέσεως ἢ ἄλλης λέξεως πρὸ τοῦ φωνήεντος τῆς ἐπομένης λέξεως. Σημεῖον τὸ ὁποῖον μᾶς δεῖκνύει, ὅτι ἐγένετο ἐκθλιψις εἶναι ἡ ἀπόστροφος ('). Π. χ. : *διὰ ἐργασίαν=δι' ἐργασίαν, ἀπὸ ἐκεῖ=ἀπ' ἐκεῖ.*

Όταν ἡ ἐπομένη λέξις παίρνη δασεῖαν τὸ π τῆς προθέσεως γίνεται φ καὶ τὸ τ γίνεται θ. Π. χ. ὑπὸ ἡμῶν=ὑφ' ἡμῶν, ἀπὸ ὑψηλοῦ=ἀφ' ὑψηλοῦ, ἀντι+ὑπολογαγός=ἀνθυπολογαγός, κατὰ+ὁδός=κάθοδος.

Ἐκθλιψις γίνεται καὶ εἰς τὰς συνθέτους λέξεις χωρὶς νὰ τίθεται ἀπόστροφος.

Ἐφαρμογή.—1) Ἀντιγράψατε τὸ κείμενον: «... Ὡς συντρόφους τοῦ ἐξέλεξε μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ρωμαλεοτέρους ναύτας τοῦ, ἔλαβε δὲ μαζί του καὶ πολῦτιμα δῶρα, διὰ νὰ τὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ἡγεμόνα. Οὕτως ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. Κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐφθασαν εἰς τὴν ἔδραν τοῦ βασιλέως. Οἱ Σάλιοι κατώκουν εἰς καλύβας μικράς, μόλις δὲ ὑποφερτὴ ἦτο ἡ κατοικία τοῦ ἀρχηγοῦ των».

(Ἐναγν. Ε'. σελ. 112).

Ποίας προθέσεις συναντᾶτε εἰς τὸ κείμενον; Ποίας συνθέτους λέξεις μὲ προθέσεις βρίσκετε; Ὑπάρχει ἐκθλιψις χωρὶς ἀπόστροφον εἰς καμμίαν λέξιν;

2) Γράψατε καθαρὰ ὅλας τὰς προθέσεις.

3) Ἀναλύσατε τὰς κάτωθι συνθέτους λέξεις καὶ εὔρετε ἀπὸ ποίας ἀπλᾶς λέξεις προήλθον: κάθοδος, ἐφοδος, ἀνάγκαστος, πρόσληψις, ἀνάληψις, ἔφιππος, συμμαθητής, ἐξέρομαι, ὑπερήφανος, διάβολος, διάδοχος, διαδέχομαι, ἀνέρομαι, ἀντέχω, ὑποβούχιον.

2) Ἐπιρρήματα

«Ποίαν βαθεῖαν ἐντόπασιν ἔκαμνον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τότε Ἑλλήνων τὰ ἄσματα τοῦ Ρήγα καὶ τοῦ Κοραῆ δυσκόλως δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ἡμεῖς σήμερον....»

(Ἐναγν. ΣΤ'. σελ. 131)

Ἐκεῖ κάτω εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν τὸν παλαιὸν καιρὸν πολλαὶ καὶ μεγάλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις».

(Ἐναγν. Ε' σελ. 107).

Αἱ λέξεις: τότε, δυσκόλως, σήμερον, ἐκεῖ, κάτω, μᾶς φανερώνουν τὸν τόπον τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον ποῦ γίνεται μία πράξις.

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι μᾶς φανερώνουν πότε, ποῦ, πῶς, πόσο γίνεται μία πράξις (ρῆμα) λέγονται ἐπιρρήματα.

Τὰ ἐπιρρήματα τῶρα ἀναλόγως τῆς σημασίας των διακρίνονται εἰς:

1) **Τοπικά**, τὰ ὁποῖα φανερώνουν τόπον: ἐδῶ, ἐκεῖ, ἄνω,

κάτω, εντός, εκτός, δεξιά, αριστερά, μακράν, πλησίον, εμπρός, πίσω, πέραν, ποῦ ;

2) **Χρονικά**. τὰ ὁποῖα φανερώνουν χρόνον: *σήμερον, ἀθριον, χθές, προχθές, πέρυσσι, τώρα, ἄλλοτε, ἐνωρίς, ἀμέσως.*

3) **Τροπικά**: *εὐτυχῶς, δυστυχῶς, δικαίως, ἀδίκως, ἀληθῶς, καλῶς, κακῶς, βάδην, τροχάδην, ἀριστα, χειρίστα.*

4) **Ποσοτικά**. *πολύ, ὀλίγον, σφόδρα, ἅπαξ, δίς, πολλάκις, πλειστάκις, ἐνίοτε.*

5) **Βεβαιωτικά**: *ναί, μάλιστα, ὄχι, οὐδόλως*

Ἐφαρμογή. — 1) Σχηματίσατε, μὲ καθένα ἀπὸ τὰ παραπάνω ἐπιρρήματα καὶ μίαν πρότασιν. Π. χ. *Μένω ἐδῶ, Βαδίζω εμπρός. Σήμερον ἔχω τὴν ἐορτὴν μου. Εὐτυχῶς εἶμαι πολὺ καλὰ τώρα. Πολλάκις σὰς τὸ εἶπον.... Οὐδόλως ἀνεμίχθην εἰς τὴν ἔπόθεσιν αὐτῆν.*

2) Ἀπὸ τὸ κεφάλαιον «Ἡ κτίσις τῆς Μασσαλίας» (Σελ. 111) ἢ ἀπὸ τὸ κεφάλαιον «Ὁ θούριος τοῦ Ρήγα» (Σελ. 131) νὰ εὑρητε καὶ χωρίσητε εἰς χρονικά, τοπικά κλπ. ὅσα ἐπιρρήματα ὑπάρχουν.

3) Μάθετε τὴν ὀρθογραφίαν ὄλων τῶν ἐπιρρημάτων ποῦ ἀναφέραμεν.

3) Σύνδεσμοί

Ὁ Τάκης καὶ ἡ Πόπη πηγαίνουν εἰς τὴν Ε'. τάξιν· ἀλλὰ ὁ μὲν Τάκης εἶναι καλὸς μαθητὴς ἢ δὲ Πόπη ὄχι,

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις *καί, μέν, ἀλλά, δέ*, λέγονται **σύνδεσμοι**. Χρησιμεύουν δὲ νὰ συνδέουν (ἐνώνουν) τὴν μίαν μὲ τὴν ἄλλην λέξιν καὶ τὴν μίαν πρότασιν μὲ τὴν ἄλλην.

Σύνδεσμοι λοιπὸν λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι συνδέουν λέξιν μὲ λέξιν ἢ πρότασιν μὲ πρότασιν.

Ἄναλόγως τῆς σημασίας των οἱ σύνδεσμοι εἶναι :

1) **Συμπλεκτικοί**: *καί, οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ.*

2) **Διαζευκτικοί**: *ἢ, εἴτε.*

3) **Ἀντιθετικοί**: *μέν, δέ, ἀλλά, ὅπως, ὅμως, καίτοι, μολοντί.*

4) **Συμπερασματικοί**: *λοιπὸν, ἄρα, ὥστε, δηλαδή.*

5) **Υποθετικοί**: *ἂν, εἰάν.*

6) **Χρονικοί**: *ὅτε, τότε, διαν, ὁπόταν, ἀφοῦ, πρὶν.*

7) **Αἰτιολογικοί**: *διότι, ἐπειδὴ.*

8) **Τελικοί**: *ἵνα, νά, ὅπως.*

9) **Εἰδικοί**: *ὡς, ὅτι.*

Παραδείγματα προτάσεων με συνδέσμους

Εἴτε ἔλθης, εἴτε δὲν ἔλθης ἐγὼ θὰ ὑπάγω.—*Ὅπως ἀκούω συντόμως θὰ εὐτυχήσης -- Ὡστε σεῖς ἐκτυπήσατε τὸν Πέτρον:— Ἐὰν μὲ δανείσης μίαν λίραν θὰ σοῦ εἶμαι εὐγνώμων. — Ἐπειδὴ βρέχει, δὲν μετέβην σήμερον εἰς τὸ σχολεῖον.— Σοῦ εὐχομαι, γὰ ἐπιστρέψης μὲ τὸ καλὸ.— Παρατηρῶ, ὅτι εἶσαι πολὺ εὐγενής.*

Ἐφαρμογή.—1) Μπορεῖτε καὶ σεῖς νὰ σχηματίσητε ἰδικὰς σας προτάσεις χρησιμοποιοῦντες συνδέσμους.

2) Εὗρετε εἰς τὸ σημερινόν σας μάθημα τοὺς συνδέσμους.

3) Μάθετε τὴν ὀρθογραφίαν τῶν συνδέσμων.

4) Ἐπιφωνήματα

Ἐπιφωνήματα λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις αἱ ὁποῖαι ἐκφράζουν χαράν. ἐνθουσιασμόν, λύπην, πόνον, θαυμασμόν, ἔκπληξιν, εὐχὴν κλπ.

Τὰ κυριότερα ἐπιφωνήματα εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἄ! ᾧ! πω πῶ! χα, χα, χα! ἀέρα!... ζήτω!... εὐγε!*

ΣΗΜ.—1) Εἰς τὰ ἐπιφωνήματα συνήθως βάζομεν θαυμαστικόν.

2) Τὰ ἐπιφωνήματα συναντῶνται καὶ μόνα, χωρὶς ἄλλας λέξεις. Σχηματίζουν πολλάκις μόνον αὐτὰ μίαν πρότασιν.

Ἐφαρμογή.—Ἀπὸ τὸ σημερινόν σας μάθημα εὗρετε ὄσας τὰς ἀκλίτους λέξεις. Χωρίσατέ τας εἰς προθέσεις, ἐπιρρήματα, συνδέσμους καὶ ἐπιφωνήματα.

Κλιτὰ μέρη τοῦ Λόγου

Εἰς τὰ κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου ἀνήκουν: τὸ ἄρθρο, τὸ ὄνομα οὐσιαστικόν, τὸ ὄνομα ἐπίθετο, ἡ ἀντωνυμία, τὸ ῥῆμα καὶ ἡ μετοχή.

Τὸ ἄρθρο δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὰ ὀνόματα. Μοναχό του τὸ ἄρθρο δὲν συναντᾶται ποτέ.

1) Ἄρθρα

Τὰ ἄρθρα εἶναι μονασύλλαβοι λέξεις ποὺ μπαίνουν μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα. Τὰ ἄρθρα, ὅπως ξεύρετε ἀπὸ τὰς μικροτέρας τάξεις, ἔχουν 3 γένη. Ἀρσενικὸ (ὁ), Θηλυκὸ (ἡ), Οὐδέτερο (τό).

Τὰ ἄρθρα κλίνονται, ἔχουν δηλαδὴ ἀριθμοὺς καὶ πτώσεις.

Κλίσεις ἄρθρων

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς

	Ἀρσενικόν	Θηλυκόν	Οὐδέτερον
Ὄνομαστική	ὁ	ἡ	τὸ
Γενική	τοῦ	τῆς	τοῦ
Δοτική	τῷ	τῇ	τῷ
Αἰτιατική	τόν	τήν	τό
Κλητική	ὦ	ὦ	ὦ

Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς

Ὄνομαστική	οἱ	αἱ	τά
Γενική	τῶν	τῶν	τῶν
Δοτική	τοῖς	ταῖς	τοῖς
Αἰτιατική	τούς	τάς	τά
Κλητική	ὦ	ὦ	ὦ

Τὸ ἄρθρον δὲν ἔχει κλητικήν, ἀλλὰ παίρνει ἀντ' αὐτῆς τὸ ἐπιφώνημα ὦ.

Τὰ ἄρθρα ὁ, ἡ, οἱ, αἱ, παίρνουν δασεῖαν.

Τὰ ἄρθρα θὰ τὰ συναντῶμεν πάντοτε κατὰ τὴν κλίσιν τῶν ὀνομάτων.

2) Ὄνόματα οὐσιαστικά

Κάθε ἄνθρωπος, κάθε πρᾶγμα ἔχει τὸ ὄνομά του. Τὰ ὀνόματα τῶν ἀνθρώπων, ζώων, πραγμάτων λέγονται **ὀνόματα οὐσιαστικά**.

Π. χ. ὁ Πέτρος, ἡ Μαρία, ἡ ἀγέλας, ὁ κῆπος, τὸ δένδρον.

Τὰ οὐσιαστικά διακρίνονται εἰς :

α) **συγκεκριμένα**, ἐφ' ὅσον φανερώουν πρόσωπον, ζῶον, πρᾶγμα. Π. χ. τὸ πρόβατον, τὸ παράθυρον.

β) **ἀφηρημένα**, ἐφ' ὅσον φανερώουν πρᾶξιν, κατάστασιν, ἰδιότητα. Π. χ. ἡ γραφή, ἡ ἐργασία, ἡ μελέτη—ἡ ἐλευθερία, ὁ πλοῦτος, ἡ ζωή, ἡ κακία, ἡ ἀρετή, ἡ εὐγνωμοσύνη.

γ) **Κύρια** ὀνόματα λέγονται ὅσα φανερώουν ὠρισμένον πρόσωπον, ζῶον ἢ πρᾶγμα. Π. χ. ὁ Ἀνδρέας, ἡ Ἀσπασία, ὁ Μινώτανρος, ὁ Ὀλυμπος, ὁ Πειραιεύς, ὁ Νοέμβριος, ἡ Κυριακή. Τὰ κύρια ὀνόματα γράφονται μὲ κεφαλαῖο.

Ἐφαρμογή.—1) Νὰ γράψετε εἰς τὸ τετράδιον τῆς γραμματικῆς σας 10 ὀνόματα οὐσιαστικά συγκεκριμένα, 10 ἀφηρημένα καὶ 10 Κύρια ὀνόματα.

2) Νὰ χωρίσετε τὰ οὐσιαστικά ποῦ ἔχει τὸ σημερινόν σας **Γραμματικὴ Καθαρευούσης. Α. Πάτση—Ι. Πλέσσα**

μάθημα εις ὀνόματα συγκεκριμένα, ἀφηρημένα καὶ κύρια,

Γένη—Ἀριθμοί—Πτώσεις Οὐσιαστικῶν

Τὰ οὐσιαστικά ἔχουν τρία γένη: Ἀρσενικόν, θηλυκόν καὶ οὐδέτερον. Κάθε οὐσιαστικόν ἀνήκει εἰς ἓν ἀπὸ τὰ τρία ταῦτα γένη. Τὸ οὐσιαστικόν ἐφ' ὅσον ἔχη τὸ ἄρθρον ὁ εἶναι ἀρσενικόν (ὁ κῆπος, ὁ ἱερεὺς), ὅταν ἔχη τὸ ἄρθρον ἢ εἶναι θηλυκόν (ἡ πηγὴ, ἡ ὁδός, ἡ γυνή) καὶ ὅταν ἔχη τὸ ἄρθρον τὸ εἶναι οὐδέτερον (τὸ μῆλον, τὸ σῶμα).

Ἐφαρμογή.— 1) Γράψατε 15 ἰδικὰ σας ὀνόματα ἀρσενικά, 15 θηλυκά καὶ 15 οὐδέτερα.

2) Χωρίσατε τὰ οὐσιαστικά τοῦ σημερινοῦ σας μαθήματος εἰς ἀρσενικά, θηλυκά καὶ οὐδέτερα.

Ἀριθμοί

Ἐφ' ὅσον τὸ οὐσιαστικόν εἶναι ἓν, εἶναι ἐνικοῦ ἀριθμοῦ: Π. χ. ὁ κῆπος, ὁ γεωργός, ἡ λεωφόρος, τὸ δένδρον.

Ὅταν τὸ οὐσιαστικόν φανερῶνῃ πολλὰ εἶναι πληθυντικῶς ἀριθμοῦ. Π. χ. οἱ κῆποι, οἱ γεωργοί, αἱ λεωφόροι, τὰ δένδρα.

Οἱ ἀριθμοὶ δηλαδὴ εἶναι δύο: Ἐνικός καὶ Πληθυντικός.

Πτώσεις

Πτώσεις λέγομεν τὰς μεταβολάς, τὰς ὁποίας παθαίνει τὸ ὄνομα κλινόμενον. Π. χ. τὸ δένδρον γίνεται τοῦ δένδρου, τῶ δένδρου κλπ. Αἱ πτώσεις εἶναι πέντε: Ὀνομαστική, Γενική, Δοτική, Αἰτιατική, Κλητική.

Κλίσεις

Εἶπομεν, ὅτι ὅλα τὰ οὐσιαστικά κλίνονται, δηλαδὴ μεταβάλλονται εἰς τὸ τέλος των. Ἄλλὰ δὲν κλίνονται ὅλα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον.

Οἱ τρόποι κατὰ τοὺς ὁποίους κλίνονται τὰ οὐσιαστικά καλοῦνται κλίσεις. Αἱ κλίσεις εἶναι τρεῖς: Πρώτη, Δευτέρα, Τρίτη. Ἀρχίζομεν μανθάνοντες νὰ κλίνωμεν τὰ οὐσιαστικά ἀπὸ τὴν πρώτην κλίσιν.

ΠΡΩΤΗ ΚΛΙΣΙΣ

Ἡ πρώτη κλίσις περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά καὶ θηλυκά. Τὰ ἀρσενικά τελειώνουν εἰς -ας καὶ -ης, τὰ θηλυκά εἰς -α καὶ -η.

Παραδείγματα

	Ἀρσενικά		Θηλυκά
ὁ ταμίας	ὁ δικαστῆς	ἡ χαρὰ	ἡ πηγὴ
ὁ λοχίας	ὁ μαθητῆς	ἡ γέφυρα	ἡ βροντῆ
ὁ καρχαρίας	ὁ βιβλιοπώλης	ἡ ἀλήθεια	ἡ ἐξοχή
ὁ ἐπιχειρηματίας	ὁ τελώνης	ἡ μέλισσα	ἡ σκηνὴ
ὁ Λεωνίδας	ὁ ποιητῆς	ἡ τράπεζα	ἡ φωνή

α) Ἀρσενικά εἰς -ας

	Ἐνικὸς Ἀριθμὸς		Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς
Ὄνομαστικὴ	ὁ ταμίας	οἱ ταμίαι	
Γενικὴ	τοῦ ταμίου	τῶν ταμιῶν	
Δοτικὴ	τῷ ταμίᾳ	τοῖς ταμίαις	
Αἰτιατικὴ	τὸν ταμίαν	τούς ταμίαις	
Κλητικὴ	ὦ ταμία	ὦ ταμίαι	

Παρατηρήσεις:

Κατὰ τὴν κλίσιν τῶν οὐσιαστικῶν παρατηροῦμεν γενικῶς: Δὲν μεταβάλλεται ὄλον τὸ ὄνομα, ἀλλὰ μόνον τὸ τελευταῖον μέρος αὐτοῦ. Ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸν *ταμίας* τὸ τμήμα *ταμι* ἔμεινε ἀμετάβλητον εἰς ὅλας τὰς πτώσεις. Τὸ πρῶτον τμήμα λοιπὸν τῶν κλιτῶν λέξεων ποῦ δὲν ἀλλάσσει λέγεται *θέμα*. Τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ θέματος λέγεται *χαρακτήρ*: *ταμι*, τὸ εἶναι ὁ χαρακτήρ.

Τὸ τελευταῖον τμήμα τῆς λέξεως τὸ ὅποιον μεταβάλλεται, δηλαδὴ *κλίνεται*, λέγεται *κατάληξις*.

Οὕτω αἱ καταλήξεις τοῦ ὀνόματος, *ταμίας*, τὸ ὅποιον ἐκλίναμεν εἶναι:

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς

Ὄνομ. -ας Γεν. -ου Δοτ. -α Αἰτ. -αν Κλητ. α

Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς

Ὄνομ. -αι Γεν. -ῶν Δοτ. -αις Αἰτ. -ας Κλητ. -αι

Αἱ καταλήξεις αὗται εἶναι αἱ ἴδιαι δι' ὅλα τὰ ἀρσενικά ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως ποῦ τελειώνουν εἰς -ας. Εὐκόλως λοιπὸν δυνάμεθα τώρα μὲ ὑπόδειγμα τὸ ἀνωτέρω ὄνομα νὰ κλινόμεν μόνον μας τὰ ὀνόματα: ὁ *λοχίας*, ὁ *καρχαρίας*, ὁ *εἰσοδηματίας*, ὁ *ἐπιχειρηματίας*.

Ἐφαρμογή.—1) Κλίνετε τὰ ἀνωτέρω 4 ὀνόματα.

2) Μάθετε τὰς καταλήξεις καλῶς.

β) Ἄρσενικά εἰς -ης

		Ἐνικὸς Ἄριθμὸς		
Ὄνομ.	ὁ	εἰρηνοδίκης	μαθητῆς	βιβλιοπώλης
Γεν.	τοῦ	εἰρηνοδίκου	μαθητοῦ	βιβλιοπώλου
Δοτ.	τῷ	εἰρηνοδίκῃ	μαθητῆϊ	βιβλιοπώλῃ
Αἰτ.	τὸν	εἰρηνοδίκην	μαθητὴν	βιβλιοπώλην
Κλητ.	ᾧ	εἰρηνοδίκῃ	μαθητᾷ	βιβλιοπώλῃ

Πληθυντικὸς Ἄριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	εἰρηνοδίκαι	μαθηταί	βιβλιοπώλαι
Γεν.	τῶν	εἰρηνοδικῶν	μαθητῶν	βιβλιοπώλῶν
Δοτ.	τοῖς	εἰρηνοδικαῖς	μαθηταῖς	βιβλιοπώλαις
Αἰτ.	τούς	εἰρηνοδικάς	μαθητάς	βιβλιοπώλας
Κλητ.	ᾧ	εἰρηνοδικαί	μαθηταί	βιβλιοπώλαι

Παρατηρήσεις.—1) Εἰς τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ ἢ κατάληξις εἶναι -η π.χ. ᾧ *εἰρηνοδίκῃ*. Τὰ ὀνόματα ὅμως ποὺ τελειώνουν εἰς -της (*δικαστής*), -αρχης (*γυμνασιάρχης*) μέτρης (*γεωμέτρης*), -πώλης (*παντοπώλης*) -λάτρης (*εἰδωλολάτρης*) καὶ τὸ ἔθνικὸν Πέρσης κλπ. σχηματίζουν τὴν κλητικὴν μὲ -α π.χ.

ᾧ *δικασία*, ᾧ *γυμνασιάρχα*, ᾧ *γεωμέτρα*, ᾧ *παντοπῶλα*, ᾧ *εἰδωλολάτρα*, ᾧ *Πέρσα*. Τὸ *δεσπότης* εἰς τὴν κλητικὴν κάμνει, ᾧ *δέσποτα*.

2) Ὄταν τονίζεται ἡ γενικὴ καὶ ἡ δοτικὴ εἰς τὴν λήγουσαν παίρνει πάντοτε περισπωμένην (τοῦ *ποιητοῦ*, τῷ *ποιητῆϊ*, τῶν *ποιητῶν*, τοῖς *ποιηταῖς*),

3) Αἱ καταλήξεις εἰς τὸν πληθυντικὸν εἶναι αἱ ἴδιαι μὲ τὰς καταλήξεις τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων εἰς -ας.

Καταλήξεις τῶν εἰς -ης ὀνομάτων

Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς
Ὄνομαστικὴ	-ης	-αι
Γενικὴ	-ου	-ῶν
Δοτικὴ	-ῃ	-αῖς
Αἰτιατικὴ	-ην	-ας
Κλητικὴ	-ῃ(α)	-αῖ

Ἐφαρμογή.—1) Κλίνατε τὰ ὀνόματα: ὁ *κροεπώλης*, ὁ *καθηγητής*, ὁ *τελώνης*, ὁ *ναύτης*, ὁ *Σουλιώτης*, ὁ *σχολάρχης*.

2) Τὰ ὀνόματα: ὁ *ξίφιας*, ὁ *ἐπιλοχίας*, ὁ *ἐγκληματίας*, ὁ *συμμαθητής*, ὁ *ταγματάρχης*, ὁ *ἀρτοποιός*, ὁ *ἐπιστάτης*.

Θέμα: Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον στρατιώτας τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον ὁ-

πλίτας. Ἐξ αὐτῶν ἄλλοι ἦσαν πελτασταί, ἄλλοι ἀκοντισταί καὶ ἄλλοι τοξόται. Σήμερον ἡ Ἑλλάς ἔχει στρατιώτας, σμηνίτας καὶ ναύτας.

γ) Θηλυκά εἰς -η

Ἐνικὸς ἀριθμὸς			Κατὰλήξεις	
Ὄνομ.	ἡ	ἀστραπὴ	δίκη	-η
Γεν.	τῆς	ἀστραπῆς	δίκης	-ης
Δοτ.	τῇ	ἀστραπῇ	δίκη	-η
Αἰτ.	τὴν	ἀστραπὴν	δίκην	-ην
Κλητ.	ᾧ	ἀστραπῇ	δίκη	-η

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	αἱ	ἀστραπαὶ	δίκαι	-αι
Γεν.	τῶν	ἀστραπῶν	δικῶν	-ων
Δοτ.	ταῖς	ἀστραπαῖς	δίκαις	-αις
Αἰτ.	τάς	ἀστραπάς	δίκας	-ας
Κλητ.	ᾧ	ἀστραπαὶ	δίκαι	-αι

Παρατήρησις.—Σᾶς ὑπενθυμίζομεν καὶ πάλιν ὅτι ἡ γενική καὶ δοτική καὶ τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ, ὅταν τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν περισπῶνται.

Ἐφαρμογή.—Κλίνετε τὰ ὀνόματα: ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ λέσχη, ἡ τύχη, ἡ εἰρήνη, ἡ διανομή, ἡ τιμή, ἡ βροχή, ἡ βροντή.

δ. Θηλυκά εἰς α

Ἐπενθυμίζομεν, ὅτι: κατὰλήξεις λέγεται τὸ τελευταῖον μέρος τῆς λέξεως πού κλίνεται. Θέμα λέγεται τὸ πρῶτον τμήμα τῆς λέξεως πού δὲν μεταβάλλεται καὶ χαρακτηρ τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ θέματος.

π.χ. γέφυρα, χαρακτηρ εἶναι τὸ ρ, κακία τὸ ι, μέλισσα τὸ σ.

Προσέξατε κατὰ τὴν κλίσιν τῶν παρακάτω θηλυκῶν ὀνομάτων. Εἰς τὴν γενικήν καὶ δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ κάτι παθαίνουν εἰς τὴν κατὰλήξιν, ὅσα ἔχουν χαρακτηρα σύμφωνον πλὴν τοῦ ρ.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἡ	οἰκία	γέφυρα	μέλισσα
Γεν.	τῆς	οἰκίας	γεφύρας	μελίσης
Δοτ.	τῇ	οἰκίᾳ	γεφύρᾳ	μελίσῃ
Αἰτ.	τὴν	οἰκίαν	γέφυραν	μέλισσαν
Κλητ.	ᾧ	οἰκία	γέφυρα	μέλισσα

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	αἱ	οἰκίαι	γέφυραι	μέλισσαι
Γεν.	τῶν	οἰκιῶν	γεφυρῶν	μελισσῶν
Δοτ.	ταῖς	οἰκίαις	γεφύραις	μελίσσαις
Αἰτ.	τάς	οἰκίας	γεφύρας	μελίσσας
Κλητ.	ᾧ	οἰκίαι	γέφυραι	μέλισσαι

Παρατηρήσεις.— Ὑπενθυμίζομεν, ὅτι τὰ δίχρονα φωνήεντα εἶναι τὰ: *α, ι, υ*.

Τὸ *α* δηλαδὴ εἶναι δίχρονον, μὲ ἄλλα λόγια ἄλλοτε εἶναι βραχὺ καὶ ἄλλοτε μακρόν. Ἐκ τῶν ὀνόματων ποῦ τελειώνουν εἰς *-α*, ἄλλα ἔχουν τὸ *α* βραχὺ καὶ ἄλλα τὸ *α* μακρόν.

α. Π.χ. μέλισσα, γλῶσσα, μοῦσα, σφαῖρα, μοῖρα, γραῖα: ἐνῶ εἰς τὰς λέξεις: ὄρα, παιδεία, νεολαία, ἐλευθερία, γενεά τὸ *-ας* καὶ *-α* τῆς *α'* κλίσεως εἶναι πάντοτε μακρόν.

2) Ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρὰ ἢ προπαραλήγουσα δὲν τονίζεται· καταβαίνει ὁ τόνος εἰς τὴν παραλήγουσαν. Δι' αὐτὸ κλίνομεν:

ἡ γέφυρα, τῆς γεφύρας, ἡ ἀλήθεια, τῆς ἀληθείας κλπ.

3) Ἀσφαλῶς παρατηρήσατε, ὅτι τὰ θηλυκὰ ὀνόματα εἰς *-α* τὸ τρέπουν εἰς *-η* εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ, ἐὰν ἔχουν χαρακτηριστὰ σύμφωνον, ἐκτὸς τοῦ *θ*, π.χ. τράπεζα - τραπεζῆς, μέλισσα - μελίσης, μάγισσα - μαγίσσης. Ἐνῶ: ἀλήθεια - ἀληθείας, οἰκία - οἰκίας, γέφυρα - γεφύρας, δὲν ἀλλάζει τὸ *α* κλπ.

Καταλήξεις τῶν εἰς *-α* ὀνομάτων

Ἐνικός ἀριθμὸς	Πληθυντικός
Ὄνομ.	-α
Γεν.	-ας καὶ ης
Δοτ.	-α καὶ η
Αἰτ.	-αν
Κλητ.	-α

Ἐφαρμογή.— Νὰ κλίνετε τὰ ὀνόματα: ἡ θάλασσα, ἡ βασίλισσα, ἡ γλῶσσα, ἡ πεῖνα, ἡ εὐγένεια, ἡ σφαῖρα, ἡ μαῖα, ἡ ὄρα, ἡ φντεία, ἡ νεολαία, ἡ ἐλευθερία, ἡ γενεά, ἡ φωλεά. (Προσέξατε τοὺς τόνους).

Κύρια ὀνόματα

Ἑνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	Λεωνίδα	Μιλτιάδης	ἡ	Ἐλένη	Μαρία
Γεν.	τοῦ	Λεωνίδου	Μιλτιάδου	τῆς	Ἐλένης	Μαρίας
Δοτ.	τῷ	Λεωνίδα	Μιλτιάδῃ	τῇ	Ἐλένῃ	Μαρίας
Αἰτ.	τὸν	Λεωνίδα	Μιλτιάδην	τὴν	Ἐλένην	Μαριάν
Κλητ.	ῶ	Λεωνίδα	Μιλτιάδῃ	ῶ	Ἐλένῃ	Μαρία

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Τὰ κύρια ὀνόματα δὲν ἔχουν πληθυντικὸν ἀριθμὸν. Ὑπάρχουν ὅμως κύρια ὀνόματα πόλεων τινῶν τῆς Ἑλλάδος τὰ ὁποῖα ἔχουν μόνον πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ δὲν ἔχουν ἐνικόν, ὅπως :

Ὄν.	αἱ	Ἀθηναί	Πάτριαι	Σέρραι	Καλάμαι
Γεν.	τῶν	Ἀθηναίων	Πατρῶν	Σερρῶν	Καλαμῶν
Δοτ.	ταῖς	Ἀθηναίαις	Πάτραις	Σέρραις	Καλάμαις
Αἰτ.	τάς	Ἀθήνας	Πάτρας	Σέρρας	Καλάμας
Κλητ.	ῶ	Ἀθηναί	Πάτριαι	Σέρραι	Καλάμαι

Ἐφαρμογή.—Νὰ κλίνητε τὰ ὀνόματα : ὁ Ἰωάννης, ὁ Πελοπίδας, ἡ Ἀντιγόνη, ἡ Νίκη, ἡ Πηνελόπη, ἡ Σοφία, ἡ Ἀντωνία.

Συνηρημένα ὀνόματα α' κλίσεως

Ὑπενθυμίζομεν ὅτι : *συναίρεσις* λέγεται ἡ συγχώνεσις δύο φωνηέντων εἰς ἓν φωνῆεν μακρόν, τὸ ὁποῖον τονιζόμενον πάντοτε περισπᾶται.

Συνηρημένα ὀνόματα εἰς τὴν α' κλίσειν ἔχομεν :

Ἡ *σुकέα* = *σुकῆ*, ἡ *ἀμυγδαλέα* = *ἀμυγδαλῆ*, ἡ *γαλέα* = *γαλῆ* (γάτα), ἡ *γαῖα* = *γῆ*, ὁ *Ἐρμέας* = *Ἐρμῆς*, ἡ *Ἀθηναία* = *Ἀθηναῖα* κλπ.

Τὰ συνηρημένα ὀνόματα παίρνουν εἰς ὅλας τὰς πτώσεις περισπωμένην.

Ἑνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ἡ	σुकῆ	γαλῆ	Ἀθηναῖα	ὁ	Ἐρμῆς
Γεν.	τῆς	σुकῆς	γαλῆς	Ἀθηναῖας	τοῦ	Ἐρμῆ
Δοτ.	τῇ	σुकῆ	γαλῆ	Ἀθηναῖῃ	τῷ	Ἐρμῆ
Αἰτ.	τὴν	σुकῆν	γαλῆν	Ἀθηναῖαν	τὸν	Ἐρμῆν
Κλητ.	ῶ	σुकῆ	γαλῆ	Ἀθηναῖα	ῶ	Ἐρμῆ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν	αἱ	συκαῖ	γαλαῖ	—	οἱ	Ἐρμαῖ	ἀγάλματος τιμὴν τοῦ θε- οῦ Ἐρμῆ
Γεν.	τῶν	συκῶν	γαλῶν	—	τῶν	Ἐρμῶν	
Δοτ.	ταῖς	συκαῖς	γαλαῖς	—	τοῖς	Ἐρμαῖς	
Αἰτ.	τάς	συκάς	γαλάς	—	τούς	Ἐρμας	
Κλητ.	ῶ	συκαῖ	γαλαῖ	—	ῶ	Ἐρμαῖ	

Ἡ γῆ εἰς τὸν πληθυντικὸν κλίνεται: αἱ γαῖαι, τῶν γαιῶν, ταῖς γαίαις, τὰς γαίας, ῶ γαῖαι καὶ σημαίνει τὰ χωράφια.

Γενικαὶ παρατηρήσεις

1) Ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς α' κλίσεως ἔχουν εἰς τὸν πληθυντικὸν τὰς αὐτὰς καταλήξεις.

2) Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τονίζεται πάντοτε εἰς τὴν λήγουσαν καὶ περισπᾶται.

3) Ἡ γενικὴ καὶ ἡ δοτικὴ καὶ τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ, ὅταν τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν περισπῶνται.

Ἐφαρμογή.—1) Νὰ καθαρογράψετε συγκεντρωμένας ὅλας τὰς καταλήξεις τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ὀνομάτων τῆς α' κλίσεως.

2) Νὰ κλίνητε ὀνόματα ἰδικὰ σας: 5 ἀρσενικά εἰς -ης, 5 εἰς -ας, 5 θηλυκά εἰς -α, 5 εἰς -η, 5 κύρια ὀνόματα καὶ 5 συνηρημένα, τὰ: (ἡ ἀμυγδαλῆ, ἡ λεοντῆ, ἡ Ναυσικά, ὁ Ἀπελλῆς, ὁ Βορραῖς).

Θέμα: Ἡ μάχη ἀπαιτεῖ ἀνδρείους στρατιώτας, ἡ εἰρήνη θέλει καλοὺς πολίτας. Ἡ χώρα μας κατεστράφη ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ τὴν κατοχὴν.

Ἡ Ἑλλὰς διὰ τὴν ἐπουλώσῃ τὰς πληγὰς τῆς ἔχει ἀνάγκην εἰρήνης, γαλήνης, ὁμονοίας καὶ ἀγάπης.

Ἡ ἐπιμέλεια τῶν μαθητῶν φέρει χαρὰν καὶ εὐτυχίαν εἰς τὴν οἰκογένειάν των.

Ὁ Λεωνίδας, ὁ Μιλτιάδης, ὁ Ἀριστείδης καὶ ἄλλοι ἐδόξασαν τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, διότι ὑπερήσπισαν τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς, τὴν τιμὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΚΛΙΣΙΣ

Ἡ δευτέρα κλίσις περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά, θηλυκά καὶ οὐδέτερα. Τὰ ἀρσενικά καὶ θηλυκά τελειώνουν εἰς -ος καὶ τὰ οὐδέτερα εἰς -ον.

Παραδείγματα

Ἀρσενικά	Θηλυκά	Οὐδέτερα
ὁ νομὸς	ἡ ὁδὸς	τὸ φυτὸν
ὁ καρπὸς	ἡ σωρὸς	τὸ ποτὸν

ὁ κῆπος	ἡ νῆσος	τὸ δῶρον
ὁ τοῖχος	ἡ νόσος	τὸ μῆλον
ὁ ἄνθρωπος	ἡ ἄμπελος	τὸ πρόβατον
ὁ διδάσκαλος	ἡ κάμηλος	τὸ παράθυρον

Ἄρσενικὰ

	Ἐνικὸς	Ἀριθμὸς	Καταλήξεις	
Ὄν.	ὁ καρπός	κῆπος	ἄνθρωπος	-ος
Γεν.	τοῦ καρποῦ	κῆπου	ἀνθρώπου	-ου
Δοτ.	τῷ καρπῷ	κῆπῳ	ἀνθρώπῳ	-ῳ
Αἰτ.	τὸν καρπὸν	κῆπον	ἄνθρωπον	-ον
Κλ.	ῶ καρπέ	κῆπε	ἄνθρωπε	-ε

	Πληθυντικὸς	Ἀριθμὸς	Καταλήξεις	
Ὄν.	οἱ καρποὶ	κῆποι	ἄνθρωποι	-οι
Γεν.	τῶν καρπῶν	κῆπων	ἀνθρώπων	-ων
Δοτ.	τοῖς καρποῖς	κῆποις	ἀνθρώποις	-οις
Αἰτ.	τούς καρπούς	κῆπους	ἀνθρώπους	-ους
Κλ.	ῶ καρποὶ	κῆποι	ἄνθρωποι	-οι

Θηλυκὰ

	Ἐνικὸς	Ἀριθμὸς	Καταλήξεις	
Ὄν.	ἡ ὁδός	νῆσος	κάμηλος	-ος
Γεν.	τῆς ὁδοῦ	νήσου	καμήλου	-ου
Δοτ.	τῇ ὁδῷ	νήσῳ	καμήλῳ	-ῳ
Αἰτ.	τὴν ὁδὸν	νήσον	κάμηλον	-ον
Κλ.	ῶ ὁδέ	νήσε	κάμηλε	-ε

	Πληθυντικὸς	Ἀριθμὸς	Καταλήξεις	
Ὄν.	αἱ ὁδοὶ	νήσοι	κάμηλοι	-οι
Γεν.	τῶν ὁδῶν	νήσων	καμήλων	-ων
Δοτ.	ταῖς ὁδοῖς	νήσοις	καμήλοις	-οις
Αἰτ.	τάς ὁδοὺς	νήσους	καμήλους	-ους
Κλ.	ῶ ὁδοὶ	νήσοι	κάμηλοι	-οι

Παρατηρήσεις

- 1) Αἱ καταλήξεις τῶν ἄρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ὀνομάτων τῆς β' κλίσεως εἶναι αἱ ἴδιαι.
- 2) Καὶ ἐδῶ ὁσάκις τονίζεται ἡ λήγουσα εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν βάζομεν περισπωμένην.
- 3) Μακρὸν πρὸ βραχέος περισπᾶται: νῆσος, κῆπος, νῆσοι, κῆποι.

4) Ὄταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρὰ ἢ προπαραλήγουσα δὲν τονίζεται. Ὁ τόνος κατεβαίνει εἰς τὴν παραλήγουσαν: *ἄνθρωπος - ἀνθρώπου, κάμηλος - καμήλου.*

Οὐδέτερα

		Ἐνικὸς	Ἀριθμὸς	Καταλήξεις	
Ὄν.	τὸ	φυτὸν	δῶρον	πρόβατον	-ον
Γεν.	τοῦ	φυτοῦ	δώρου	προβάτου	-ου
Δοτ.	τῷ	φυτῷ	δώρῳ	προβάτῳ	-ῳ
Αἰτ.	τὸ	φυτὸν	δῶρον	πρόβατον	-ον
Κλ.	ῶ	φυτὸν	δῶρον	πρόβατον	-ον

		Πληθυντικὸς	Ἀριθμὸς	Καταλήξεις	
Ὄν.	τὰ	φυτὰ	δῶρα	πρόβατα	-α
Γεν.	τῶν	φυτῶν	δώρων	προβάτων	-ων
Δοτ.	τοῖς	φυτοῖς	δώροις	προβάτοις	-οις
Αἰτ.	τὰ	φυτὰ	δῶρα	πρόβατα	-α
Κλ.	ῶ	φυτὰ	δῶρα	πρόβατα	-α

Παρατηρήσεις

1) Τὰ οὐδέτερα ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὁμοίας: τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν.

2) Τὸ -α τῶν οὐδετέρων εἶναι πάντοτε βραχύ: *μῆλα, φροῦτα, πρόβατα.*

Ἐφαρμογή.—Κλίνατε τὰ ὀνόματα: 1) ὁ υἱός, ὁ ἐγγονός, ὁ νομός, ὁ ὑπουργός, ὁ ξυλουργός.

2) Ἡ νόσος, ἡ εἴσοδος, ἡ ἄνοδος, ἡ λεωφόρος, ἡ πρόοδος, ἡ ἄμπελος.

3) Τὸ πτηνόν, τὸ ἔρπειόν, τὸ σχολεῖον, τὸ μουσεῖον, τὸ εἰσιτήριον, τὸ πλοῖον.

Συνηρημένα ὀνόματα

Ἐχει καὶ ἡ δευτέρα κλίσις τὰ συνηρημένα τῆς ὀνόματα, π. χ. ὁ νοῦς (νόος), χρυσοῦς (χρυσέος), ὄστουν (ὄστεον).

	Ἐνικὸς	Ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς	Ἀριθμὸς	
Ὄν.	ὁ	χρυσοῦς	τὸ ὄστουν	οἱ χρυσοῖ	τὰ ὄστᾱ
Γεν.	τοῦ	χρυσοῦ	τοῦ ὄστου	τῶν χρυσῶν	τῶν ὄστων
Δοτ.	τῷ	χρυσῷ	τῷ ὄστῳ	τοῖς χρυσοῖς	τοῖς ὄστοις
Αἰτ.	τὸν	χρυσοῦν	τὸ ὄστουν	τούς χρυσοῦς	τὰ ὄστᾱ
Κλ.	ῶ	χρυσοῦς	ῶ ὄστουν	ῶ χρυσοῖ	ῶ ὄστᾱ

Παράτηρησις: Ὅλαι αἱ πτώσεις παίρνουν περισπωμένην,

Ἐφαρμογή.—Κλίνετε τὰ ὀνόματα: ὁ νοῦς, ροῦς, ὁ διπλοῦς.

Θέματα

1) Εἰς τὴν ρίζαν ἑνὸς βράχου, σκυμμένος ἐπὶ τῆς ποιμενικῆς ράβδου τοῦ ἐστέκετο θλιμένος ὁ Ἄσωτος Υἱός. Φορεῖ παμπάλαιον ἔνδυμα δούλου, τὸ ὁποῖον δὲν προστατεύει διόλου τὸ σῶμα τοῦ ἀπὸ τοὺς τέσσαρας ἀνέμους. Ἐλεεινὰ σανδάλια προστατεύουν δῆθεν τοὺς πόδας τοῦ, οἱ ὅποιοι κολουθοῦν εἰς τὴν λάσπην καὶ τὴν σκόνην καὶ πληγώνονται ἀπὸ τὰς πέτρας καὶ τοὺς βράχους. (Στ. 128)

Ἐφαρμογή.— 1) Νὰ τεχνολογήσητε τὸ θέμα, νὰ βρῆτε δηλαδὴ τὸ μέρος τοῦ λόγου εἶναι κάθε λέξις. Δὲν εἶναι πολὺ δύσκολον πῶρα. Ξεύρετε τὰ 4 ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου, ξεύρετε τὰ ἄρθρα καὶ τὰ οὐσιαστικά τῆς α' καὶ β' κλίσεως. Τὰ ἐπίθετα εἶναι εὐκόλα διότι ὁμοιάζουν μὲ τὰ ὀνόματα. Τὰ ῥήματα εἶναι γνωσιὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἄλλας τάξεις. Θὰ συνηθίσητε ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ διακρίνητε καὶ τὰς ἀνωνομίας.

2) Νὰ κλίνητε τὰ ὀνόματα α' καὶ β, κλίσεως τὰ ὁποῖα ἔχει τὸ θέμα.

ΤΡΙΤΗ ΚΛΙΣΙΣ

Ἡ τρίτη κλίσις περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα. Αἱ καταλήξεις καὶ εἰς τὰ τρία γένη εἶναι αἱ αὐταί. Ἡ κλίσις τῶν ὀνομάτων τῆς τρίτης κλίσεως ἔχει σχέσιν μὲ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ὀνόματος. Δι' αὐτὸ τὰ χωρίζομεν εἰς διαφόρους ομάδας ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος τῶν. Τὸν χαρακτῆρα εἰς τὰ ὀνόματα τῆς γ' κλίσεως τὸν εὐρίσκομεν ἀπὸ τὴν γενικὴν τοῦ ἑνικοῦ ἀφοῦ ἀφαιρέσωμεν τὴν κατάληξιν - ος.

1) Ὀνόματα μὲ χαρακτῆρα οὐρανισκόφωνον (κ, γ, χ.)

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς

Ὀν.	ὁ	κόραξ	ἡ	μάστιξ	ὁ	ἄνουξ
Γεν.	τοῦ	κόρακος	τῆς	μάστιγος	τοῦ	ἄνουχος
Δοτ	τῷ	κόρακι	τῇ	μάστιγι	τῷ	ἄνουχι
Αἰτ.	τὸν	κόρακα	τὴν	μάστιγα	τὸν	ἄνουχα
Κλ.	ὧ	κόραξ	ῶ	μάστιξ	ῶ	ἄνουξ

Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς

Ὀν.	οἱ	κόρακες	αἱ	μάστιγες	οἱ	ἄνουχες
Γεν.	τῶν	κοράκων	τῶν	μαστίγων	τῶν	ἄνουχων

Δοτ.	τοῖς	κόραξι	ταῖς	μάστιξι	τοῖς	δνυξι
Αἰτ.	τούς	κόρακας	τάς	μάστιγας	τούς	δνυχας
Κλ.	ᾧ	κόρακες	ᾧ	μάστιγες	ᾧ	δνυχες

Κατάληξεις ὀνομάτων γ' κλίσεως

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς			Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς		
	1) Ἄρσεν. Θηλ.	2) Οὐδέτ.	1) Ἄρσεν. Θηλ.	2) Οὐδέτ.	
Ὀν.	-ς ἢ τίποτα	ίποτα	-ες		-α
Γεν.	-ος	-ος	-ων		-ων
Δοτ.	-ι	-ι	-σι		-σι
Αἰτ.	-α	τίποτα	-ας		-α
Κλ.	-ς ἢ τίποτα	»	-ες		-α

Παρατηρήσεις

1) Εὐκόλως, νομιζομεν εὐρίσκεται ὁ χαρακτήρ. Τὰ ἀνωτέρω ὀνόματα ἔχουν χαρακτήρα -κ-γ-χ εἶναι δηλ. οὐρανισκόφωνόληκτα. Τὰ -κ-γ-χ μὲ τὸ -σ γίνονται -ξ. Δι' αὐτὸ ἡ ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ τελειώνει εἰς -ξ.

Θέμα κόρακ-ς=κόραξ, μάστιγ-ς=μάστιξ, δνυχ-ς=δνυξ. Τὸ ἴδιον γίνεται καὶ εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ (κόρακ-σι=κόραξι).

2) Ἡ κατάληξις εἰς τὴν ὀνομαστικὴν εἶναι -ς. Πολλὰ ὀνόματα ὁμῶς τῆς γ' κλίσεως, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, δὲν λαμβάνουν οὔτε τὸ -ς. Δὲν ἔχουν δηλ. κατάληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν.

Ἐφαρμογή.—Κλίνετε τὰ ὀνόματα: *πίναξ, τέτιξ, πέριξ, αἶξ, ἄρπαξ.*

Θέμα

Εἷς κόραξ ἐκάθητο κάποτε εἰς ἓν δένδρον κρατῶν τεμάχιον κρέατος τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀρπάσει. Μία ἀλώπηξ τὸν εἶδε, ἐξήλευσε τὸ κρέας καὶ ἐπλησίασε νὰ τοῦ τὸ πάρῃ. Ἦλθε λοιπὸν κάτω ἀπὸ τὸ δένδρον καὶ ἄρχισε νὰ λέγῃ εἰς τὸν κόρακα. —**ὦ** κόραξ, πόσο ὠραῖος εἶσαι! Τί ὠραίας πτέρυγας καὶ δνυχας ἔχεις! Ἄν εἶχες καὶ ὠραίαν φωνὴν θὰ ἦσο ὁ βασιλεὺς τῶν πτηνῶν». Ὁ βλάξ διὰ νὰ ἐπιδείξῃ τὴν φωνὴν τοῦ ἦνοιξε τὸ στόμα καὶ ἔκραξε. Τὸ κρέας τότε κατέπεσε καὶ ἡ πονηρὰ ἀλώπηξ τὸ ἦρπασεν καὶ ἐξηφανίσθη.

2) Ὀνόματα μέ χαρακτῆρα π, β, φ, (χειλεοφωνόληκτα)

	Ἐνικὸς Ἀριθμὸς			Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς		
Ὀν.	ὁ	κώνωψ	χάλυψ	οἱ	κώνωπες	χάλυβες
Γεν.	τοῦ	κώνωπος	χάλυβος	τῶν	κωνώπων	χαλύβων
Δοτ.	τῷ	κώνωπι	χάλυβι	τοῖς	κώνωπι	χάλυπι
Αἰτ.	τὸν	κώνωπα	χάλυβα	τούς	κώνωπας	χάλυβας
Κλ.	ᾧ	κώνωψ	χάλυψ	ᾧ	κώνωπες	χάλυβες

Παρατηρήσεις

1) Ὁ χαρακτῆρ π, β, φ ἐνούμενος μέ τὴν κατάληξιν σ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ εἰς τὴν δοτ. τοῦ πληθυντ. γίνεται ψ κώνωπ-ς = κώνωψ. Ὅλαι αἱ καταλήξεις εἰς τὴν γ' κλίσιν ἔχουν τὰ δίχρονα τῶν βραχέα.

Ἐφαρμογή.—Κλίνατε τὰ ὀνόματα: ἡ φλέψ (γεν. φλεβός), ὁ κύψ, ὁ χάλυψ, ἡ λαῖλαψ.

3) Ὀνόματα μέ χαρακτῆρα τ, δ, θ (ὀδοντοφωνόληκτα)

	Ἐνικὸς		Ἀριθμὸς		
Ὀν.	ὁ	λέβης	παῖς	ἡ	ὄρνις
Γεν.	τοῦ	λέβητος	παιδός	τῆς	ὄρνιθος
Δοτ.	τῷ	λέβητι	παιδί	τῇ	ὄρνιθι
Αἰτ.	τὸν	λέβητα	παῖδα	τὴν	ὄρνιθα
Κλ.	ᾧ	λέβης	παῖς	ᾧ	ὄρνις

Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς

Ὀν.	οἱ	λέβητες	παῖδες	αἱ	ὄρνιθες
Γεν.	τῶν	λεβήτων	παιδῶν	τῶν	ὄρνιθῶν
Δοτ.	τοῖς	λέβησι	παισὶ	ταῖς	ὄρνισι
Αἰτ.	τούς	λέβητας	παῖδας	τάς	ὄρνιθας
Κλ.	ᾧ	λέβητες	παῖδες	ᾧ	ὄρνιθες

Παρατηρήσεις

1) Τὰ ὀδοντόφωνα τ, δ, θ πρὸ τοῦ σ χάνονται (ὄρνιθ-ς = ὄρνις). 2) Αἱ καταλήξεις -ι -α καὶ -σι -ας εἶνα βραχεῖα, (ὄρνιθι, ὄρνιθα, ὄρνισι, ὄρνιθας). Τὰ εἰς -ις -ιδος θηλυκὰ ἔχουσι τὸ -ι βραχύ. Μόνον τὰ ὀνόματα: κρημῖς, κνημῖς, βλεφαρῖς, σφραγῖς, κρημῖς, κηλῖς, ἀψῖς ἔχουν τὸ ι μακρόν.

Οὐδέτερα ὀδοντοφωνόληκτα

	Ἐνικὸς Ἀριθμὸς			Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς		
Ὄν.	τὸ	χῶματι	ἄρωμα	τὰ	χῶματα	άρώματα
Γεν.	τοῦ	χῶματος	άρωματος	τῶν	χωμάτων	άρωμάτων
Δοτ.	τῷ	χῶματι	άρωματι	τοῖς	χῶμασι	άρωμασι
Αἰτ.	τὸ	χῶμα	ἄρωμα	τὰ	χῶματα	άρώματα
Κλ.	ᾧ	χῶμα	ἄρωμα	ᾧ	χῶματα	άρώματα

Π α ρ α τ ῆ ρ ῆ σ ε ι ς

Ὑπενθυμίζομεν: α) Τὰ οὐδέτερα ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὁμοίας, β) Τὸ -α τῶν οὐδετέρων εἶναι πάντοτε βραχύ.

Ἐφαρμογή.—Νὰ κλίνητε τὰ ὀνόματα: 1) ὁ τάπης, ὁ μύκης, ἡ ἐλπίς, ἡ σφραγίς. 2) τὸ βῆμα, τὸ σῶμα, τὸ πτώμα, τὸ αἷμα, τὸ γάλα (γεν. γάλακτος), τὸ στρῶμα, τὸ ποίημα, τὸ μάθημα, τὸ διάλειμμα, τὸ γεῦμα.

Θ έ μ α

Μὲ τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συγγνώμης ἐκρηνίσθησαν ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην... Ὁ κρότος τοῦ πίπτοντος σώματος τῆς τελευταίας ἐσφράγισε τὸν χορδὸν τοῦ θανάτου τῶν ἠρωτῶν. Ἡ ἱστορία δὲν μᾶς παρέδωσε τὰ ὀνόματά των. Κρίμα (Στ. 136)

4) Ὄνόματα με χαρακτήρα -VT

α) Ἀσυναίρετα

β) Συνηρημένα

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	λέων	ὄδους	πλακοῦς
Γεν.	τοῦ	λέοντος	ὄδοντος	πλακοῦντος
Δοτ.	τῷ	λέοντι	ὄδόντι	πλακοῦντι
Αἰτ.	τὸν	λέοντα	ὄδόντα	πλακοῦντα
Κλ.	ᾧ	λέον	ὄδους	πλακοῦς

Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	λέοντες	ὄδόντες	πλακοῦντες
Γεν.	τῶν	λεόντων	ὄδόντων	πλακοῦντων
Δοτ.	τοῖς	λέουσι	ὄδοῦσι	πλακοῦσι
Αἰτ.	τοὺς	λέοντας	ὄδόντας	πλακοῦντας
Κλ.	ᾧ	λέοντες	ὄδόντες	πλακοῦντες

Π α ρ α τ ῆ ρ ῆ σ ε ι ς.—Ἡ ὀνομαστική, ὅπως βλέπετε, σχηματίζεται με δύο τρόπους:

α) Ἄλλα ὀνόματα δὲν παίρνουν τὴν κατάληξιν -ς ἀλλὰ ὀ

χαρακτήρ *ντ* αποβάλλεται καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ φωνῆεν ἐκτείνεται εἰς μακρόν. Π. χ. θέμα=λέοντ (λέοντος) τὸ *ντ* αποβάλλεται καὶ τὸ *ο* ἐκτείνεται εἰς *ω* (λέων).

β) Ἄλλα πάλιν παίρνουν τὴν κατάληξιν *-ς*. Τότε τὸ *ντ* φεύγει καὶ τὸ *ο* ἐκτείνεται εἰς *ου*, τὸ *-ε* εἰς *ει* κλπ. π. χ. ὀδόντ+*ς*=ὀδοῦς, χαρίεντ+*ς*=χαρίεις κλπ.

γ) Ἡ κλητικὴ τοῦ γέρον, λέων κλπ. γράφεται μὲ *-ο*. Π. χ. ὦ γέρον, ὦ λέον.

δ) Τὰ οὐδέτερα ἀποβάλλουσι εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τὸ *τ*. Π. χ. τὸ καθῆκον, τὸ μέλλον, τὸ παρὸν (καθῆκοντος, μέλλοντος, παρὸντος).

ε) Τὰ συνηρημένα παίρνουν εἰς ὄλας τὰς πτώσεις περισπωμένην.

Ἐφαρμογή.—Νὰ κλίνητε τὰ ὀνόματα: ὁ γέρον, ὁ ἔλεφας, ὁ ἀδάμας, ὁ δράκων, τὸ καθῆκον, τὸ παρὸν, τὸ ὄν, τὸ μέλλον.

5) Ὀνόματα μὲ χαρακτῆρα -ν

Ἐνρινόληκτα

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς

Ὀν.	ὁ	αἰὼν	κανὼν	γείτων
Γεν.	τοῦ	αἰῶνος	κανόνος	γείτονος
Δοτ.	τῷ	αἰῶνι	κανόνι	γείτοني
Αἰτ.	τὸν	αἰῶνα	κανόνα	γείτονα
Κλητ.	ὦ	αἰῶν	κανὼν	γείτον

Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς

Ὀν.	οἱ	αἰῶνες	κανόνες	γείτονες
Γεν.	τῶν	αἰώνων	κανόνων	γειτόνων
Δοτ.	τοῖς	αἰῶσι	κανόσι	γείτοσι
Αἰτ.	τούς	αἰῶνας	κανόνας	γείτονας
Κλητ.	ὦ	αἰῶνες	κανόνες	γείτονες

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς

Ὀν.	ὁ	σωλῆν	ποιμῆν	ἡ	ἀκτῖς
Γεν.	τοῦ	σωλῆνος	ποιμένος	τῆς	ἀκτίνος
Δοτ.	τῷ	σωλῆνι	ποιμένι	τῇ	ἀκτῖνι
Αἰτ.	τὸν	σωλῆνα	ποιμένα	τὴν	ἀκτίνα
Κλητ.	ὦ	σωλῆν	ποιμῆν	ὦ	ἀκτῖς

Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς

Ὀν.	οἱ	σωλῆνες	ποιμένες	αἱ	ἀκτῖνες
Γεν.	τῶν	σωλῆνων	ποιμένων	τῶν	ἀκτίνων

Δοτ. τοῖς	σωλήσι	ποιμέσι	ταῖς	ἀκτίσι
Αἰτ. τοὺς	σωλήνας	ποιμένας	τάς	ἀκτίνας
Κλ. ᾧ	σωλήνες	ποιμένες	ᾧ	ἀκτίνες

Παρατηρήσεις.—1) Τὰ ἐνρινόληκτα ὀνόματα δὲν παίρνουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τὴν κατάληξιν *-ς*. Ἐκτείνουν ὅμως τὸ πρὸ τοῦ *-ν* φωνῆεν· τὸ *ο* εἰς *-ω* (*γέροντ=γέρων*), τὸ *ε* εἰς *-η* (*ποιμὲν=ποιμήν*). Ὅσα ὅμως ἐνρινόληκτα τελειώνουν εἰς *-ις* (*ἀκτίς*) παίρνουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τὸ *-ς* καὶ ὁ χαρακτήρ *ν* ἀποβάλλεται (*ἀκτιν+ς=ἀκτίς*).

β) Ἡ κλητικὴ τῶν ἐνρινολήκτων ὀνομάτων τονίζεται εἰς τὴν παραλήγουσαν σχηματίζουσα τὴν κλητικὴν ὁμοίαν πρὸς τὸ θέμα (*ᾧ γέρον, ᾧ γεῖτον*) κλπ.

Θέμα: «Ὁ τάφος σου κτισμένος εἰς ὠραίαν τοποθεσίαν, θὰ χαιρετᾷ τοὺς ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον καταπλέοντας, θὰ βλέπῃ ὅλους ὅσους εἰσπλέον καὶ ἐκπλέον ἀπὸ τὸν λιμένα καὶ θὰ καμαρώνῃ, ὅταν τὰ πλοῖα ναυμαχοῦν».

(Στ. 141)

Ἐφαρμογή.—Κλίνετε τὰ ὀνόματα: ἡ ἀηδών, ἡ χελιδών, ἡ τρυγών, ὁ ἀδχών, ὁ ἀδών, ὁ λιμήν, ὁ χειμών, ὁ Πλάτων, ὁ Σόλων.

6) Ὄνόματα μὲ χαρακτήρα *-ρ***Ὑγρόληκτα**

	Ἐνικός	Ἀριθμὸς	Πληθυντικός	Ἀριθμὸς	
Ὄν.	ὁ	κλητῆρ	ρήτωρ	οἱ κλητῆρες	ρήτορες
Γεν.	τοῦ	κλητῆρος	ρήτορος	τῶν κλητῆρων	ρητόρων
Δοτ.	τῷ	κλητῆρι	ρήτορι	τοῖς κλητῆρσι	ρήτορσι
Αἰτ.	τὸν	κλητῆρα	ρήτορα	τούς κλητῆρας	ρήτορας
Κλ.	ᾧ	κλητῆρ	ρήτορ	ᾧ κλητῆρες	ρήτορες

Παρατηρήσεις:

α) Ἡ ὀνομαστικὴ τῶν ὑγρολήκτων σχηματίζεται χωρὶς τὸ *-ς*. Τὸ *ο* ὅμως τοῦ θέματος ἐκτείνεται εἰς *-ω* (θέμα: *-ρήτορ=ὁ ρήτωρ*).

β) Ἡ κλητικὴ τῶν ὑγρολήκτων εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν, ἐὰν τὸ ὄνομα τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν. Π.χ. ὁ *στατήρ*, ᾧ *στατήρ*. Ἐὰν ὅμως τονίζεται εἰς τὴν παραλήγουσαν ἢ κλητικὴ εἶναι ὁμοία πρὸς τὸ θέμα. Π.χ. ὁ *ρήτωρ*, ᾧ *ρήτορ*.

Ἐφαρμογή.—Κλίνετε τὰ ὀνόματα: ὁ *στατήρ*, ὁ *χαρακτήρ*, ὁ *πράκτωρ*, ὁ *ἀλέκτωρ*.

7) Συγκοπτόμενα υγράληκτα

Ἐνικός Ἀριθμός

Ὄν.	ὁ	πατήρ	ἄνηρ	ἡ	μήτηρ	θυγάτηρ
Γεν.	τοῦ	πατρός	ἄνδρός	τῆς	μητρός	θυγατρός
Δοτ.	τῷ	πατρι	ἀνδρὶ	τῇ	μητρὶ	θυγατρὶ
Αἰτ.	τὸν	πατέρα	ἄνδρα	τὴν	μητέρα	θυγάτερα
Κλ.	ὦ	πάτερ	ἄνερ	ὦ	μητερ	θύγατερ

Πληθυντικός Ἀριθμός

Ὄν.	οἱ	πατέρες	ἄνδρες	αἱ	μητέρες	θυγατέρες
Γεν.	τῶν	πατέρων	ἀνδρῶν	τῶν	μητέρων	θυγατέρων
Δοτ.	τοῖς	πατράσι	ἀνδράσι	ταῖς	μητράσι	θυγατράσι
Αἰτ.	τούς	πατέρας	ἄνδρας	τάς	μητέρας	θυγάτερας
Κλ.	ὦ	πατέρες	ἄνδρες	ὦ	μητέρες	θυγατέρες

Παρατηρήσεις :

1) Τὰ ἀνωτέρω ὀνόματα λέγονται συγκοπτόμενα, διότι εἰς τινὰς πτώσεις *συγκόπουν* τὸ ε τοῦ θέματος. Εἰς τὰ ὀνόματα π. χ. *πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ* κλπ τὸ θέμα εἶναι *πατερ, μητερ, θυγατερ*. Εἰς τὴν γενικὴν καὶ εἰς ἄλλας πτώσεις τὸ -ε φεύγει (*συγκόπεται*) καὶ ἔχομεν *πατρὸς ἀντὶ (πατέρος), μητρὸς ἀντὶ (μητέρος)* κλπ.

2) Τὸ ὄνομα *ἄνηρ*—*ἄνδρός*, θέμα (*ἄνερ*) παίρνει ἕνα δ χάριν εὐφωνίας.

3) Εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ πρὸ τῆς καταλήξεως *σι* τὰ συγκοπτόμενα ὀνόματα παίρνουν ἕνα α: *πατράσι, μητράσι, θυγατράσι*.

4) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ σχηματίζεται χωρὶς τὸ -ς. Τὸ -ε ὅμως τοῦ θέματος ἐκτείνεται εἰς -η: *θυγάτηρ, θέμα (θυγάτερ)*.

Θέμα: Ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ καλοῦνται γονεῖς. Τὸ ὄνειρον τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός εἶναι νὰ ἴδωσιν μίαν ἡμέραν τὰ τέκνα των καλοὺς πολίτας. Εἰς τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα ὀφειλομεν σεβασμόν. Οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες μας ἔρχονται εἰς τὸ σχολεῖον μας, ὅταν κάμνωμεν σχολικὰς ἐρωτάς. Αἱ θυγατέρες βοηθοῦν τὰς μητέρας εἰς τὰς οἰκοκυρικὰς ἐργασίας.

8) Ὄνόματα με χαρακτήρα σ (σιγμόληκτα)

α) Κύρια ὀνόματα εἰς -ης (ἀρσενικά)

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	Σωκράτης	Ἀριστοτέλης	Περικλῆς
Γεν.	τοῦ	Σωκράτους	Ἀριστοτέλους	Περικλέους
Δοτ.	τῷ	Σωκράτει	Ἀριστοτέλει	Περικλεῖ
Αἰτ.	τόν	Σωκράτη	Ἀριστοτέλη	Περικλή
Κλητ.	ὦ	Σώκρατες	Ἀριστότελες	Περικλή

Παρατηρήσεις:

1) Ἡ ὀνομαστική σχηματίζεται ἀπὸ τὸ θέμα. Τὸ -ε ἐκτείνεται εἰς τὴν θέμα (Ἀριστοτέλεσ=ὁ Ἀριστοτέλης, Σωκράτεσ=ὁ Σωκράτης) κλπ.

2) Εἰς τὴν γενικήν καὶ δοτικήν ὁ χαρακτήρ -σ μεταξὺ δύο φωνηέντων ἀποβάλλεται καὶ τὸ ε+σ γίνεται σι, τὸ ε+ι=ει.
Π.χ. τοῦ Ἀριστοτέλεσ+οσ=Ἀριστοτέλους, τῷ Σωκράτεσ+ι=Σωκράτει

3) Ἡ κλητική εἶναι ὁμοία πρὸς τὰ θέμα, ἀλλὰ ὁ τόνος ἀναβαίνει εἰς τὴν προπαραλήγουσαν.

β) Θηλυκὰ εἰς -ῶς καὶ -ω

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς

Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς

Ὄν.	ἡ	αἰδῶς	Σαμφῶ	αἶ	αἰδοῖ
Γεν.	τῆς	αἰδοῦς	Σαμφοῦς	τῶν	αἰδῶν
Δοτ.	τῇ	αἰδοῖ	Σαμφῷ	ταῖς	αἰδοῖς
Αἰτ.	τὴν	αἰδῶ	Σαμφῶ	τός	οἰδοῖς
Κλ.	ὦ	αἰδῶς	Σαμφῶ	ὦ	αἰδοῖ

Ἐφαρμογή.—Κλίνατε ὁμοίως τὰ: ἡ ἠχώ, ἡ λεχώ, ἡ Λητώ.

γ) Οὐδέτερα εἰς -ος (Γεν. -ους)

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς

Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς

Ὄν.	τὸ	ἔθνος	τείχος	τὰ	ἔθνη	τείχη
Γεν.	τοῦ	ἔθνους	τείχους	τῶν	ἔθνων	τειχῶν
Δοτ.	τῷ	ἔθνει	τείχει	τοῖς	ἔθνεσι	τειχεσι
Αἰτ.	τὸ	ἔθνος	τείχος	τὰ	ἔθνη	τείχη
Κλητ.	ὦ	ἔθνος	τείχος	ὦ	ἔθνη	τείχη

Παρατηρήσεις

1) Τὸ θέμα τῶν ὀνομάτων αὐτῶν εἶναι: -ἔθνεσ, -τειχεσ. Εἰς

τὴν ὀνομαστικὴν τὸ ε τρέπεται εἰς -ο: ἔθνεσ=ἔθνος.

2) Εἰς τὴν γενικὴν τὸ -σ φεύγει καὶ τὸ ε+ο γίνονται ου (ἔθνεσ+ος=ἔθνουσ). Εἰς τὴν δοτικὴν τὸ: ε+ι=ει (ἔθνεσι=ἔθνει). Εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τὸ ε+α=η (ἔθνεσα=ἔθνη). Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν.

***Εφαρμογή.**—Νὰ κλίνητε τὰ ὀνόματα: δάσος, σιῆθος, ὕψος, πλάτος, μῆκος, ἔλος, μῖσος, ψῦχος, γένος, εἶδος, πλήθος.

Θέμα.—«Πολλοὶ χωρικοὶ καίουν τὰ δάση διὰ νὰ ἀποκτήσουν ἀγροὺς ἀπὸ ἀποψιλωμένον ἔδαφος ἢ διὰ νὰ βλαστήτη ἀφθονον χόρτον εἰς αὐτό, χρήσιμον διὰ τὰ ποιμνιά των!»

(Στ'. 186)

9) Φωνηεντόληκτα ὀνόματα

α) ες (γεν. -εως)

Ἑνικός ἀριθμὸς			Πληθυντικός ἀριθμὸς	
Ὄνομ.	ἡ	πόλις	αἱ	πόλεις
Γεν.	τῆς	πόλεωσ	τῶν	πόλεων
Δοτ.	τῇ	πόλει	ταῖς	πόλεσι
Αἰτ.	τὴν	πόλιν	τάς	πόλεις
Κλητ.	ὦ	πόλι	ὦ	πόλεις

***Ἀσκήσις.**—Κλίνετε τά: ἡ κυβέρνησις, ἡ ἀπόφασις, ἡ ἄνοιξις, ἡ ἐξέτασις, ἡ τάξις.

β) -εὺς (γεν. -έως)

Ἑνικός ἀριθμὸς			Πληθυντικός ἀριθμὸς	
Ὄνομ.	ὁ	κουρεὺς	οἱ	κουρεῖς
Γεν.	τοῦ	κουρέωσ	τῶν	κουρέων
Δοτ.	τῷ	κουρεῖ	τοῖς	κουρεῦσι
Αἰτ.	τόν	κουρέα	τούς	κουρεῖς
Κλητ.	ὦ	κουρεῦ	ὦ	κουρεῖς

***Ἀσκήσις.**—Κλίνετε τά: ὁ βασιλεὺς, ὁ ἱερεὺς, ὁ κεραμεὺς, ὁ βαφεὺς.

γ) -υς (γεν. -εως) καὶ -ύς (γεν. -οσ)

Ἑνικός ἀριθμὸς				Πληθυντικός ἀριθμὸς		
Ὄν.	ὁ	πήχυς	ἰχθύς	οἱ	πήχεις	ἰχθύες
Γεν.	τοῦ	πήχεωσ	ἰχθύοσ	τῶν	πήχεων	ἰχθύων
Δοτ.	τῷ	πήχει	ἰχθύι	τοῖς	πήχεσι	ἰχθύσι
Αἰτ.	τόν	πήχυν	ἰχθύν	τούς	πήχεις	ἰχθύς
Κλητ.	ὦ	πήχyu	ἰχθύ	ὦ	πήχεις	ἰχθύες

**Δοκίσεις.*—Κλίνετε α) ὄπως ὁ πῆχυς τὰ : ὁ πέλεκυς, πρέσβυς β)
ὄπως ὁ ἰχθύς : ὁ βόϊον, ὁ στάχυς.

δ) -υ (γεν. -εως)

<i>Ἑνικός ἀριθμός</i>			<i>Πληθυντικός ἀριθμός</i>	
Ὀν.	τὸ	ἄστυ	τὰ	ἄστη
Γεν.	τοῦ	ἄστεως	τῶν	ἄστεων
Δοτ.	τῷ	ἄστει	τοῖς	ἄστεσι
Αἰτ.	τὸ	ἄστυ	τὰ	ἄστη
Κλητ.	ῶ	ἄστυ	ῶ	ἄστη

ε) -ως (γεν. -υος)

<i>Ἑνικός ἀριθμός</i>			<i>Πληθυντικός ἀριθμός</i>	
Ὀν.	ὁ	ἦρωσ	οἱ	ἦρωες
Γεν.	τοῦ	ἦρώος	τῶν	ἦρώων
Δοτ.	τῷ	ἦρωι	τοῖς	ἦρωσι
Αἰτ.	τὸν	ἦρωα	τούς	ἦρωας
Κλητ.	ῶ	ἦρωσ	ῶ	ἦρωες

στ) -αυς (γεν. -οος)

<i>Ἑνικός ἀριθμός</i>			<i>Πληθυντικός ἀριθμός</i>	
Ὀν.	ἡ	γραυς	αἱ	γραῖες
Γεν.	τῆς	γραός	τῶν	γραῶν
Δοτ.	τῇ	γραῖ	ταῖς	γραυσι
Αἰτ.	τὴν	γραυῖν	τάς	γραυς
Κλητ.	ῶ	γραυ	ῶ	γραῖες

ζ) -οος (γεν. -οος)

<i>Ἑνικός ἀριθμός</i>			<i>Πληθυντικός ἀριθμός</i>	
Ὀν.	ὁ	νους	οἱ	νόες
Γεν.	τοῦ	νοός	τῶν	νοῶν
Δοτ.	τῷ	νοῖ	τοῖς	νουσι
Αἰτ.	τὸν	νοῦν	τούς	νους
Κλητ.	ῶ	νοῦ	ῶ	νόες

η) -ω (γεν. -οος)

<i>Ἑνικός ἀριθμός</i>			<i>Πληθυντικός ἀριθμός</i>	
Ὀν.	ἡ	ἦχῶ	πειθῶ	—
Γεν.	τῆς	ἦχοος	πειθοός	—
Δοτ.	τῇ	ἦχοῖ	πειθοῖ	—
Αἰτ.	τὴν	ἦχῶ	πειθῶ	—
Κλητ.	ῶ	ἦχῶ	πειθῶ	—

Παρατηρήσεις.—1) Μόνοι σας παρατηρήστε τὰς διαφόρους κατηγορίας τῶν φωνηεντολήκτων καὶ ἐξάγετε τοὺς σχετικούς κανόνες.

2) Ἀπὸ τὰ φωνηεντόληκτα τὰ πλέον εὐχρηστα καὶ τὰ ὅποια πρέπει ἰδιαίτερος νὰ προσέξητε εἶναι τὰ εἰς -*ις* -*εως* (πόλις - *εως*) καὶ -*εως* -*εως* (ιερεὺς - *έως*).

Ἀνώμαλα οὐσιαστικά

Τὰ παρακάτω οὐσιαστικά δὲν ἀκολουθοῦν ὅλους τοὺς κανόνας συμφώνως μὲ τοὺς ὁποίους κλίνονται τὰ οὐσιαστικά τῆς τρίτης κλίσεως. Δι' αὐτὸ λέγονται *ἀνώμαλα*.

Α'. Ἀρσενικά

	<i>Ἐνικός ἀριθμὸς</i>			<i>Πληθυντικός ἀριθμὸς</i>			
Ὄν.	ὁ	κύων	παῖς	Ζεὺς	οἱ	κύνες	παῖδες
Γεν.	τοῦ	κυνὸς	παιδὸς	Διὸς	τῶν	κυνῶν	παίδων
Δοτ.	τῷ	κυνὶ	παιδί	Διῖ	τοῖς	κυσὶ	παισὶ
Αἰτ.	τὸν	κύνα	παῖδα	Δία	τοὺς	κύνας	παῖδας
Κλητ.	ὦ	κύων	παῖ	Ζεῦ	ὦ	κύνες	παῖδες

Β'. Θηλυκά

	<i>Ἐνικός ἀριθμὸς</i>			<i>Πληθυντικός ἀριθμὸς</i>		
Ὄν.	ἡ	γυνή	χεῖρ	αἱ	γυναῖκες	χεῖρες
Γεν.	τῆς	γυναϊκὸς	χειρὸς	τῶν	γυναικῶν	χειρῶν
Δοτ.	τῇ	γυναικὶ	χειρὶ	ταῖς	γυναίξι	χερσὶ
Αἰτ.	τὴν	γυναῖκα	χεῖρα	τάς	γυναῖκας	χεῖρας
Κλητ.	ὦ	γύναι	χεῖρ	ὦ	γυναῖκες	χεῖρες

Γ'. Οὐδέτερα

	<i>Ἐνικός ἀριθμὸς</i>					
Ὄν.	τὸ	δόρυ	πῦρ	οὖς	ὔδωρ	
Γεν.	τοῦ	δόρατος	πυρὸς	ὠτός	ὔδατος	
Δοτ.	τῷ	δόρατι	πυρὶ	ὠτί	ὔδατι	
Αἰτ.	τὸ	δόρυ	πῦρ	οὖς	ὔδωρ	
Κλητ.	ὦ	δόρυ	πῦρ	οὖς	ὔδωρ	
	<i>Πληθυντικός ἀριθμὸς</i>					
Ὄν.	τὰ	δόρατα	πυρὰ	ὄτα	ὔδατα	
Γεν.	τῶν	δοράτων	πυρῶν	ὄτων	ὔδάτων	

Δοτ.	τοῖς	δόρασι	πυροῖς	ὦσι	ὔδασι
Αἰτ.	τὰ	δόρατα	πυρά	ᾠτα	ὔδατα
Κλητ.	ὧ	δόρατα	πυρά	ᾠτα	ὔδατα

ΣΗΜ.—Ὅπως τὸ *δόνου* κλίνεται καὶ τὸ *γόνου*.

Ἄκλιτα οὐσιαστικά

Ὑπάρχουν μερικά οὐσιαστικά, τὰ ὅποια δὲν κλίνονται. Ταῦτα κυρίως δὲν εἶναι ἑλληνικαὶ λέξεις, ἀλλὰ ξένα, ἀπὸ ξένων γλώσσων δηλαδὴ παρμένα. Ἄκλιτα οὐσιαστικά εἶναι:

α) Τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου: τὸ *ἄλφα*, τὸ *βῆτα* κλπ.

β) Οἱ ἀριθμοὶ ἀπὸ τὸ πέντε ὡς τὸ ἑκατόν.

γ) Ξένα ὀνόματα: ὁ *Πασιέρ*, ὁ *Τροῦμαν*, ὁ *Τσῶρτσιλ*, ὁ *Στάλιν*, τὸ *Πάσχα*.

1) Ἐφαρμογή.—(Διὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν οὐσιαστικῶν τῆς γ' κλίσεως).

Κλίνετε τὰ ὀνόματα: ὁ *κόλαξ*, ἡ *πέριξ*, ἡ *πίρουξ*—ἡ *πατρίς*, ὁ *λέβης*, ἡ *ὄρνις*—ὁ *ἄραψ*, ὁ *γύψ*, ἡ *φλέψ*—τὸ *μάθημα*, τὸ *διάλειμμα*, τὸ *διήγημα*—ὁ *ποιμὴν*, ὁ *ἐλέφας*. ὁ *ὄδουδς*—ὁ *παῖρ* ἢ *μήτηρ*, ἡ *θυγάτηρ*—τὸ *εἶδος*, τὸ *βάρος*, τὸ *ὑψος*—ὁ *ἱερεὺς*, ὁ *διερμηνεύς*, ὁ *ἱππεὺς*—ἡ *πόλις*, ἡ *τάξις*, ἡ *σκέψις*—ἡ *γυνή*, τὸ *ὔδωρ*, ἡ *χείρ*.

2) Θέμα.—«Πατρός τε καὶ μητρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων πάντων τιμιώτερον, σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον ἐστὶν ἡ Πατρίς».

3) Ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ τῆς Ε'.

—Βασιλεῦ, λέγει τότε μὲ θάρρος, ἐὰν ἐπιμένῃς νὰ παῖσι κάθε ἀδικία καὶ ἂν ἡ ἀπόφασίς σου αὐτῇ, ἡ ἀξία αὐτοκράτορος, εἶναι σταθερά, θὰ ἐξακολουθῶ νὰ ἐκτελῶ τὰς διαταγὰς σου. Ἐὰν ὅμως ἤλλαξες γνώμην, ἐὰν θέλῃς νὰ εὐνοῖς τοὺς φαύλους καὶ νὰ τοὺς τιμᾷς ὡς ὁμοτραπέζους παρακαλῶ νὰ δεχθῆς τὴν παραίτησίν μου ἀπὸ τὸ ἀξίωμα.

(Ε'. 147)

4) Ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ τῆς ΣΤ'.

—Χρήματα δὲν εἶχεν, ἀλλ' εἶχε μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν καὶ εἰς τὰς ἰδικὰς του δυνάμεις... Ἐνοικίασε τὰ κτήματα τῶν ἐκεῖ ἑλληνικῶν μοναστηρίων».

(ΣΤ'. 153)

ΕΠΙΘΕΤΑ

Ἐπίθετα λέγονται τὰ ὀνόματα τὰ ὅποια μᾶς φανερώνουν τὴν ποιότητα ἢ ἰδιότητα τῶν οὐσιαστικῶν π.χ. ὁ τοῖχος εἶναι λευκός, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι δίκαιος.

α) Ἐπίθετα τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα

Ὁ ἅγιος, ἡ ἁγία, τὸ ἅγιον - ὁ δίκαιος, ἡ δικαία τὸ δίκαιον - ὁ λευκός, ἡ λευκή, τὸ λευκόν - ὁ ἀργυροῦς, ἡ ἀργυρᾶ, τὸ ἀργυροῦν.

Ἐπίθετα τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα λέγονται, ὅσα ἔχουν τρία γένη καὶ τρεῖς καταλήξεις.

β) Ἐπίθετα τριγενῆ καὶ δικατάληκτα

Ὁ δυστυχής, ἡ δυστυχής, τὸ δυστυχές - ὁ εὐτυχής, ἡ εὐτυχής, τὸ εὐτυχές. ὁ εὐώδης, ἡ εὐώδης, τὸ εὐώδες - ὁ ἀληθής, ἡ ἀληθής, τὸ ἀληθές.

Ἐπίθετα τριγενῆ καὶ δικατάληκτα λέγονται, ὅσα ἔχουν τρία γένη ἀλλὰ δύο καταλήξεις. Τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν δηλαδὴ γένος ἔχουν τὰς οὐτὰς καταλήξεις.

γ) Ἐπίθετα διγενῆ καὶ μονοκατάληκτα

Ὁ ἄρπαξ, ἡ ἄρπαξ - ὁ μάκαρ, ἡ μάκαρ - ὁ ἄπαις, ἡ ἄπαις - ὁ φυγάς, ἡ φυγάς - ὁ πένης, ἡ πένης - ὁ πλάνης, ἡ πλάνης - ὁ φύλαξ, ἡ φύλαξ - ὁ βλάξ, ἡ βλάξ.

Ἐπίθετα διγενῆ καὶ μονοκατάληκτα εἶναι, ὅσα ἔχουν δύο γένη καὶ μίαν κατάληξιν. Ταῦτα εἶναι ὀλίγα καὶ τὰ ἀναγράφομεν ὅλα.

Κλίσις ἐπιθέτων

Τὰ ἐπίθετα κλίνονται, ὅπως καὶ τὰ οὐσιαστικά. Δι' αὐτὸ δὲν θὰ τὰ κλίνωμεν ἰδιαίτερος ἐδῶ. Θὰ σᾶς ὑπενθυμίζωμεν μόνον μὲ ποίαν κλίσιν καὶ ποίαν κατηγορίαν οὐσιαστικῶν ὁμοιάζουν διὰ τὰ κλίνητε σεῖς μόνον σας.

ἅγιος, ἁγία, ἅγιον - δίκαιος, δικαία, δίκαιον
 ὑγρός, ὑγρά, ὑγρόν - ξηρός, ξηρά, ξηρόν
 κακός, κακή, κακόν, - ἀγαθός, ἀγαθή, ἀγαθόν

Ὅσα ἐπίθετα ἔχουν πρὸ τοῦ -ος φωνήεν ἢ -ε τὸ θηλυκὸν τῶν σχηματίζουν μὲ **α** (ἅγιος-ἁγία), ὅσα ἔχουν σύμφωνον πλὴν τοῦ -ε τὸ σχηματίζουν μὲ **-η** (κακός-κακή-κακόν).

Ἡ κλίσις τῶν ἀνωτέρω ἐπιθέτων εἶναι εὐκόλος. Τὸ ἀρσενικὸν καὶ οὐδέτερον κλίνονται, ὅπως τὰ οὐσιαστικά τῆς β' κλίσεως, τὸ θηλυκόν, ὅπως τὸ τῆς πρώτης κλίσεως.

Τὰ ἐπίθετα συμφωνοῦν μὲ τὰ οὐσιαστικά κατὰ γένος ἀριθ-

μόν και πτώσιν. Ἐάν δηλαδὴ τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι ἀρσενικὸν καὶ τὸ ἐπίθετον θὰ εἶναι ἀρσενικοῦ γένους, ἐάν τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ ἐπίθετον θὰ εἶναι ἐνικοῦ ἀριθμοῦ, ἐάν τέλος τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι π. χ. πτώσεως ὀνομαστικῆς καὶ τὸ ἐπίθετον θὰ εἶναι εἰς τὴν αὐτὴν πτώσιν.

Παραδείγματα: Ὁ δίκαιος ἄνθρωπος, οἱ ἅγιοι μάρτυρες, τῶν ὡραίων γυναικῶν.

Θέμα

Ὁ φιλόπρονος γεωργὸς σπείρει τὸν μεστὸν καρπὸν εἰς τὸν πλοῦσιον ἀγρὸν του.

Δυνατὸς ἐργάτης κτυπᾷ μὲ μεγάλην δύναμιν τὸν σκληρὸν βράχον.

Ὁ ἄσωτος υἱὸς κατέφαγε τὴν μεγάλην περιουσίαν του μετὰ ἀπίστων φίλων ἀλλ' ὁ εὐσπλαχνὸς πατὴρ τὸν ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς μετανοοῦντα.

Ἐφαρμογή.—Τρέψατε τὸ ἀνωτέρω θέμα εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν.

Κλίσις λοιπῶν ἐπιθέτων

1) Τὰ ἐπίθετα *πᾶς* (παντός), *ἅπας* (ἅπάντος), *χαρίεις* (χαριέντος), *ἐκὼν* (ἐκόντος) νὰ τὰ κλίνητε, ὅπως τὰ οὐσιαστικά τῆς γ' κλίσεως ποὺ ἔχουν χαρακτήρα *-ντ*.

Τὸ θηλυκὸν τῶν τρικαταλήκτων ἐπιθέτων κλίνεται ὅπως τὰ ὀνόματα τῆς α' κλίσεως.

2) Τὰ ἐπίθετα *τάλας* (τάλανος), *μέλας* (μέλανος) νὰ τὰ κλίνητε: τὸ ἀρσενικὸν καὶ οὐδέτερον γένος, ὅπως τὰ οὐσιαστικά μὲ χαρακτήρα *ν* (*τάλας* - *τάλαινα* - *τάλαν*, *μέλας* - *μέλαινα* - *μέλαν*).

3) Τὰ ἐπίθετα: *γλυκὺς* - *γλυκεῖα* - *γλυκύ*, *ταχύς* - *ταχεῖα* - *ταχύ*, *βαθὺς* - *βαθεῖα* - *βαθύ*, *εὐθύς* - *εὐθεῖα* - *εὐθύ*, *ὀξύς* - *ὀξεῖα* - *ὀξύ*, *βαρεὺς* - *βαρεῖα* - *βαρύ*.

Νὰ τὰ κλίνητε: τὸ ἀρσενικὸν καὶ οὐδέτερον γένος τῶν ὅπως τὰ οὐσιαστικά εἰς *-υς* *-εος* (*γλυκὺς* - *γλυκέος* - *γλυκεῖ* - *γλυκύν*, οἱ *γλυκεῖς* - *γλυκέων*, *γλυκέσι*, *γλυκεῖς* κλπ).

4) Τὰ ἐπίθετα: *ὁ, ἡ εὐδαίμων* - τὸ *εὐδαίμων*, *ὁ, ἡ σῶφρων* - τὸ *σῶφρον*, *ὁ, ἡ εὐγνώμων* - τὸ *εὐγνώμων* νὰ τὰ κλίνητε, ὅπως τὰ οὐσιαστικά εἰς *ων* *-ονος* (*γείτων* *γείτονος* κλπ).

5) Τὰ ἐπίθετα: *ὁ, ἡ εὐέλπις* - τὸ *εὐέλπι*, *ὁ, ἡ φιλόπατρις* - τὸ *φιλόπατρι* - *ὁ, ἡ ἄχαρις* - τὸ *ἄχαρι* νὰ τὰ κλίνητε, ὅπως τὰ ὀδοντοφθονόληκτα οὐσιαστικά (*ὁ εὐέλπις* - τοῦ *εὐέλπιδος*...).

Ἐπίθετα εἰς -ης -ες

Ἀρσενικὸν Θηλυκὸν — Οὐδέτερον

ὁ, ἡ	ἀληθής	—	τὸ ἀληθές
ὁ, ἡ	εὐσεβής	—	τὸ εὐσεβές
ὁ, ἡ	εὐγενής	—	τὸ εὐγενές

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ, ἡ	ὕγιης	τὸ ὑγιές
Γεν.	τοῦ, τῆς	ὕγιου	τοῦ ὑγιούς
Δοτ.	τῷ, τῇ	ὕγιει	τῷ ὑγιεῖ
Αἰτ.	τόν, τήν	ὕγιῃ	τὸ ὑγιές
Κλητ.	ὦ, ὦ	ὕγιες	ὦ ὑγιές

Ἀρσενικὸν Θηλ. — Οὐδέτερον

ὁ, ἡ	εὐώδης	—	τὸ εὐώδες
ὁ, ἡ	ὕγιης	—	τὸ ὑγιές
ὁ, ἡ	πλήρης	—	τὸ πλήρες

Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ, αἱ	ὕγιεις	τὰ ὑγιή
Γεν.	τῶν, τῶν	ὕγιων	τῶν ὑγιῶν
Δοτ.	τοῖς, ταῖς	ὕγιεσι	τοῖς ὑγιέσι
Αἰτ.	τούς, τὰς	ὕγιεις	τὰ ὑγιή
Κλητ.	ὦ, ὦ	ὕγιεις	ὦ ὑγιή

Ἀνώμαλα ἐπίθετα

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	πολύς	ἡ	πολλή	τὸ	πολύ
Γεν.	τοῦ	πολλοῦ	τῆς	πολλῆς	τοῦ	πολλοῦ
Δοτ.	τῷ	πολλῷ	τῇ	πολλῇ	τῷ	πολλῷ
Αἰτ.	τόν	πολὺν	τήν	πολλήν	τὸ	πολύ
Κλητ.	ὦ	πολύ	ὦ	πολλή	ὦ	πολύ

Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	πολλοὶ	αἱ	πολλαὶ	τὰ	πολλά
Γεν.	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν
Δοτ.	τοῖς	πολλοῖς	ταῖς	πολλαῖς	τοῖς	πολλοῖς
Αἰτ.	τούς	πολλοὺς	τὰς	πολλάς	τὰ	πολλά
Κλητ.	ὦ	πολλοὶ	ὦ	πολλαὶ	ὦ	πολλά

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	μέγας	ἡ	μεγάλη	τὸ	μέγα
Γεν.	τοῦ	μεγάλου	τῆς	μεγάλης	τοῦ	μεγάλου
Δοτ.	τῷ	μεγάλῳ	τῇ	μεγάλῃ	τῷ	μεγάλῳ
Αἰτ.	τόν	μεγάλον	τήν	μεγάλην	τὸ	μέγα
Κλητ.	ὦ	μέγα	ὦ	μεγάλη	ὦ	μέγα

Πληθυντικὸς οἱ μεγάλοι, τῶν μεγάλων κλπ. αἱ μεγάλαι, τὰ μεγάλα κλπ.

Βαθμοὶ ἐπίθετων

Τὰ ἐπίθετα, ὅπως εἶδομεν, εἶναι ὀνόματα, ποὺ φανερώνουν ποιότητα ἢ ιδιότητα οὐσιαστικῶν π. χ. ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι πλούσιος. Ἄλλὰ τὰ ἐπίθετα, ὅσα ἀνεφέραμεν ὡς τώρα, ἐκ-

φράζουν άπλώς μίαν ιδιότητα χωρίς σύγκρισιν, είναι, όπως λέγομεν, *θετικοῦ βαθμοῦ*.

Ἄν ὅμως ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι πλούσιος, δυνατόν νά ὑπάρχουν ἄλλοι πλουσιώτεροι ἀπ' αὐτόν καί ἀκόμη ἄλλοι πλουσιώτατοι. Βλέπομεν ὅτι ἐδῶ ἔχομεν τρεῖς βαθμούς τοῦ αὐτοῦ ἐπιθέτου: πλούσιος, πλουσιώτερος, πλουσιώτατος.

Ὁ πρῶτος βαθμὸς (πλούσιος) λέγεται, *θετικὸς* καί φανερώνει ἄπλως ιδιότητα χωρίς σύγκρισιν.

Ὁ δεῦτερος βαθμὸς (πλουσιώτερος) λέγεται *συγκριτικὸς*, διότι συγκρίνει τὸν πλοῦτον τοῦ δευτέρου πρὸς τὸν πλοῦτον τοῦ πρώτου καί εἶναι ἀνώτερος τοῦ θετικοῦ.

Ὁ τρίτος βαθμὸς (πλουσιώτατος) λέγεται *ὑπερθετικὸς* καί φανερώνει ποιότητα ἢ ιδιότητα εἰς ἀνώτατον βαθμόν.

Οἱ βαθμοὶ: συγκριτικὸς καί ὑπερθετικὸς λέγονται μὲ μίαν λέξιν *παραθετικά*.

Παραθετικά ἐπίθετων

1) Τὰ ἐπίθετα ποὺ τελειώνουν εἰς *-ος* σχηματίζουν τὰ παραθετικά των μὲ τὴν κατάληξιν *ότερος* καί *-ότατος*.

Νέος - νεώτερος - νεώτατος, σοφὸς - σοφώτερος - σοφώτατος, ἅγιος - ἁγιώτερος - ἁγιώτατος, θετικὸς - θετικώτερος - θετικώτατος, ξηρὸς - ξηρότερος - ξηρότατος, δίκαιος - δικαιοτέρος - δικαιοτάτος.

Ἡ κατάληξις *-ότερος* καί *-ότατος*, ὡς βλέπομεν, γράφεται μὲ *ω* ἔάν πρὸ τοῦ *σ* ὑπάρχει βραχὺ φωνήεν. Ἐάν ὑπάρχη μακρὸν φωνήεν ἢ δίφθογγος γράφεται μὲ *ο*.

Τὰ ἐπίθετα ποὺ τελειώνουν εἰς *-ιος* (*ἅγιος*), *-ιμος* (*χρησιμὸς*), *-ικος* (*θετικὸς*) καί *-ινος* ἔχουσι τὸ *ι* βραχὺ. Ἐπομένως τὸ *-οτερος* καί *-ότατος* εἰς αὐτὰ γράφεται μὲ *-ω* (*χρησιμώτερος, ἁγιώτερος, θετικώτερος* κλπ).

2) Τὰ ἐπίθετα εἰς *-ης* *ἀληθής, ὑγιής, εὐσεβής, εὐγενής* κλπ. σχηματίζουν τὰ παραθετικά εἰς *-έστερος* καί *έστατος*: *ὑγιέστερος, εὐγενέστερος, ἀληθέστατος*...

3) Τὰ ἐπίθετα *σώφρων, ἀπλοῦς*: σχηματίζουν τὰ παραθετικά των ἔτσι:

σώφρων - σωφρονέστερος - σωφρονέστατος, ἀπλοῦς - ἀπλούστερος - ἀπλούστατος.

Ἀνώμαλα παραθετικά

Τὰ κατωτέρω ἐπίθετα σχηματίζουν τὰ παραθετικά των ἀνωμάλως.

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ἑπερθετικὸς
καλὸς	καλύτερος	κάλλιστος
ἀγοθὸς	ἀγαθώτερος	ἄριστος
κακὸς	χειρότερος	χειρίστος
μέγας	μεγαλύτερος	μέγιστος
ὕψηλός	ὕψηλότερος	ὕψηλότετος καὶ ὕψιστος
ταχύς	ταχύτερος	ταχύτατος καὶ τάχιστος
ὀλίγος	ὀλιγώτερος	ἐλάχιστος
πολύς	περισσότερος	πλεῖστος

Ἐφαρμογή.—Κλίνατε τὰ ἐπίθετα μὲ τὰ οὐσιαστικά μοζί: ὁ φιλόπονος γεωργός, ὁ εὐγενὴς νέος, ὁ ἀληθὴς χριστιανός, ἡ γλυκεῖα ἄνοιξις, ἡ χαρίεσσα γυνή, τὸ εὐῶδες ἄρωμα.

Θέμα.—Τὸ εὐρύχωρον σχολεῖον μας χωρεῖ πολλοὺς μαθητάς. Εἰς ἑκάστην τάξιν εἶναι καλοὶ μαθηταὶ καὶ ἄριστοι, εἶναι ὅμως καὶ κακοὶ καὶ χειρίστοι. Εὐτυχεῖς οἱ γονεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι φρόνιμα καὶ ὑγιῆ τέκνα.

Ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ τῆς Ε'.

—Ἡ ἱστορία αὐτὴ ἐγένε τὸν παλαιὸν καιρὸν τὸ αὐτοκίνητον τότε ἦτο ἄγνωστον ὅλος ὁ κόσμος ἐταξίδευε μὲ ἀσέξας καὶ οἱ ἄμα-
 ἐηλίται συνηγωνίζοντο ποῖος θὰ εἶχε τὰ ὠραιότερα καὶ δυνατώτερα
 (Ε'. 158)
 ἄλογα»:

Ἀριθμητικά

Ἀριθμητικὰ λέγονται αἱ λέξεις αἱ παραγόμεναι ἐκ τῶν ἀριθμῶν. Τὰ ἀριθμητικά εἶναι οὐσιαστικά, ἐπίθετα καὶ ἐπιρρηματα.

1) Ἀριθμητικὰ ἐπίθετα

Τὰ ἀριθμητικὰ ἐπίθετα διακρίνονται εἰς ἀπόλυτα, τακτικά, πολλαπλασιαστικά καὶ ἀναλογικά.

Τὰ ἀπόλυτα φανερώνουν ἀπλῶς ἀριθμὸ προσώπων: εἰς, δύο, τρεῖς...

Τὰ τακτικά φανερώνουν σειράν, τάξιν: πρῶτος, δεύτερος, τρίτος, δέκατος, εἴκοσις...

Τὰ πολλαπλασιαστικά φανερώνουν ἀπὸ πόσα μέρη ἀποτελεῖται κάτι: ἀπλοῦς, διπλοῦς, τριπλοῦς...

Τὰ ἀναλογικά φανερώνουν πόσας φορές εἶναι ἓν πρᾶγμα μεγαλύτερον ἐνὸς ἄλλου: διπλάσιος, τριπλάσιος, πολλαπλάσιος.

2) Ἀριθμητικὰ οὐσιαστικά

Ταῦτα τελειώνουν εἰς -ας -άδος: ἡ μονάς, δωδεκάς, ἑκατοντάς, χιλιάς....

3) Ἀριθμητικὰ Ἐπιρρήματα

Ταῦτα τελειώνουν εἰς -άκις ἀπὸ τὸ τέσσαρα καὶ ἄνω. : ἁπαξ, δίς, τρίς, τετράκις, πεντάκις.

Πίναξ Ἀριθμητικῶν

Ἀρα- Ἀρ.	Ἑλ- λγν. τιν.	Δα- Ἀπόλυτα	Τακτικὰ	Πολλαπλασια- στικά	Ἀναλογικὰ	
1	α	I	εἷς, μία, ἓν	πρῶτος	ἄπλοῦς	
2	β	II	δύο	δεύτερος	διπλοῦς	διπλάσιος
3	γ	III	τρεις	τρίτος	τριπλοῦς	τριπλάσιος
4	δ	IV	τέσσαρες	τέταρτος	τετραπλοῦς	τετραπλάσιος
5	ε	V	πέντε	πέμπτος	πενταπλοῦς	πενταπλάσιος
6	στ	VI	ἕξ	ἕκτος	ἑξαπλοῦς	ἑξαπλάσιος
7	ζ	VII	ἑπτὰ	ἕβδομος	ἑπταπλοῦς	ἑπταπλάσιος
8	η	VIII	ὀκτώ	ὄγδοος	ὀκταπλοῦς	ὀκταπλάσιος
9	θ	IX	ἐννέα	ἐννατος	ἐννεαπλοῦς	ἐννεαπλάσιος
10	ι	X	δέκα	δέκατος	δεκαπλοῦς	δεκαπλάσιος
20	κ	XX	εἴκοσι	εἰκοστός	εἰκοσαπλοῦς	εἰκοσα)σιος

ΣΗΜ.—Τὸ ἐπίθετον : εἷς—μία—ἓν κλίνεται οὕτω :
Ἀρσενικόν : εἷς, ἑνός, ἐνί, ἕνα. Θηλυκόν : μία, μιᾶς, μιᾷ, μίαν.
Οὐδέτερον : ἓν, ἑνός, ἐνί, ἓν.

Ἐφαρμογή.—1) Γράψατε ἀπὸ τὸ 20—50 μὲ ἀπόλυτα καὶ τακτικὰ ἀριθμητικά.

2) Γράψατε τοὺς ἀριθμούς : 100—200—300—400—500—600—700—800—900—1000 μὲ ἀναλογικὰ ἀριθμητικά.

Θέμα.—Ὁ Γιωργος εἶναι πρῶτος εἰς τὴν τάξιν. Ἡ Μαρία εἶναι τελευταία Ὁ Κωνσταντῖνος κάθεται εἰς τὸ δεύτερον θρανίον καὶ ἡ Ἐλένη εἰς τὸ πέμπτον. Τὰ θρανία εἰς τὴν τάξιν μας εἶναι εἰς τετραπλὴν σειράν. Ἡ πρώτη τάξις ἔχει διπλάσιους μαθητὰς ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας.

ΑΝΤΩΝΥΜΙΑΙ

Ἄντωνυμιαί λέγονται αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται ἀντί τῶν ὀνομάτων. π. χ' ἐγὼ παίζω, τίνος εἶναι τὸ βιβλίον; Ἐκεῖνος ὁ κῆπος ἔχει ὠραῖα ἄνθη. Αἱ ἀντωνυμιαί ἀναλόγως τῆς σημασίας των διακρίνονται εἰς: *Προσωπικάς, δεικτικάς, Κτητικάς, ἀναφορικάς, αὐτοπαθεῖς, ἀλληλοπαθεῖς, ἐρωτηματικάς καὶ ἀορίστους.*

1) Προσωπικαὶ ἀντωνυμιαί

Προσωπικαὶ ἀντωνυμιαί λέγονται ἐκεῖναι, ποὺ φανερῶνουν πρόσωπα. Τὰ πρόσωπα δὲ εἶναι τρία: Πρῶτον πρόσωπον ἐγὼ, δεύτερον πρόσωπον σύ, τρίτον πρόσωπον αὐτός, αὐτή αὐτό.

Κλίσις τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν

Ἑνικὸς Ἀριθμὸς

α' πρόσωπον	β' πρόσωπον	γ' πρόσωπον		
Ἄν. ἐγὼ	σύ	αὐτός	αὐτή	αὐτό
Γεν. ἐμοῦ καὶ μοῦ	σοῦ	αὐτοῦ	αὐτῆς	αὐτοῦ
Δοτ. ἐμοὶ καὶ μοί	σοί	αὐτῷ	αὐτῇ	αὐτῷ
Αἰτ. ἐμέ καὶ μέ	σέ	αὐτόν	αὐτήν	αὐτό

Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς

Ἄν. ἡμεῖς	ὕμεῖς (σεῖς)	αὐτοὶ	αὐταὶ	αὐτὰ
Γεν. ἡμῶν	ὕμῶν	αὐτῶν	αὐτῶν	αὐτῶν
Δοτ. ἡμῖν	ὕμῖν	αὐτοῖς	αὐταῖς	αὐτοῖς
Αἰτ. ἡμᾶς	ὕμᾶς	αὐτούς	αὐτάς	αὐτὰ

Θέμα.—Ἐγὼ, ἐσὺ καὶ αὐτὸς εἶμεθα συμμαθηταί. Ἐμένα, ἐσένα καὶ αὐτὸν ὁ διδάσκαλος μᾶς ἔχει καὶ καθήμεθα εἰς τὸ τρίτον θρανίον. Ἡμεῖς μελετῶμεν, ὑμεῖς (σεῖς) γράφετε, αὐτοὶ σχεδιάζουν.

2) Δεικτικαὶ Ἄντωνυμιαί

Δεικτικαὶ ἀντωνυμιαί λέγονται ἐκεῖναι μὲ τὰς ὁποίας δεικνύομεν. Αἱ συνηθέστεραι δὲ τούτων εἶναι: οὗτος, αὐτή, τοῦτου—ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο—τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτον—τοσοῦτος, τοσαύτη, τοσοῦτον—τηλικοῦτος, τηλικαύτη, τηλικοῦτον.

Αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμιαί κλίνονται ὁμαλῶς τὸ μὲν ἄρσε-

νικόν και οὐδέτερον γένος αὐτῶν ὡς τὰ ὀνόματα τῆς β' κλίσεως, τὸ δὲ θηλυ ὄν ὡς τὰ τῆς πρώτης. Μόνον τὸ οὖτος, αὕτη τοῦτο κλίνεται ἰδιοτύπως, δι' αὐτὸ καὶ τὸ παραθέτομέν.

Ἑνικός Ἀριθμὸς

Πληθυντικός Ἀριθμὸς

Ὄν.	οὖτος	αὕτη	τοῦτο	οὖτοι	αὖται	ταῦτα
Γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
Δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ	τούτοις	τούταις	τούτοις
Αἰτ.	τούτον	ταύτην	τοῦτο	τούτους	τούτας	ταῦτα

Θέμα.—Εἰς ἐκεῖνον τὸν ὥραϊον κῆπον ὑπάρχουσι ἀφθονα τριαντάφυλλα. Ταῦτα χύνουσι μίαν ὥραϊαν εὐωδίαν. Γοιούτη εἶναι ἡ λύπη ἢ ὁλοία μὲ κατέχει, ὥστε δὲν ἔχω διάθεσιν νὰ γράψω.

3) Κτητικαὶ ἀντωνυμίαι

Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι φανερώνουσι εἰς ποῖον ἀνήκει κάτι. Κτητικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ: ἐμός, ἐμή, ἐμόν—σός, σή, σόν (ὅταν ὁ κτήτωρ εἶναι ἓν πρόσωπον) καὶ ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον (α' πρόσ.)—ὕμερος, ὑμέτερα, ὑμέτερον (β' πρόσ.) ὅταν οἱ κτήτορες εἶναι πολλοί. Ἰδικός μου, ἰδική σου, ἰδικόν του—ἰδικό μας, ἰδικοί σας, ἰδικοί των. Π.χ. ὁ ἐμός κῆπος (= ὁ κῆπος μου) ὁ σός πατήρ (= ὁ πατήρ σου) ἢ ὑμέτερα μήτηρ (= ἡ μητέρα σας).

Αἱ ἀντωνυμίαι ἐμός ἐμή-ἐμόν, σός-σή-σόν, ἡμέτερος ἡμετέρα-ἡμέτερον καὶ ὑμέτερος-ὑμέτερα-ὑμέτερον κλίνονται ὁμαλῶς, ὅπως τὰ τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα.

Ἐφαρμογή.—Νὰ κλίνητε τὰς κτητικὰς ἀντωνυμίας: ἐμός-σός ἡμέτερος-ὑμέτερος καὶ εἰς τὰ 3 γένη.

4) Ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι

Ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι λέγονται ὅσαι ἀναφέρονται εἰς τὸ πρόσωπον ζῶν ἢ πράγμα διὰ τὸ ὁποῖον ἐγένετο προηγουμένως λόγος. Εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς: ὅς, ἣ, ὅ—ὅστις, ἣτις, ὅ,τι—ὅσους, ὅση, ὅσον—ὁπόσος, ὁπόση, ὁπόσον—οἷος, οἷα, οἷον—ὁποῖος, ὁποῖα, ὁποῖον. Ὅλοι κλίνονται ὡς τρικατάληκτα ἐπίθετα ὁμαλῶς πλην τῆς: ὅστις, ἣτις, ὅ,τι ἢ ὁποῖα κλίνεται οὕτω:

Ἑνικός Ἀριθμὸς

Πληθυντικός Ἀριθμὸς

	<i>Ἄρσ.</i>	<i>θηλ.</i>	<i>οὐδ.</i>	<i>Ἄρσ.</i>	<i>θηλ.</i>	<i>οὐδ.</i>
Ὄν.	ὅστις	ἣτις	ὅ,τι	οἷτινες	οἷτινες	ἅτινα
Γεν.	οὗτινος	ἣστινος	οὗτινος	ὄντινων	ὄντινων	ὄντινων
Δοτ.	ὄτινι	ἣτινι	ὄτινι	οἷσισι	αἷσισι	οἷσισι
Αἰτ.	ὄντινα	ἣντινα	ὅ,τι	οὔστινας	ἄστινας	ἅτινα

Θέμα.—Ἐκεῖνος ὅστις δὲν σέβεται τοὺς γονεῖς τοῦ δυσκόλου

σέβεται καὶ τίποτε ἄλλο. Ὅ,τι καὶ νὰ εἶπης δι' ἐκεῖνον τὸν κακὸν ἄνθρωπον, τοῦ ἀξίζει. Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον «Ὅϊα ἡ μορφή, τοιαύτη καὶ ἡ ψυχή».

5) Ἑρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι

Ἑρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι λέγονται αἱ ἀντωνυμίαι μὲ τὰς ὁποίας ἐρωτῶμεν. Εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς: *Ποῖος, ποία, ποῖον; Πόσος, πόση, πόσον; Τίς, τί;*

Αἱ ἀντωνυμίαι *ποῖος* καὶ *πόσος* κλίνονται ὁμαλῶς. Ἡ *τίς* κλίνεται οὕτω:

	Ἑνικὸς Ἀριθμὸς		Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς	
	ἄρσεν. θηλ.	οὐδέτ.	ἄρσεν. θηλ.	οὐδέτ.
Ὄν.	τίς;	τί;	τίνες;	τίνα;
Γεν.	τίνος;	τίνος;	τίνων;	τίνων;
Δοτ.	τίνι;	τίνι;	τίσι;	τίσι;
Αἰτ.	τίνα;	τί;	τίνας;	τίνα;

Θέμα.—Ποῖος ἦλθεν σήμερον ἐδῶ; Τί ἐξήτει; Τί τοῦ εἶπες; Πόσην ὥραν ἐμελέτησες; Τίς θορυβεῖ; Τίνα ζητεῖτε;

6) Ἀόριστοι ἀντωνυμίαι

Ἀόριστοι ἀντωνυμίαι λέγονται αἱ ἀντωνυμίαι, τὰς ὁποίας μεταχειριζόμεθα, ὅταν ὁμιλοῦμεν διὰ κάτι τι ἀόριστον. π. χ. ἦλθε *κάποιος*, μοῦ τὸ εἶπεν *ὁ δεῖνα*, ἄνθρωπος *τις*. Αἱ κυριώτεραι ἀόριστοι ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ ἐξῆς:

Τίς-τί, κάποιος-κάποια-κάποιο, οὐδεὶς-οὐδεμία-οὐδέν, κανεῖς-καμυία-κανέν, μηδεὶς-μηδεμία-μηδέν, καθεὶς-καθεμία-καθέν, ἔτερος-ἑτέρα-ἕτερον, ἄλλος-ἄλλη-ἄλλο, ἕκαστος-ἐκάστη-ἕκαστον, ἐκάτερος-ἐκατέρα-ἐκάτερον, ἀμφοτέρως-ἀμφοτέρα-ἀμφοτέρον, ὁ δεῖνα, ὁ τάδε.

Αἱ περισσότεραι ἀντωνυμίαι κλίνονται, ὅπως τὰ τρικατάληκτα ἐπίθετα. Ἡ ἀντωνυμία *ἀμφοτέροι-ραι-ρα* κλίνεται μόνον εἰς τὸν πληθυντικόν. Ἡ ἀντωνυμία *τίς-τι* κλίνεται, ὅπως καὶ ἡ ἐρωτηματικὴ *τίς-τι* μὲ τὴν διαφορὰν μόνον ὅτι τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν εἰς ὅλας τὰς πτώσεις, (*τίς-τίνος-τίνι-τινὰ-τινές-τινῶν-τισὶ-τινάς*).

Θέμα.—Γέρων *τις* ἐξῆ εἰς *τίνα* πόλιν ἄνευ οὐδεμιᾶς προστασίας. Διετηρεῖτο ἀπὸ *τίνας* ἐλεήμονας, οἵτινες πότε πότε τοῦ ἐδίδον *κάποιαν* ἐλεημοσύνην. Ἐκεῖνοι τοῦ προσέφερον ὅτι ἠδύναντο.

7) Ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμίαι

Τὰς ἀντωνυμίας αὐτὰς μεταχειριζόμεθα διὰ πρόσωπα

ζῶα καὶ πράγματα, τὰ ὅποια κάμνουν μεταξύ των τὴν ἴδιαν ἐνέργειαν.

Π. χ. «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους», «ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε».

Ἡ αὐτοπαθὴς ἀντωνυμία εἶναι μία ἢ: ἀλλήλων καὶ κλίνε-
ται ἔτσι:

	<i>Ἀρσενικόν</i>	<i>Θηλυκόν</i>	<i>οὐδέτερον</i>
Γεν.	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
Δοτ.	ἀλλήλοις	ἀλλήλοις	ἀλλήλοις
Αἰτ.	ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἀλλήλα

7) Αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι

Αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι λέγονται ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι φανε-
ρῶνουν, ὅτι τὸ ἴδιον πρόσωπον ἐνεργεῖ καὶ τὸ ἴδιον πάσχει.

Αἱ αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι εἶναι μόνον μία ἀλλ' εἰς τρία πρόσωπα: *α'* πρόσωπον ἑαυτοῦ ἑμαυτῆς, *β'* πρόσωπον σεαυτοῦ σεαυτῆς καὶ *γ'* πρόσωπον ἑαυτοῦ - ἑαυτῆς. Κλίνεται ὡς ἐξῆς:

α' Πρόσωπον

	<i>Ἐνικὸς Ἀριθμὸς</i>		<i>Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς</i>	
Γεν.	ἑαυτοῦ	ἑμαυτῆς	ἡμῶν αὐτῶν	ἡμῶν αὐτῶν
Δοτ.	ἑμαυτῷ	ἑμαυτῇ	ἡμῖν αὐτοῖς	ἡμῖν αὐταῖς
Αἰτ.	ἑμαυτὸν	ἑμαυτὴν	ἡμᾶς αὐτοὺς	ἡμᾶς αὐτάς

β' Πρόσωπον

	<i>Ἐνικὸς Ἀριθμὸς</i>		<i>Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς</i>	
Γεν.	σεαυτοῦ καὶ σαυτοῦ	σεαυτῆς	ὑμῶν αὐτῶν	ὑμῶν αὐτῶν
Δοτ.	σεαυτῷ καὶ σαυτῷ	σεαυτῇ	ὑμῖν αὐτοῖς	ὑμῖν αὐταῖς
Αἰτ.	σεαυτὸν καὶ σαυτὸν	σεαυτὴν	ὑμᾶς αὐτοὺς	ὑμᾶς αὐτάς

γ' Πρόσωπον

	<i>Ἐνικὸς Ἀριθμὸς</i>			<i>Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς</i>		
	<i>ἄρσ.</i>	<i>θηλ.</i>	<i>οὐδ.</i>	<i>ἄρσ.</i>	<i>θηλ.</i>	<i>οὐδ.</i>
Γεν.	ἑαυτοῦ	ἑαυτῆς	ἑαυτοῦ	ἑαυτῶν	ἑαυτῶν	ἑαυτῶν
Δοτ.	ἑαυτῷ	ἑαυτῇ	ἑαυτῷ	ἑαυτοῖς	ἑαυταῖς	ἑαυτοῖς
Αἰτ.	ἑαυτὸν	ἑαυτὴν	ἑαυτὸ	ἑαυτοὺς	ἑαυτάς	ἑαυτά

Ἐξήγησις *ἑμανιωῦ* = τοῦ ἑαυτοῦ μου, *σεαυτοῦ* = τοῦ ἑαυτοῦ σου, *ἑαυτοῦ* = τοῦ ἑαυτοῦ του.

Προσωπικαί	Κτητικαί	Αὐτοκαθεῖς	Δεικτικαί	Ἀναφοραί αἱ	Ἑρωτηματ.	Ἀόριστοι	Ἀλληλοπαθ.
α' πρ. ἐγώ	ἐμὸς-ἡμέτερος	ἐμαυτοῦ	οὗτος· αὐτὴ τοῦτο ἐκεῖνος-ἐκεῖ νη-ἐκεῖνον	ὅς-ἡ-ὄ, ὅστις ἧτις-ὄ,τι ὄσος-ὄση-ὄ ο ὄπόσος-ὄπό- ση-ὄπόσον	ποῖος·α-ον	τις-τί, κάποιος·α-ον οὐδείς·μία-δέν	Ἀλληλοπαθ.
β' πρ. ἐεὺ	σοὺς-ὄμέτερος	σεαυτοῦ	τοιοῦτος·τοι αὐτὴ-τοιοῦτο	οἷος-οἶα-οἶον ὄποιος·α-ον	πόσος ση·σεν	μηδεὶς-μηδεμία μηδέν ἕτερος·α·ον	Ἀλληλῶν
γ' πρ. αὐτὸς-ἡ-ὄ		ἐαυτοῦ	τοσοῦτον·το- σαύτη τοσοῦ- τον τηλικαυτὸς τηλικαυτῆ τηλικαυτὸν		τίς = τί	ἐκαστος·ἡ·ον ἐκότερος·α·ον ἀμφοτέρωσι·αι·α ὄ δεινα, ὄ τάδε	

ΡΗΜΑΤΑ

Ὁ γεωργὸς σπέρνει τὸν ἀγρόν του. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἀγωνίζεται σκληρῶς διὰ τὸν ἄρτον τῆς οἰκογενείας του. Τὸν χειμῶνα ταλαιπωρεῖται ὑπὸ τῶν βροχῶν καὶ ἀνέμων, τὸ θέρος ἀπὸ τὸν καυτερόν ἥλιον. Τὴν νύκτα μόνον ἀναπαύεται.

Αἱ λέξεις σπέρνω, ἀγωνίζομαι, ταλαιπωροῦμαι, ἀναπαύομαι, φανερώουν, ὅτι κάτι κάμνομεν ἢ κάτι παθαίνομεν ἢ ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς κάποιαν κατάστασιν, λέγονται δὲ **ρήματα**.

Ρήματα λοιπὸν λέγονται αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερώουν ὅτι τὸ πρόσωπον ζῶν ἢ πράγμα ἐνεργεῖ ἢ πάσχει ἢ εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν.

Διαθέσεις τῶν ρημάτων

1) Ἄν τὸ πρόσωπον κλπ. ἐνεργεῖ, τότε τὸ ρῆμα, λέγομεν, ὅτι εἶναι, **ἐνεργητικόν**: τρώγω, παίζω, γράφω, ποίζω, σκαλίζω.

2) Ἄν τὸ πρόσωπον κλπ. πάσχει τὸ ρῆμα εἶναι **παθητικόν**: φονεύομαι, σταυρώνομαι.

3) Ἄν τὸ πρόσωπον κλπ. ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐπιστρέφει εἰς τὸ ἴδιον πρόσωπον ποῦ ἐνεργεῖ λέγεται **μέσον**: λούομαι, κτενίζομαι.

4) Ἄν τὸ πρόσωπον κλπ. οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε πάσχει, ἀλλὰ εὐρίσκεται εἰς οὐδετέραν κατάστασιν τὸ ρῆμα λέγεται **οὐδέτερον**: κοιμοῦμαι, ἀναπαύομαι.

Αἱ καταστάσεις αὗται λέγονται **διαθέσεις** τοῦ ρήματος εἶναι δέ, ὡς εἶπομεν 4 τέσσαρες: α) **Ἐνεργητικῆ**, β) **Παθητικῆ**, γ) **Μέση** καὶ δ) **Οὐδετέρα**.

Φωναὶ τῶν ρημάτων

Ὅσα ρήματα τελειώνουν εἰς -ω ἀνήκουν εἰς τὴν **ἐνεργητικὴν φωνήν**: γράφω, παίζω, τρέχω, κτίζω, ράπτω, ὀδηγῶ, πολεμῶ, καλῶ, βαθμολογῶ κλπ.

Ὅσα ρήματα τελειώνουν εἰς -ομαι ἀνήκουν εἰς τὴν **παθητικὴν φωνήν**: ετοιμάζομαι, ἔρχομαι, λούομαι, φονεύομαι, ἀναπαύομαι κλπ.

Αἱ φωναὶ δηλαδὴ τῶν ρημάτων εἶναι δύο: **ἐνεργητικὴ** καὶ **παθητικὴ**.

Κλίσεις τῶν ρημάτων

Τὰ ρήματα κλίνονται, μεταβάλλουν δηλαδὴ καταλήξεις. Κατὰ τὴν κλίσιν αὐτῶν διακρίνομεν α) **χρόνους**, β) **ἐγκλίσεις**, γ) **πρόσωπα**. δ) **ἀριθμούς**.

Α) Ένεργητική φωνή

Ένεστώς

Ένικος

Πληθυντικός

α'. πρόσ.	τρέχω	παιδεύω	τρέχομεν	παιδεύομεν
β'. »	τρέχεις	παιδεύεις	τρέχετε	παιδεύετε
γ'. »	τρέχει	παιδεύει	τρέχουσι	παιδεύουσι

Παρατηρήσεις

Οι χρόνοι είναι 8: Ένεστώς, Παρατατικός, Άόριστος, Παρακείμενος, Υπερσυντέλικος, Μέλλον διαρκής, Μέλ. στιγμιαίος, Μέλ. τετελ. Θα τούς μάθωμεν με την σειράν παρακάτω:

1) Ένεστώς λέγεται ο χρόνος, που μας φανερώνει, ότι μία πράξις γίνεται τώρα, εις τον παρόντα χρόνον.

2) Κατά την κλίσιν του ρήματος παρατηρούμεν, όπως και εις το ουσιαστικόν, ότι μόνον η κατάληξις αλλάζει. Το άρχικόν τμήμα του ρήματος, το θέμα, μένει άμετάβλητον. Το τελευταίον γράμμα του θέματος λέγεται, ως είπομεν, χαρακτηρ. Το τρέχω έχει χαρακτηρα σύμφωνον, το παιδεύω φωνήεν. Τα ρήματα λοιπόν, αναλόγως του χαρακτηρος των, διακρίνονται εις συμφωνόληκτα και φωνηεντόληκτα.

3) Πρόσωπα: Το κυριώτερον γνώρισμα κατά την κλίσιν των ρημάτων είναι τα πρόσωπα. Τα πρόσωπα, όπως έμάθαμεν, είναι τρία: α'. εγώ, β'. σύ, γ'. αυτός. Έγώ παίζω, σύ παίζεις, αυτός παίζει. Κατά την κλίσιν των ρημάτων παραλείπομεν τας άντωνυμίας εγώ, σύ κλπ. και κλίνομεν μόνον το ρήμα: παίζω, παίζεις, παίζει. Άντι της προσωπικής άντωνυμίας του γ' προσώπου αυτός τίθεται πολλάκις το όνομα του προσώπου, ζώου ή πράγματος, το όποιον κάμνει την πράξιν: ο γεωργός ποτίζει, ή άγγελός βόσκει, το άεροπλάνον πετá κλπ. Το πρόσωπον του ζώου ή πράγματος το όποιον ένεργεί ή πάσχει λέγεται υποκείμενον. Το υποκείμενον του α' προσώπου είναι εγώ, του β' σύ, του γ' αυτός, ή το όνομα.

4) Άριθμοί. Οι άριθμοί είναι δύο, όπως ξεύρετε. Ένικος και Πληθυντικός. Ο ενικός φανερώνει ότι έν πρόσωπον κλπ. (εγώ, σύ, αυτός), ένεργεί. Ο πληθυντικός φανερώνει, ότι τα υποκείμενα είναι πολλά: ήμεϊς τρέχομεν, σεις τρέχετε, αυτοί τρέχουν. Και έδω το υποκείμενον του α'. και β' προσώπου παραλείπεται, διότι έννοείται: τρέχομεν (ήμεϊς τρέχομεν).

Καταλήξεις Ένεστώτος Ένεργητικής φωνής

- ω	- ομεν
- εις	- ετε
- ει	- ουσι (ουν)

Με τὰς καταλήξεις αὐτὰς σχηματίζεται ὁ ἐνεστώσ τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ὄλων ἀνεξαίρετως τῶν ρημάτων.

Ἐφαρμογή.—1) Σχηματίσατε τὸν ἐνεστώτα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν ρημάτων *πίνω, τρώω, γράφω, ἀφήνω, ποτίζω, φωνάζω, ἀρχίζω, λύω, ἀκούω, φρονεῦω.*

2) Ἀπαντήσατε γραπτῶς εἰς τὰς ἐρωτήσεις μίς : α) Τὶ λέγονται ῥήματα ; β) Πόσοι εἶναι αἱ διαθέσεις τῶν ρημάτων καὶ ποῖαι ; γ) Τὶ λέγεται θέμα, κατάληξις, χαρακτηρισμός ; δ) Τὶ μᾶς φανερώνει ὁ ἐνεστώσ ; ε) Πόσα εἶναι τὰ πρόσωπα ; στ) Πόσοι εἶναι οἱ ἀριθμοί ; ζ) Ποῖαι εἶναι αἱ καταλήξεις τοῦ ἐνεστώτος τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ;

Χρήσιμοι ὀρθογραφικαὶ παρατηρήσεις

1) Ὅλα τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν εἰς *-ωνω* γράφονται με *-ώνω* : ἀπλώνω, τεντώνω, στρώνω, διπλώνω, στεφανώνω, ζώνω....

2) Ὅλα τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν εἰς *ίζω* γράφονται με *-ίζω* : δροσιζώ, ἀρχίζω, σκαλίζω, ποιίζω, θερίζω, ἀλωνίζω, ὄβριζω, κακίζω, σχίζω κλπ.

Ἐξαιροῦνται μόνον τὰ : δανείζω, δακρύζω, συγχύζω, ἀναβλύζω, ἀθροίζω.

3) Τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν εἰς *-αινω* γράφονται με *-αίνω* : (αι) : ἀναβαίνω, πηγαίνω κλπ. Ἐξαιροῦνται τὰ *μένω, δένω,*

4) Τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν εἰς *λλω* γράφονται με *λλ* : ποικίλλω, ἀνατέλλω, ἀναβάλλω. Ἐξαιροῦνται τὰ ρήματα : ὀφείλω, θέλω.

Ἐγκλίσεις

Ὁ Ἐνεστώσ—καὶ ὅπως θὰ ἴδωμεν ὁ Ἀόριστος καὶ ὁ Παρακείμενος—ἔχει ἐγκλίσεις. Ὅταν λέγωμεν ἐγκλίσεις ἐννοοῦμεν τοὺς τύπους τοῦ ρήματος, οἱ ὅποιοι φανερώνουν τὴν διάθεσιν τοῦ ὑποκειμένου. Εἶναι δὲ αἱ ἐγκλίσεις 4 : α) Ἡ Ὅριστική, τὴν ὁποίαν εἶδομεν, καὶ ἡ ὁποία φανερώνει ὠρισμένην διάθεσιν τοῦ ὑποκειμένου β) Ἡ Ὑποιακτική, ἡ ὁποία φανερώνει ἐπιθυμίαν καὶ σχηματίζεται μετὰ τὸ *νά* (π.χ. *νά γράφω*). γ) Ἡ Εὐκτική, ἡ ὁποία φανερώνει εὐχὴν καὶ σχηματίζεται μετὰ τὸ *εἴθε* *νά* π.χ. (*εἴθε* *νά γράφω*) καὶ δ) Ἡ Προσῆκτική φανερώουσα προστάτην (διαταγήν) καὶ σχηματίζεται μετὰ τὸ *ἄς* (*ἄς γράφῃ*).

Τώρα ἄς κλίνωμεν τὸν Ἐνεστώτα μετὰ ὅλους τοὺς ἐγκλίσεις.

Ἐνεστῶς Ἑνεργητικῆς φωνῆς

Ὄριστικῆ	Ἑποτακτικῆ	Εὐκτικῆ	Προστακτικῆ
τρέχω	νά τρέχω	εἶθε νά τρέχω	—
τρέχεις	» τρέχεις	» » τρέχεις	τρέχε
τρέχει	» τρέχει	» » τρέχει	ἄς τρέχει
τρέχομεν	» τρέχομεν	» » τρέχομεν	—
τρέχετε	» τρέχετε	» » τρέχετε	τρέχετε
τρέχουσι	» τρέχουσι	» » τρέχουσι	ἄς τρέχουσι

Με τὰς ἐγκλίσεις ἀναφέρομεν συνήθως καί δύο ἄλλους τύπους τοῦ ρήματος.

α) Τὸ ἀπαρέμφατον: Τὸ ἀπρῆματον δὲν κλίνεται, δὲν ἔχει πρόσωπον καὶ ἀριθμὸν. Ἐχει ἕναν τύπον μόνον. Σχηματίζεται μὲ τὸ θέμα τοῦ ρήματος καὶ τὴν κατάληξιν *-ειν*: τρέχειν, γράφειν, λύειν, παιδεύειν, ἀκούειν.....

β) Ἡ Μετοχὴ τοῦ ἐνεστώτος σχηματίζεται μὲ τὸ θέμα τοῦ ρήματος καὶ τὰς κατάληξεις *-ων οὐσα ον*: ὁ γράφων, ἡ γράφουσα—τὸ γράφον, ὁ τρέχων—ἡ τρέχουσα—τὸ τρέχον.

Ἡ Μετοχὴ κλίνεται, ὅπως τὰ τριγενῆ καὶ τριτόκλητα ἐπίθετα. Τὸ ἀρσενικὸν καὶ οὐδέτερον δηλαδὴ κλίνονται, ὅπως τὰ ὀνόματα τῆς γ'. κλίσεως μὲ χαρακτηριστὴρα *-ντ*: ὁ γράφων, τοῦ γράφοντος, τῷ γράφοντι..., οἱ γράφοντες.... τοῖς γράφουσι κλπ.

Τὸ θηλυκὸν τῆς μετοχῆς κλίνεται, ὡς ὄνομα α'. κλίσεως: ἡ γράφουσα, τῆς γραφούσης....

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἐγκλίσεων

1) Αἱ κατάληξεις τῆς ὀριστικῆς εἶναι *-ω -εις -εισ -ομεν -ετε -ουσι*. Εἰς τὴν ὑποτακτικὴν τὸ *εις-ει* γράφεται μὲ *η*. Τὸ *ομεν* γράφεται μὲ *ωμεν* καὶ τὸ *ητε*.

2) Ἡ Ἑποτακτικὴ χαρακτηρίζεται μὲ τὸ *νά*, ἡ εὐκτικὴ μὲ τὸ *εἶθε* *νά*, ἡ προστακτικὴ μὲ τὸ *ἄς*. Καὶ εἰς τὴν προστακτικὴν γράφομεν τὰς κατάληξεις μὲ *η* καὶ *ω* (ἄς γράφη, ἄς γράφωσι). Ἐφαρμογὴ—Νά κλίνητε εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις τὰ ῥήματα: λούω, ἀκούω, φυτεύω, θερίζω, δανείζω, ἀθροίζω, γράφω, βάφω, ἀνοίγω.

Θέμα.—Προσέχετε εἰς τὴν ἐργασίαν σας. Μὴ σπεύδετε. Νά γράψετε μὲ τόξιν καὶ καλαισθησίαν. Ἀνοίγετε τὰ παράθυρα τῆς αἰθούσης κατὰ τὸ διάλειμμα. Μὴν πειράζετε τοὺς παίζοντας μικροὺς συμμαθητὰς σας.

2) Παρατατικός

Παρατατικός λέγεται ὁ χρόνος, ποῦ φανερώνει ὅτι μία πρᾶξις ἔγινε εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἐξακολουθεῖ ἀκόμη.

Παρατατικός			Καταλήξεις
ἔτρεχον	ἤκουον	ᾠπλιζον	ἠτοιμάζον -ον
ἔτρεχες	ἤκουες	ᾠπλιζες	ἠτοιμάζες -ες
ἔτρεχε	ἤκουε	ᾠπλιζε	ἠτοιμάζε -ε
ἔτρέχομεν	ἤκούομεν	ᾠπλιζομεν	ἠτοιμάζομεν -ομεν
ἔτρέχετε	ἤκούετε	ᾠπλιζετε	ἠτοιμάζετε -ετε
ἔτρεχον	ἤκουον	ᾠπλιζον	ἠτοιμάζον -ον

Παρατηρήσεις

1) Ὁ παρατατικός σχηματίζεται με τὰς καταλήξεις -ον -ες -ε -ομεν -ετε -ον καὶ τὸ θέμα

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματος ὁ παρατατικός καὶ ὁ ἀόριστος παίρνει *αὔξησιν*. Ἡ αὔησις εἶναι δύο εἰδῶν: *συλλαβικὴ* καὶ *χρονικὴ*.

Συλλαβικὴ αὔησις εἶναι ἓνα ἔ ποῦ παίρνουν τὰ ρήματα ποῦ ἀρχίζουσι ἀπὸ σύμφωνον *τρέχω - ἔτρεχον, βάρω - ἔβαρον, πλέκω - ἐπλεκον, θερίζω - ἐθέριζον*.

Χρονικὴ αὔησις λέγεται ἡ ἔκτασις τοῦ ἀρχικοῦ φωνήεντος τῶν ρημάτων εἰς ἄλλο φωνήεν.

Τὸ α καὶ ε γίνεται η, τὸ ο - ω. π. χ. *ἐλπίζω* παρατ. *ἤλπιζον, ἀκούω ἤκουον, ὀπλίζω ᾠπλιζον*.

Χρονικὴν αὔησιν δηλαδὴ παίρνουν, ὅσα ρήματα ἀρχίζουσι ἀπὸ φωνήεν ἢ δίφθογγον.

Εἰς τὰ σύνθετα με πρόθεσιν ρῆμα ἢ αὔησις τίθεται μετὰ τὴν πρόθεσιν.

Ἔτσι ὁ παρατατικός τῶν ρημάτων: *προστρέχω, μεταβαίνω, ἐκδιώκω, παραδίδω, συμβαίνω, συλλέγω* κλπ. γίνεται: *προσέτρεχον, μετέβαινον, ἐξεδιώκον, παρέδιδον, συνέβαινον, συνέλεγον* κλπ.

2) Ὁ παρατατικός δὲν ἔχει ἄλλας ἐγκλίσεις. Ἐχει μόνον ὀριστικὴν.

Θέμα.—Χθὲς ἐπήγαμεν εἰς τὴν ἐξοχὴν. Πόσα πράγματα εἶδαμεν! Ἐνας γεωργὸς ᾠργωνε τὸν ἀγρόν του, ἡ σύζυγός του ἐσκάλιζε πλησίον του, τὰ τέκνα τοῦ ἐμάζευον τὰ ζιζάνια. Ὁ ἥλιος, ἔλαμπεν, ὁ ἄνεμος ἔπνεεν ἐλαφρὸς. Εἰς τὴν πρασίνην χλόην ἐτρέχομεν καὶ ἐπαίζομεν ὄραν πολλήν.

3) Ἀόριστος

Ἄοριστος λέγεται ὁ χρόνος ποῦ μᾶς φανερώνει, ὅτι μία πράξις ἐγίνε εἰς τὸ παρελθόν καὶ δὲν ἐξακολουθεῖ πλέον.

Ὁ ἀόριστος παίρνει αὔησιν *συλλαβικὴν ἢ χρονικὴν*, ὅπως καὶ ὁ παρατατικός. Ἀλλὰ ἡ αὔησις αὐτὴ διατηρεῖται μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν.

Ἄοριστος

Οριστική	Υποτακτική	Εὐκτική	Προστακτική
ἔλυσα	νά λύσω	εἴθε νά λύσω	
ἔλυσες	νά λύσης	εἴθε νά λύσης	λύσῃς
ἔλυσε	νά λύσῃ	εἴθε νά λύσῃ	ἄς λύσῃ
ἔλυσαμεν	νά λύσωμεν	εἴθε νά λύσωμεν	
ἔλύσατε	νά λύσητε	εἴθε νά λύσητε	λύσατε
ἔλυσαν	νά λύσωσι	εἴθε νά λύσωσι	ἄς λύσουν

Ἀπαρέμφατον λύσαι

Μετοχή ὁ λύσας - ἡ λύσασα, τὸ λύσαν.

Αἱ καταλήξεις -σα -σες -σα, -σαμεν -σατε -σαν γίνονται -ξασα, -ξες κλπ. ἐάν τὸ ρῆμα ἔχει χαρακτήρα κ γ χ π. χ. τρέχω=ἔτρεξα. Ἐάν ὁ χαρακτήρ εἶναι π β φ τὸ -σα γίνεται ψα γράφω=ἔγραψα.

Ἐφαρμογή.—Κλίνετε εἰς ὅλας τὰς ἐγγλίσεις τοῦ ἄοριστου τὰ ῥήματα: βάρω, παιδεύω, ποτίζω, ἀκούω, ὀπλιζώ, ὀρκίζω.

Θέμα.—Σήμερα ἐπέρασα κατὰ τὴν ἡμέρα μου. Ἐγραψα, ἐδιάβασα, ἔτρεξα, ἔπαιξα. Ἀπεφάσισα νά γίνω καλὸς ἄνθρωπος. Ἦκουσα, ὅτι οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ἔχουν ἐκτίμησιν εἰς τὴν κοινωνίαν.

Τὰ βοηθητικά ῥήματα ἔχω καὶ εἶμαι

Ἐνεστώς

ἔχω	ἔχομεν	εἶμαι	εἶμεθα
ἔχεις	ἔχετε	εἶσαι	εἶσθε
ἔχει	ἔχουσι	εἶναι	εἶναι

Παρατατικός

εἶχον	εἶχομεν	ἦμην	ἦμεθα
εἶχες	εἶχετε	ἦσο	ἦσθε
εἶχε	εἶχον	ἦτο	ἦσαν

Τὰ ἀνωτέρω ῥήματα λέγονται *βοηθητικά*, διότι μᾶς βοηθοῦν, ὡς θὰ ἴδωμεν, εἰς τὴν κλίσιν τῶν ἄλλων ῥημάτων.

4) Παρακείμενος

Παρακείμενος λέγεται ὁ χρόνος πού μᾶς φανερώνει, ὅτι μία πράξις ἐγίνε καὶ ἐτελειώσε εἰς τὸ παρελθόν. Ὁ παρακείμενος σχηματίζεται μὲ τὸ ρῆμα ἔχω καὶ τὸ ἀπαρέμφατον χωρὶς τὸ γ. Κλίνεται μόνον τὸ ρῆμα ἔχω. Ὁ παρακείμενος ἔχει ὀριστικήν, ὑποτακτικήν καὶ εὐκτικήν.

Παρακείμενος

Ὀριστικὴ		Ὑποτακτικὴ		Ἐγκλιτικὴ	
ἔχω	λύσει	νὰ ἔχω	λύσει	εἴθε νὰ ἔχω	λύσει
ἔχεις	»	νὰ ἔχῃς	»	εἴθε νὰ ἔχῃς	»
ἔχει	»	νὰ ἔχῃ	»	εἴθε νὰ ἔχῃ	»
ἔχομεν	»	νὰ ἔχωμεν	»	εἴθε νὰ ἔχωμεν	»
ἔχετε	»	νὰ ἔχητε	»	εἴθε νὰ ἔχητε	»
ἔχουν	»	νὰ ἔχωσι	»	εἴθε νὰ ἔχωσι	»

Ἐφαρμογή.—Κλίνητε τὰ ρήματα εἰς τὸς ἐγκλίσεις τοῦ παρακείμενου: ἀγοράζω, ἐτοιμάζω, πλέκω, τρέφω, ὀργώνω, ἀπλώνω.

Θέμα.—Ἐχὼ ἀκούσει, ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι ξενητεύονται διὰ νὰ εὗρουν ἄλλοῦ ἐργασίαν. Τὸν χειμῶνα ὁ γεωργὸς ἀναπαύεται, ἔχει σπείρει τοὺς ἀγρούς του, Ἡ μήτηρ μου ἔχει πλύνει καὶ ἔχει ἀπλώσει σήμερον τὰ ρούχα μας.

5) Ὑπερσυντέλικος

Ἐπερσυντέλικος εἶναι ὁ χρόνος ποῦ μᾶς φανερώνει, ὅτι μία πράξις ἐγίνε εἰς τὸ παρελθὸν πρὸ μιᾶς ἄλλης.

Ὁ ὑπερσυντέλικος σχηματίζεται μὲ τὸν παρατατικὸν τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος ἔχω (εἶχον, εἶχες κλπ.) καὶ τὸ β' ἀπαρέμφατον τοῦ μέλλοντος.

Ὁ ὑπερσυντέλικος δὲν ἔχει ἐγκλίσεις.

Ἐπερσυντέλικος

εἶχον	τρέξει	εἶχομεν	τρέξει
εἶχες	»	εἶχετε	»
εἶχε	»	εἶχον	

Μέλλον

Μέλλον λέγεται ὁ χρόνος ποῦ μᾶς φανερώνει, ὅτι μία πράξις θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον.

Ἐχομεν τρεῖς μέλλοντας α) τὸν μέλλοντα διαρκῆ β) τὸν μέλλοντα στιγμιαίον καὶ γ) τὸν μέλλοντα τετελεσμένον.

6) Μέλλον διαρκῆς

7) Μέλλον στιγμιαίος

8) Μέλλον τετελεσμένος

θὰ παιδεύω	-ω	θὰ παιδεύσω	-σω	θὰ ἔχω	παιδεύσει
θὰ παιδεύῃς	-ῃς	θὰ παιδεύῃς	-ῃς	θὰ ἔχῃς	»
θὰ παιδεύῃ	-ῃ	θὰ παιδεύῃ	-ῃ	θὰ ἔχῃ	»
θὰ παιδεύωμεν	-ωμεν	θὰ παιδεύσωμεν	-σωμεν	θὰ ἔχωμεν	»
θὰ παιδεύητε	-ῃτε	θὰ παιδεύσητε	-σητε	θὰ ἔχητε	»
θὰ παιδεύωσι	-ωσι	θὰ παιδεύσωσι	-σωσι	θὰ ἔχωσι	»

Ἀπαρέμφατον: λύσειν, παιδεύσειν κλπ.

Παρατηρήσεις

α) Οί μέλλοντες σχηματίζονται με τὸ μόριον *-θά*. Αἱ καταλήξεις *ει* καὶ *ει, ομεν* γράφονται με *-ης, η, -ωμεν -ητε*.

Ἐφαρμογή.—Νὰ κλίνητε τὰ ῥήματα καὶ εἰς τοὺς τρεῖς μέλλοντας: *μορφῶνω, φυτεύω, ῥάπτω, παίζω, ποτίζω, δεκίζω, ἀκούω*.

Θέμα.—Εἰς τὸν τοῖχον τοῦ φραγματος ὑπάρχει μιὰ σιδηρᾶ θύρα, ἡ ὁποία ἀνοίγει καὶ κλείει με ἰδιαίτερα μηχανήματα. Ὅταν βρέχη καὶ πλημμυρίζουν τὰ νερὰ ἀνοίγουν τὴν θύραν αὐτὴν καὶ τὰ πλεονάζοντα νερὰ χύνονται κάτω εἰς τὴν παλαιὰν κοίτην τοῦ ποταμοῦ.

Ἐνεργητικὴ φωνὴ βαρυτόνων ῥημάτων

Ὀριστικὴ

Ἐνεστώς	Παρατατικὸς	Ἀόριστος	Παρακείμενος
λύω	ἔλυον	ἔλυσα	ἔχω λύσει
λύεις	ἔλυες	ἔλυσες	ἔχεις »
λύει	ἔλυε	ἔλυσε	ἔει »
λύομεν	ἔλύομεν	ἔλύσαμεν	ἔχομεν »
λύετε	ἔλύετε	ἔλύσατε	ἔχετε »
λύουσι	ἔλυον	ἔλυσαν	ἔχουσι »
Ἐπεραντέλικος	Μέλλον Διαρ.	Μέλλον Στιγμ.	Μέλλον Τετελ.
εἶχον λύσει	θά λύω	θά λύσω	θά ἔχω λύσει
εἶχες »	θά λύης	θά λύσης	θά ἔχης »
εἶχε »	θά λύῃ	θά λύσῃ	θά ἔχῃ »
εἶχομεν »	θά λύομεν	θά λύσωμεν	θά ἔχωμεν »
εἶχετε »	θά λύητε	θά λύσητε	θά ἔχητε »
εἶχον »	θά λύωσι	θά λύσωσι	θά ἔχωσι »

Παθητική φωνή

Ένεστώς

Όριστική	Υποτακτική	Εὐκτική
μορφών-ομαι	νά μορφών-ωμαι	εἶθε νά μορφών-ωμαι
μορφών-εσαι	» μορφών-ησαι	» » μορφών-ησαι
μορφών-εται	» μορφών-ηται	» » μορφών-ηται
μορφών-όμεθα	» μορφών-όμεθα	» » μορφών-όμεθα
μορφών-εσθε	» μορφών-ησθε	» » μορφών-ησθε
μορφών-ονται	» μορφών-ωνται	» » μορφών-ωνται
	Προστακτική	Απαρέμφατον
—	—	Μετοχή
μορφώ-σθω	μορφών-εσθε	μορφών-εσθαι
ἄς μορφών-εται	ἄς μορφών-ωνται	μορφών-όμενος
		μορφών-ομένη
		μορφών-όμενον

2) Παρατατικός

έμορφών-όμην	έμορφών-όμεθα
έμορφών εσο	έμορφών-εσθε
έμορφών-ετο	έμορφών-οντο

3) Άόριστος

Όριστική	Υποτακτική	Εὐκτική
έμορφώ θην	νά μορφώ θῶ	εἶθε νά μορφώ-θῶ
έμορφώ-θης	» μορφώ θῆς	» » μορφώ-θῆς
έμορφώ θη	» μορφώ-θῆ	» » μορφώ-θῆ
έμορφώ-θημεν	» μορφώ θῶμεν	» » μορφώ θῶμεν
έμορφώ-θητε	» μορφώ-θῆτε	» » μορφώ-θῆτε
έμορφώ θησαν	» μορφώ θῶσι	» » μορφώ-θῶσιν
	Προστακτική	Απαρέμφατον
—	—	Μετοχή
μορφώ θητι	μορφώ θῆτε	μορφώ-θηναί
ἄς μορφώ θῆ	ἄς μορφώ-θῶσι	μορφώ-θεις
		μορφώ-θεισα
		μορφώ-θέν

4) Παρακείμενος

Όριστική	Υποτακτική	Εὐκτική
έχω μορφώ-θῆ	νά έχω μορφώ-θῆ	εἶθε νά έχω μορφώ-θῆ
έχεις »	» έχης »	» » έχης »
έχει »	» έχη »	» » έχη »
έχομεν »	» έχωμεν »	» » έχωμεν »
έχετε »	» έχητε »	» » έχητε »
έχουσι »	» έχωσι »	» » έχωσι »

5) Ὑπερσυντέλικος

εἶχ-ον	μορφω-θῆ	εἶχ-ομεν	μορφω-θῆ
εἶχ-ες	»	εἶχ-ετε	»
εἶχε	»	εἶχ-ον	»

6) Μέλλων

α) Μέλλων διαρκῆς	β) Μέλλων στιγμιαίος	γ) Μέλλων τετελεσμένος
θα μορφών-ωμαι	θα μορφω-θῶ	θα ἔχω μορφω-θῆ
» μορφών-ησαι	» μορφω-θῆς	» ἔχης »
» μορφών-ηται	» μορφω-θῆ	» ἔχη »
» μορφων-ώμεθα	» μορφω-θῶμεν	» ἔχωμεν »
» μορφών-ησθε	» μορφω-θῆτε	» ἔχητε »
» μορφών-ωνται	» μορφω-θῶσι	» ἔχωσι »

Ἐφαρμογή.—Κλίνετε εἰς ὅλους τοὺς χρόνους τῆς παθητικῆς φωνῆς τὰ ρήματα : παιδεύομαι, σταυρώνομαι, πλύνομαι, δροσίζομαι, λούζομαι.

Θέμα.—“Ὅταν ἀναγινώσκειται τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἀκούεται ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ ληστοῦ χιλιάδες χειλέων τὸν ἐπαναλαμβάνουν. «Λόγῳ ἐκεντήθη ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου. Καὶ νεκρὸς πλέον ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ βασανίζεται. Ἄλλ’ ἀπὸ τὸν θάνατον Ἐκείνου ἀνέβλυσε πηγὴ ζωῆς αἰωνίας. Ἀπὸ τὴν πηγὴν αἱ πληγωμένα καρδία λαμβάνουν τὰ ἀληθινὰ φάρμακα διὰ τὴν θεραπείαν».

(ΣΤ΄. 127)

Ρήματα περισπώμενα

Περισπώμενα ρήματα καλοῦνται, ὅσα τονίζονται εἰς τὸν ἐνεστώτα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς εἰς τὴν λήγουσαν : ἀγαπῶ, καλῶ, τιμῶ, πηδῶ, γελῶ, δηλῶ....

α) Ἐνεργητικὴ φωνή

Ἐνεστώς

α) αω=ῶ	β) έω=ῶ	γ) ὀω=ῶ
ἀγαπ-ῶ	καλ-ῶ	δηλ-ῶ
ἀγαπ-ᾶς	καλ-εῖς	δηλ-οῖς
ἀγαπ-ᾷ	καλ-εῖ	δηλ-οῖ
ἀγαπ-ῶμεν	καλ-οῦμεν	δηλ-οῦμεν
ἀγαπ-ᾶτε	καλ-εῖτε	δηλ-οῖτε
ἀγαπ-ῶσι	καλ-οῦσι	δηλ-οῦσι

Παρατατικός

ἠγάπ-ων	ἐκάλ-ουν	ἐδήλ-ουν
ἠγάπ-ας	ἐκάλ-εις	ἐδήλ-ους
ἠγάπ-α	ἐκάλ-ει	ἐδήλ-ου
ἠγαπ-ῶμεν	ἐκαλ-οὔμεν	ἐδηλ-οὔμεν
ἠγαπ-ᾶτε	ἐκαλ-εἶτε	ἐδηλ-οὔτε
ἠγάπ-ων	ἐκάλ-ουν	ἐδήλ-ουν

Μετοχή

ὁ ἀγαπ-ῶν, ἡ ἀγαπ-ῶσα, τὸ ἀγαπ-ῶν—ὁ καλ-ῶν, ἡ καλ-οὔσα
τὸ καλ-οῦν—ὁ δηλ-ῶν, ἡ δηλ-οὔσα, τὸ δηλ-οῦν

Οἱ ἄλλοι χρόνοι

Ἄδριστος : ἠγάπησα, ἐκάλεσα, ἐδήλωσα

Παρακείμενος : ἔχω ἀγαπήσει, ἔχω καλέσει, ἔχω δηλώσει

ὑπερσυντέλικος : εἶχον ἀγαπήσει, εἶχον καλέσει, εἶχον
δηλώσει.

Μέλλον διαρκές : θά ἀγαπῶ, θά καλῶ, θά δηλῶ

Μέλλον στιγμιαῖος : θά ἀγαπήσω, θά καλέσω, θά δηλώσω

Μελων τετελεσμένους : θά ἔχω ἀγαπήσει, θά ἔχω καλέσει,
θά ἔχω δηλώσει.

Ἐφαρμογή.—Ὅπως τὸ ἀγαπῶ νὰ κλίνετε τὸ ρῆμα, μελετῶ, ὅ-
πως τὸ καλῶ τὸ ρῆμα φιλῶ, καὶ ὅπως τὸ δηλῶ τὸ ρῆμα ἀξιῶ.

β) Παθητικὴ φωνή

Ἐνεστώς (ὀριστική)

α) α+ομαι=ῶμαι	β) ε+ομαι=οὔμαι	γ) ο+ομαι=οῦμαι
ἀγαπῶμαι	καλοῦμαι	δηλοῦμαι
ἀγαπᾶσαι	καλεῖσαι	δηλοῦσαι
ἀγαπᾶται	καλεῖται	δηλοῦται
ἀγαπώμεθα	καλούμεθα	δηλούμεθα
ἀγαπᾶσθε	καλεῖσθε	δηλοῦσθε
ἀγαπῶνται	καλοῦνται	δηλοῦνται

Παρατατικός

ἠγαπῶμην	ἐκαλούμην	ἐδηλούμην
ἠγαπᾶσο	ἐκαλεῖσο	ἐδηλοῦσο
ἠγαπᾶτο	ἐκαλεῖτο	ἐδηλοῦτο
ἠγαπώμεθα	ἐκαλούμεθα	ἐδηλούμεθα
ἠγαπᾶσθε	ἐκαλεῖσθε	ἐδηλοῦσθε
ἠγαπῶντο	ἐκαλοῦντο	ἐδηλοῦντο

Οἱ ἄλλοι χρόνοι

Ἀδρόριστος : ἠγαπήθην, ἐκλήθην, ἐδηλώθην

Παρακείμενος : ἔχω ἀγαπηθῆ, ἔχω κληθῆ, ἔχω δηλωθῆ

Ὑπερσυντέλικος : εἶχον ἀγαπηθῆ, εἶχον κληθῆ, εἶχον δη-

λωθῆ

Μέλλον διαρκῆς : θά ἀγαπῶμαι, θά καλῶμαι, θά δηλώμαι

Μέλλον στιγμιαῖος : θά ἀγαπηθῶ, θά κληθῶ, θά δηλωθῶ

Μέλλον τετελεσμένος : θά ἔχω ἀγαπηθῆ, θά ἔχω κληθῆ,

θά ἔχω δηλωθῆ

Ἐφαρμογή.—Κλίνετε εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα τοῦ ἐνεσιῶτος καὶ παρατατικοῦ καὶ εἰς τὸ α΄ πρόσωπον εἰς τοὺς ἄλλους χρόνους τὰ ῥήματα : *τιμῶμαι* (ὅπως τὸ ἀγαπῶμαι), *ἀπειλοῦμαι* (ὅπως τὸ καλοῦμαι), *πληροῦμαι* (ὅπως τὸ δηλοῦμαι).

Θέμα.—Ὁ κορυθαλλός. Εἶμαι φίλος τοῦ γεωργοῦ τὸν εὐχαριστῶ μὲ τὰ τραγούδια μου. Ἐπειδὴ ἀγαπῶ τὴν ἐργασίαν καὶ τὸν φίλον μου, εἶμαι διαρκῶς ἀπασχολημένος νὰ καθαρίζω τὰ χωράφια τοῦ ἀπὸ τὰ σκουλήγια. Ὅταν πετῶ, κυνηγῶ τὰ ἔντομα, διὰ νὰ μὴ λέγῃ ὁ κόσμος, ὅτι εἶμαι ὀκνηρός.

(ΣΤ' 201)

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Θέμα α'.—'Εκεῖ ἐπάνω, ὅπου ὀλόκληρον, θαρρεῖτε, παιδιά μου, μετῴκησε τὸ χωρίον, κάθε χωρικός ἔχει τὴν θημωνιάν του, πλησίον τῆς ὁποίας ὅλον τὸν μῆνα ἐργάζεται καὶ ζῆ».

Παράδειγμα τεχνολογίας, με βάσιν τὸ παραπάνω θέμα

1) 'Εκεῖ=ἐπίρρημα τοπικόν 2) ἐπάνω = ἐπίρρημα τοπικόν
3) ὅπου = τοπικόν 4) ὀλόκληρον ἐπίθετον 5) θαρρεῖτε =
ρήμα, χρόνου ἐνεστώτος, προσώπου β', ἀριθμοῦ πληθυντι-
κοῦ, ἐγκλίσεως ὀριστικῆς. Τὸ ρῆμα εἰς τὸν ἐνεστώτα εἶναι
θαρρῶ 6) χωρίον=ὄνομα οὐσιαστικόν γενους οὐδετέρου, κλί-
σεως β'. πτώσεως ὀνομαστικῆς, ἀριθ. ἐνικοῦ κλπ. κλπ.

Παρατήρησις

Ἔχομεν ἤδη διδαχθῆ ὅλα τὰ μέρη τοῦ λόγου. Πρέπει νὰ εἴμεθα συνεπῶς εἰς θέσιν νὰ διακρίνωμεν πᾶσαν σχεδὸν λέξιν τὴν μέρος τοῦ λόγου εἶναι, ἂν εἶναι δηλ. ἄκλιτος ἢ κλιτῆ. Ἐὰν εἶναι κλιτῆ λέξις πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τὴν κλίσιν της. Ἡ ἀνάλυσις μίαις προτάσεως εἰς λέξεις, ἢ ἀναγνώρισις τῶν λέξεων κατόπιν εἰς ποῖον μέρος τοῦ λόγου ἀνήκει ἐκάστη, καλεῖται **τεχνολογία**.

Νομίζομεν, ὅτι εἴσθε εἰς θέσιν νὰ **τεχνολογήσητε** τὰ παρακάτω θέματα.

Θέμα β'.—'Εβράδιασεν. Ὁ γέρο - Δῆμος ἐξέζυψε τοὺς τέσσαρες ἵππους του, οἱ ὁποῖοι ἐλεύθεροι, λυμένοι, ξεζαλίζονται ἀπὸ τὸ κυκλικὸν ἀλώνισμα τρώγοντες ἡρέμα νεοπατημένην καλάμην.

Καὶ ὁ γέρο - Δῆμος ἀκουμβήσας εἰς μίαν ἀπομείναςαν θημωνιάν του, ξεκουράζεται ἵνα μετ' ὀλίγον φάγη τὸ δεῖπνον του, ποῦ παρασκευάζει ἡ κυρά - Δῆμαινα ἐκεῖ πλησίον».

(Στ'. 168)

Θέμα γ'.—'Εκτοτε ἀρχίζει τὸ ἐπιστημονικὸν στάδιον τοῦ Ἐντισσον. Διαρκῶς ἐπιτυγχάνει νέας ἠλεκτρικὰς ἐφευρέσεις. Τελειοποιεῖ τὸν τηλέγραφον καὶ τὸ τηλέφωνον καὶ ἐφευρίσκει τὰς ἠλεκτρικὰς λυχνίας, τὰς ὁποίας μεταχειρίζομεθα ἀκόμη καὶ σήμερον.

'Εφευρίσκει ἔπειτα τὸν φωνογράφον, τὸν κινηματογράφον καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατορθώνει νὰ τελειοποιήσῃ καὶ τὸν ὁμιλοῦντα κινηματογράφον.

(Ε'. 200)

Ἑτυμολογικὸν

Ἐτυμολογῶ μίαν λέξιν θά εἰπῆ εὐρίσκω τήν ρίζαν (τὸ ἔτυμον) τῆς λέξεως καὶ γνωρίζω κατόπιν ἀπὸ ποῦ καὶ πῶς παράγεται.

Ἡ ἔτυμολογία μᾶς βοηθεῖ πολὺ εἰς τὴν ὀρθὴν γραφὴν τῶν λέξεων. π.χ. ἡ λέξις *ὁμοιάζω* παράγεται ἀπὸ τὸ *ὁμοιος* ὅπως λοιπὸν γράφεται τὸ *ὁμοιος* θά γραφῆ καὶ τὸ *ὁμοιάζω*, *ἐτοιμαζω* ἀπὸ τὸ *ἐτοιμος* κλπ.

Πρωτότυποι καὶ παράγωγοι λέξεις

Τὸ ρῆμα *ἐτοιμάζω* παράγεται, ὡς εἶπομεν, ἀπὸ τὸ ἐπίθετο *ἐτοιμος*.

Ἡ λέξις *ἐτοιμος* λέγεται *πρωτότυπος* καὶ ἡ λέξις *ἐτοιμάζω* *παράγωγος* διότι παράγεται ἀπὸ τὸ *ἐτοιμος*.

Παραδείγματα

<i>Πρωτότυποι</i>	<i>Παράγωγα</i>
α) <i>ρήματα</i>	
ποιῶ	ποιητής, ποιῆμα
κτίζω	κτίστης, κτίσμα, κτίσιμον
μανθάνω	μαθητής, μάθημα, μάθησις
φοιτῶ	φοιτητής, φοίτησις
β) <i>Οὐσιαστικά</i>	
φυτὸν	φυτεύω, φυτεία
δόξα	δοξάζω, δοξασία
οἶκος	οἰκῶ, οἰκία
ἐλπῖς	ἐλπίζω
χάρις	χαρίζω
γ) <i>ἐπίθετα</i>	
σοφός	σοφία
κακός	κακία
ἐπιμελής	ἐπιμέλεια

Σύνθεσις

Συχνάκις ἐνώνομεν δύο ἀπλᾶς λέξεις καὶ παράγομεν ἄλλας συνθέτους. Τὸ τοιοῦτον λέγεται *σύνθεσις* π.χ. *ἄγρο+νόμος*

=ἀγρονόμος, ἵππο+δρόμος=ἵππόδρομος, ταχυ+δρόμος=ταχυδρόμος, σιρατο+αγω=σιραιτηγός, δια+βάτης=διαβάτης.

Ἐφαρμογή.— Νὰ ἀναλύσητε τὰς κάτωθι συνθέτους λέξεις εἰς τὰ ἀπλᾶ των μέρη: Πρόδρομος, πρόγευμα, ἀντίδωρον, ἐκκλησία, φιλοπρόοδος, εὐτυχής, δυστυχής, εὐγνώμων, παραιτηῶ, ἐκθεσις, σύνθεσις, πάροδος, ὑποδιοικητής, ἀνθυπολοχαγός, ἀνθυλίαντρος, ὑποκατάστημα, ἑφημερίς, πρωθιερεύς, ἀρχισιρατήγος.

Θέμα.— Οἱ καταρράκται προσφέρουν μεγάλην ὕληρεσίαν εἰς τὴν βιομηχανίαν, ὅταν εὐρίσκωνται εἰς μικρὰν σχετικῶς ἀπόστασιν ἀπὸ κατοικημένα μέρη. Ὅπου ὅμως δὲν ὑπάρχουν φυσικοὶ καταρράκται οἱ ἄνθρωποι δημιουργοῦν τεχνητούς.

Μέρος Γ'.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

«Ο ἥλιος φωτίζει τὴν γῆν»

Εἶπομεν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅτι πρότασις λέγεται ἡ ἑκφρα-
σις με λέξεις μιᾶς τελείας σκέψεώς μας.

Τὰ κυριώτερα στοιχεῖα μιᾶς ἀπλῆς προτάσεως εἶναι τρία :
τὸ ρῆμα, τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ἀντικείμενον.

Ρῆμα εἶναι τὸ θεμέλιον πάσης προτάσεως. Χωρὶς ρῆμα
δὲν σχηματίζεται πρότασις. Εἰς τὴν ἀνωτέρω πρότασιν τὸ
ρῆμα εἶναι ἡ λέξις «φωτίζει».

Ὁ ἥλιος εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆς προτάσεως. Τὸ ὑποκει-
μενον μᾶς φανερώνει τὸ πρόσωπον, ζῶον ἢ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον
ἐνεργεῖ ἢ πάσχει. Τὸ ὑποκείμενον τὸ εὐρίσκομεν ἅμα ἐρωτήσω-
μεν ποῖος :

Π.χ. Ὁ γεωργὸς ὀργῶνει τὸν ἀγρόν.

Ποῖος ὀργῶνει τὸν ἀγρόν; Ὁ γεωργὸς (ὑποκείμενον)
τὴν γῆν εἶναι ἀντικείμενον. Τὸ ἀντικείμενον μᾶς φανερώνει
ποῦ μεταβαίνει ἢ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου. Τὸ ἀντικείμενον
τὸ εὐρίσκομεν, ἅμα ἐρωτήσωμεν μετὰ τὸ τί; Τί φωτίζει ὁ ἥλιος;
τὴν γῆν (ἀντικείμενον).

Τὸ ρῆμα ἐπειδὴ συνδέει τὸ ὑποκείμενον μετὰ τὸ ἀντικείμενον
λέγεται καὶ συνδετικόν.

Εἰς τὰς κατωτέρω προτάσεις νὰ διακρίνητε τὸ συνδετικόν,
τὸ ὑποκείμενον, τὸ ἀντικείμενον :

1) Τὸ ὕδωρ ποτίζει τὸν κῆπον 2) ὁ γεωργὸς θερίζει τὸν
σῖτον 3) ὁ κυνηγὸς φονεῦει τὸν λαγόν 4) ὁ στρατὸς φυλάσσει
τὴν Πατρίδα 5) ὁ δικαστὴς τιμωρεῖ τοὺς κλέπτας 6) οἱ ἄνεμοι
καταστρέφουν τὰ δένδρα.

Κατηγορούμενον

Ἀπαραίτητον στοιχεῖον ἐπίσης πολλῶν προτάσεων εἶναι
τὸ κατηγορούμενον.

- Ὁ μαθητὴς εἶναι ἐπιμελής
- Ὁ τοῖχος εἶναι καθαρὸς
- Ὁ Τάκης εἶναι εὐγενής

Αἱ λέξεις ἐπιμελής, καθαρός, εὐγενής μᾶς φανερώνουν τὴ λογῆς εἶναι τὸ ὑποκείμενον. Ἡ λέξις λοιπὸν ποῦ μᾶς φανερῶνει τὴ λογῆς εἶναι τὸ ὑποκείμενον ἢ καὶ τὸ ἀντικείμενον λέγεται κατηγορούμενον.

Τὸ κατηγορούμενον εἶναι πάντοτε σχεδὸν ἐπίθετον. Εἰς τὰς κατωτέρω προτάσεις νὰ διακρίνητε τὸ κατηγορούμενον καὶ τὰ ἄλλα μέρη τῆς προτάσεως.

1) Ὁ πίναξ εἶναι μαῦρος 2) οἱ μαθηταὶ εἶναι μικροὶ 3) ὁ ἥλιος ρίπτει ἀκτίνας θερμάς 4) ὁ γεωργὸς θερίζει πλουσίους καρποὺς 5) ὁ Γεώργιος ἔχει τὰς χεῖρας καθαρὰς 5) διατηροῦμεν τὴν αὐλὴν καθαρὰν.

Σύνθετος πρότασις

Ὁ Γεώργιος, ὁ Δημήτριος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι φίλοι.

Εἰς τὴν πρότασιν αὐτὴν τὰ ὑποκείμενα εἶναι τρία. Ἡ πρότασις λέγεται *σύνθετος*.

Οἱ μαθηταὶ εἶναι ἐπιμελεῖς καὶ καθαροὶ

Εἰς τὴν πρότασιν αὐτὴν ἔχομεν δύο κατηγορούμενα. Καὶ ἡ πρότασις αὕτη λέγεται *σύνθετος*.

Ὁ γεωργὸς καλλιεργεῖ τὸν κῆπον καὶ τὸν ἀγρόν.

Ὁ βοσκὸς φυλάσσει αἴγας καὶ πρόβατα.

Εἰς τὰς προτάσεις αὐτὰς ἔχομεν ἀνὰ δύο ἀντικείμενα εἰς ἑκάστην. Αἱ προτάσεις αὗται εἶναι *σύνθετοι*.

Σύνθετος λοιπὸν πρότασις καλεῖται αὕτη ποῦ ἔχει περισσότερα ἀπὸ ἓν ὑποκείμενα ἢ ἀντικείμενα ἢ κατηγορούμενα.

Ἐφαρμογὴ — 1) Γράψατε σεῖς 8 προτάσεις ἀπλᾶς μὲ ὑποκείμενον, ρῆμα, κατηγορούμενον ἢ μὲ ὑποκείμενον, ρῆμα ἀντικείμενον ἢ κατηγορούμενον.

2) Γράψατε 7 προτάσεις συνθέτους ἰδικὰς σας.

3) Ἐχει τὸ μάθημά σας σήμερον συνθέτους προτάσεις καὶ ποίας;

Θέμα. — Ἡ καλοκαιρινὴ ζέστη ἤρχισεν. Ὁ Ἰούνιος ἔφθασε πρὸ δύο ἑβδομάδων. Ὅλοι εἰς τὸ σχολεῖον εἶχον ἀδιακόπως εἰς τὸ στόμα τὴν λέξιν διακοπαί. Ὅλοι εἶχον κουρασθῆ πλέον. Σήμερον ἦτο τὸ τελευταῖον μάθημα (Στ': 214)

Σύνδεσις προτάσεων

Ἡ ὁμιλία μας δὲν ἀποτελεῖται βεβαίως ἀπὸ μίαν πρότασιν, ἀλλὰ ἀπὸ σειρὰς προτάσεων. Αἱ προτάσεις αὗται συνδέονται μετὰξὺ των κατὰ δύο, κυρίως, τρόπους.

α) Σύνδεσις κατὰ παράταξιν

Ὁ γεωργὸς σπείρει τοὺς καρποὺς καὶ ἡ σύζυγός του τὸν βοηθεῖ.
Ἐδῶ ἔχομεν δύο προτάσεις ἀνεξαρτήτους τὴν μίαν ἀπὸ τὴν ἄλλην. Συνδέονται μὲ τὸν σύνδεσμον καί.

Τὸ θέρος ἦλθεν καὶ τὰ σχολεῖα θὰ κλείσουν.

Σύνδεσις λοιπὸν κατὰ παράταξιν ἔχομεν, ὅταν δύο προτάσεις συνδέονται μὲν ἀλλὰ δὲν ἐξαρτιῶνται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην.

2) Σύνδεσις καθ' ὑπόταξιν

Ὁ γεωργὸς ἐργάζεται, ἵνα ζήσῃ
Οἱ μαθηταὶ μελετοῦν, διὰ νὰ μορφωθῶσι.

Ἐδῶ ἔχομεν δύο προτάσεις εἰς ἐκάστην σειρᾶν. Ἀλλὰ ἡ δευτέρα πρότασις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πρώτην, εἶναι ὑποτακτική. Ἡ σύνδεσις αὐτῆ τῶν προτάσεων λέγεται *σύνδεσις καθ' ὑπόταξιν*.

Ἐφαρμογή.—1) Γράψατε προτάσεις συνδεομένας κατὰ παράταξιν.

2) Γράψατε ἰδικὰς σας προτάσεις συνδεομένας καθ' ὑπόταξιν.

3) Εὔρετε εἰς τὸ σημερινόν σας μάθημα προτάσεις μὲ σύνδεσιν κατὰ παράταξιν καὶ προτάσεις μὲ σύνδεσιν καθ' ὑπόταξιν.

Θέμα.—Ἴδου λοιπὸν μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης, τὰ ὅποια σὰς περιμένουν. Ἀγαπήσατέ τα, ὅπως ἠγαπήσατε τὸ σχολεῖον σας. Θὰ ἰδῆτε εἰς τὰς ἡμέρας σας τοὺς ὡραίους καρποὺς τῆς εἰρήνης καὶ θὰ εὐλογήτε τὴν ὥραν καὶ τὴν στιγμήν κατὰ τὴν ὁποίαν ἠκολουθήσατε τὸν δρόμον αὐτόν. Καὶ αἱ ἐρχόμεναι γενεαὶ θὰ σὰς εὐγνωμονοῦν».

(Στ'. 217)

ΤΕΛΟΣ

0020560750

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Νέα βοηθητικά βιβλία Δημοτικού Σχολείου

	Α' Β' Γ' τάξεως	Σ. Κρητικού
Προσευχές	Γ'	Μ. Λιουδάκη—Σ. 'Αλοΐζου
Παλαιά Διαθήκη	Α'	
Κατή Διαθήκη	Α'	Ν. 'Αμπατζόγλου
Κατή Διαθήκη	Ε'	Μ. Λιουδάκη—Σ. 'Αλοΐζου
*Εκκλησιαστική Ιστορία	Ε'	Γ. Σακά
*Εκκλησιαστική Ιστορία	Ε'	Μ. Λιουδάκη—Σ. 'Αλοΐζου
Λειτουργική—Κατήχηση	ΣΤ'	Α. 'Αλοΐζου
*Αριθμητική	Δ'	
*Αριθμητική	Δ'	
*Αριθμητική	Γ' και Δ'	
*Αριθμητική	Ε'	Μ. Λιουδάκη—Σ. 'Αλοΐζου
*Αριθμητική	ΣΤ'	
*Αριθμητική	Ε' και ΣΤ'	
Γεωμετρία	Ε' και ΣΤ'	
Φυσιολογία	Γ' και Δ'	Ε. Χατζηγιάννη—Σ. 'Αλοΐζου
Φυσιολογία	Γ' και Δ'	Α. 'Αλοΐζου
Ζωολογία	Γ' και Δ'	
Ζωολογία	Γ' και Δ'	Χ. Κασουλάκη
Ζωολογία	Ε' και ΣΤ'	
Ζωολογία	Ε' και ΣΤ'	Α. 'Αλοΐζου
Φυσιολογία	Ε'	
Φυσιολογία	ΣΤ'	
Φυσιολογία	Ε' και ΣΤ'	
Φυσιολογία	Ε' και ΣΤ'	Χ. Κασουλάκη
Φυσική Ιστορία	Γ'	Α. 'Αλοΐζου
Φυσική Ιστορία	Δ'	
Φυσική Ιστορία	Ε'	
Φυσική Ιστορία	ΣΤ'	
Πειραματική	Ε'	
Πειραματική	ΣΤ'	
Χημεία	Ε'	
Χημεία	ΣΤ'	
Χημεία	Ε' και ΣΤ'	Ε. Χατζηγιάννη—Σ. 'Αλοΐζου
Χημεία	Ε'	
Χημεία	ΣΤ'	
Χημεία	Ε' και ΣΤ'	Α. 'Αλοΐζου
Πειραματική και Χημεία	Ε'	
Πειραματική και Χημεία	ΣΤ'	
Θεοί και Ήρωες	Γ'	Ν. 'Αμπατζόγλου
*Ελληνική Ιστορία	Γ'	Α. 'Αλοΐζου
*Ελληνική Ιστορία	Δ'	
Βυζαντινή Αυτοκρατορία	Ε'	
Νεότερη Ελλάδα	ΣΤ'	
Μυθικά Χρόνια	Γ'	Γ. Σακά
Ιστορικά χρόνια	Δ'	
Ιστορία Κρήτης	Ε' και ΣΤ'	Α. Φωφάνη
Ιστορία Κρήτης	Ε' και ΣΤ'	Ι. Μουρέλου
Γεωγραφία Κρήτης	Γ'	Σ. 'Αλοΐζου
Γεωγραφία στεριάς Ελλάδος	Γ'	Σ. 'Αλοΐζου—Γ. Σακά
Γεωγραφία Πελοποννήσου	Γ'	
Γεωγραφία Δωδεκανήσου	Γ'	
Γεωγραφία Ελλάδος	Δ'	Α. 'Αλοΐζου
Γεωγραφία Ηπείρου	Ε'	
Γεωγραφία Εβρώπης	ΣΤ'	Γ. Σακά
Γραμματική καθαρευούσης	δ' δις τάς τάς	Α. 'Αλοΐζου
Γραμματική δημοτικής	Α'—Α'	Στρατή Παπαδάκη
Γραμματική και ὀρθογραφία Δημοτικής	Α'—ΣΤ'	Κ. Φωφάνη
Γραμματική και ὀρθογραφία Δημοτικής	Γ'—Α'	Α. 'Αλοΐζου
Γιά νά μάθης ὀρθογραφία (Γραμμ. Δημοτικ.)	Π.	Βαρούλι
Τετράδια σιωπηρῶν ἐργασιῶν Ἀριθμητικῆς Α'—Α'	τάς	Σ. 'Αλοΐζου